

GONDOSKODÁS – szakértelem és emberség

A Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet folyóirata

IV. évfolyam 1. szám

- **Főszerkesztő:** Farkas Péter
- **Szerkesztőség:** B Forrai-Kiss Krisztina, Dr. Hajdu Kitti, Barabás Kristóf, Csukovits Nóra, Matolcsi-Papp Zoltán, Mikó F. László, Mózesné Ruzsák Beáta
- **Szerkesztőségi titkár:** Csukovits Nóra
- **Szerkesztőbizottság:** Dr. Tóth Tibor, Dr. Beran Ferenc (PPKE), Dr. Birher Nándor (PPKE), Dr. Bogár László (KRE), Dr. Molnár Attila (NKE), Dr. Nyitrai Ágnes (AVKTF), Dr. Pajtókné Dr. Tari Ilona (EKKE), Dr. Pikó Bettina (SZTE), Dr. Rosta Andrea (PPKE), Dr. Sárkány Péter (EKKE), Dr. Juhász Gábor (PTE), Dr. Szabó-Tóth Kinga (ME), Dr. Kaiser Tamás (NKE)
- **Szerkesztőség és kiadóhivatal:** 1142 Budapest, Ungvár u. 64-66. • Tel.: +36 20 381 2988
- E-mail: gondoskodas@nszi.hu • Honlap: www.nszi.hu
- **Nyomdai kivitelezés:** Jász József nyomdaipari vállalkozó 2040 Budaörs, Pelikán u. 10.
- **Kiadó:** Dr. habil Tóth Tibor főigazgató

TARTALOM

Daczi Péter Hazai pályázati források a fogyatékossgal élő és megváltozott munkaképességű személyek esélyteremtésének szolgálatában.....	6
Kundráth Jolán Ilona Foglalkozási rehabilitáció, FOGLALKOZTATÁS2024	18
Farkas Péter A szabadság.....	32
Himberger Péter A gondoskodáspolitikai fogalmi és intézményi kerete: Az egyház szerepe a hatalom és gondoskodás viszonyrendszerében	42
Janó Evelin A barátságokról vallott nevelési elvek és értékek generációk közötti továbbadásának jelentősége.....	62
Mikó F. László Felnőttkori ADHD - Diagnosztika és Terápia	76
ABSZTRAKTOK	80
Szerzőink	83

Daczi Péter

Hazai pályázati források a fogyatékos-sággal élő és megváltozott munkaképességű személyek esélyteremtésének szolgálatában

A Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet (továbbiakban: NSZI) a Belügyminisztérium (továbbiakban: BM) háttérintézményeként és megbízásából évente átlagosan 450 szervezetnek nyújt támogatást különböző szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása, a fogyatékos-sággal élő személyek esélyegyenlőségének elősegítése érdekében, évente átlagosan 8,5 Mrd Ft támogatás megállapításával. Cikkemben a BM és az NSZI által fogyatékos-ságügyi célokra biztosított pályázati forrásokat mutatom be, kitekintve a források összehangolásának, szinergikus hatásainak növelését célzó megközelítés munkaerő-piaci esélyteremtést növelő céljaira.

Bevezetés

A Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet (továbbiakban: NSZI) a Belügyminisztérium Fogyatékos-ságügyi Államtitkársága (továbbiakban: BM) megbízásából sokszínű támogatási portfóliót működtet a fogyatékos-sággal élő és megváltozott munkaképességű személyek esélyteremtése érdekében. Az NSZI a BM háttérintézményeként, pályázatkezelőként hazai finanszírozású pályázatok keretében támogatja a fogyatékos személyeket segítő különböző civil szervezeteket a fogyatékos személyek esélyegyenlőségének elősegítése, a társadalmi szemléletformálás, a foglalkoztatás, és közvetetten az életszínvonal növelése érdekében.

Az NSZI széles körben éri el és segíti a fogyatékos személyeket támogató szervezeteket különböző szolgáltatások biztosítása érdekében, illetve a célcsoport munkaerő-piaci visszailleszkedését is többféle eszköz révén támogatja. Az NSZI a BM megbízásából kezelőként biztosítja a másodlagos munkaerőpiac egyik fontos eszközének, a Fejlesztő Foglalkoztatás finanszírozásának támogatását. Emellett elősegíti a célcsoporttagok elsődleges munkaerő-piacra törté-

nő belépését a foglalkozási rehabilitációs információs és tudástár funkcióval rendelkező, emellett a munkaadókkal való kapcsolatteremtését elősegítő, munkaerő-piaci transzparenciát biztosító Érték Vagy! Portál üzemeltetésével. Továbbá a Foglalkoztatás pályázat keretében az akkreditált szolgáltató szervezetek program alapú támogatásával, valamint Uniós finanszírozású projektek működtetésével támogatja a megváltozott munkaképességű és fogyatékos személyek foglalkoztatásának bővítését, az egészségkárosodással és fogyatékos-sággal élők gazdasági és munkaerő-piaci eredményekhez történő kapcsolódási lehetőségeinek szélesítését.

Az NSZI statútum rendelete, azaz a Nemzeti Szociálpolitikai Intézetről szóló 610/2020. (XII. 18.) Korm. rendelet az NSZI feladataként többek között az alábbi pályázati tevékenységet megalapozó feladatokat nevesíti

4. § Az Intézet a fogyatékos személyek esélyegyenlőségének biztosítása és a megváltozott munkaképességű személyek ellátása körében

a) ellátja a fogyatékos személyek rehabilitációjára irányuló szolgáltatások és ellátások tekintetében – ideértve a látássérült személyek számára biztosított

elemi rehabilitációs szolgáltatást is – jogszabályban részére meghatározott feladatokat, és ehhez kapcsolódóan módszertani tevékenységet végez,

b) ellátja a térítésmentes jelnyelvi tolmácsszolgáltatás működtetésével összefüggő, jogszabályban részére meghatározott feladatokat, és ehhez kapcsolódóan módszertani tevékenységet végez, továbbá ellátja a jelnyelvi tolmácsok továbbképzésével kapcsolatos, jogszabályban részére meghatározott feladatokat,

c) közreműködik a miniszter megváltozott munkaképességű személyek ellátásaival összefüggő szakmai irányítói feladatainak ellátásában, e területen jogszabályban meghatározott módszertani, szakmafejlesztési és koordinációs feladatokat lát el, ennek keretében szakmailag közreműködik a megváltozott munkaképességű személyek ellátásainak megállapítását, a komplex minősítést és egyéb orvosszakértői tevékenységet, valamint a foglalkozási rehabilitációs szolgáltatásokat támogató informatikai rendszer működtetésében és fejlesztésében,

d) ellátja a megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásával, a foglalkozási rehabilitációval és a foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások biztosításával kapcsolatos, jogszabályban meghatározott, valamint a szakmafejlesztési, koordinációs és tájékoztatási feladatokat,

e) a hazai autizmusellátás szereplői közötti koordinációs tevékenységet végez, részt vesz az autizmussal élők számára nyújtott szolgáltatások fejlesztésében és támogatásában,

f) a fogyatékos személyek egyenlő esélyű hozzáférése területén specifikus (pl. érzékenyítő, ismeretterjesztő) szolgáltatásokat biztosít.

5. § (1) Az Intézet a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatókkal, intézményekkel és hálózatokkal kapcsolatos feladatai körében

i) hazai források felhasználásával nyújt támogatást a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatásokat nyújtó intézmények, szervezetek, javítóintézetek, valamint a fogyatékos személyeket tömörítő vagy

azokat segítő civil szervezetek, intézmények részére,

Az NSZI a BM megbízásából, jogszabályi kijelölés, illetve a címzett források felhasználására irányuló kezelői vagy lebonyolítói megállapodás alapján jár el. Ennek keretében az NSZI, a BM, mint támogató szervezet nevében és felhatalmazásával, megállapodás alapján önállóan eljáró, pályázatot lebonyolító költségvetési szerv, a BM fejezeti kezelésű előirányzatai terhére biztosítja a támogatást az Államtitkárság által jóváhagyott döntési listának megfelelően, nyertes pályázók, azaz Kedvezményezettek számára. Ennek során a Kedvezményezettek részére a BM nevében, az NSZI bocsátja ki a Támogatói Okiratot.

Pályázatok bemutatása

A civil, valamint egyházi és intézményi kör számára kiírt pályázatoknak az alábbi fő típusait határolhatjuk el egymástól: szolgáltatás vagy programalapú pályázatok, illetve adott évre, valamint a több évre szóló pályázatok. Az alábbiakban röviden bemutatásra kerülnek az NSZI által lebonyolított fogyatékosági tematikájú pályázatok, a fenti tipológiának megfelelően, az alábbi szempontok szerint: Pályázat teljes neve, majd a pályázat teljes és rövid neve, keretösszege 2024-ben, támogatott tevékenység bemutatása, közvetlen és közvetett célcsoport, támogatott szervezetek száma és kiegészítő információk.

Jelen írásban 11 jelentős támogatási programot mutatunk be, amelyek célja a fogyatékosággal élő személyek életminőségének javítása, társadalmi integrációjuk elősegítése, valamint az őket segítő szervezetek és szolgáltatások fejlesztése. A pályázatok világosan tükrözik a magyar állam elkötelezettségét a fogyatékosággal élő személyek támogatása iránt különböző területeken, a bentlakásos ellátástól kezdve a foglalkoztatáson át a támogatott lakhatásig.

Adott évre szóló pályázatok:**1. Autizmussal élő személyek számára szociális ellátást nyújtó autista otthon fenntartó nem állami, nem egyházi szervezetek kiegészítő támogatása**

a) Pályázat rövid neve: AUT2024

b) Keretösszege 2024-ben: 113 940 000 Ft

c) Támogatott tevékenység: A pályázat fő célja az autizmussal élő személyek számára szociális ellátást nyújtó autista otthonok működési feltételeinek javítása nem állami, nem egyházi fenntartók esetében. A támogatott tevékenységek közé tartozik az ellátáshoz szükséges személyi és tárgyi feltételek megteremtése, amely magában foglalja az igénybevevők számára a zavartalan ellátáshoz való hozzáférés garantálását, a nem várt ellátási problémák megoldását, valamint a hatékony és korszerű szolgáltatások erősítését. A program célja, hogy javítsa az autizmussal élő személyek életminőségét azáltal, hogy megfelelő személyzetet és felszerelést biztosít azokban az intézményekben, amelyek gondoskodnak róluk, azaz a támogatás működési jellegű.

d) Közvetlen célcsoport: Autizmussal élő személyek számára szociális ellátást nyújtó intézményt fenntartó nem állami, nem egyházi szervezetek, az alábbi szociális szolgáltatásokkal:

- 50 fő feletti ápolást- gondozást nyújtó intézmény, rehabilitációs intézmény
- 50 fős vagy 50 fő alatti ápolást- gondozást nyújtó intézmény, rehabilitációs intézmény
- Rehabilitációs célú lakóotthon
- Fogyatékosok nappali intézménye
- Ápoló- gondozó lakóotthon
- Támogatott lakhatás

e) Közvetett célcsoport: Autizmussal élő személyek számára szociális ellátást nyújtó autista otthoni ellátásokban részesülő autista személyek

a. bevonásra kerülő autista személyek száma 473 fő

b. bevonásra kerülő halmozott fogyatékossgal élő személyek száma: 345 fő

f) Támogatott szervezetek száma: 30 db

g) Kiegészítő információk: A pályázat minden évben meghirdetésre kerül. A megvalósítási időszak 2024. március 01. napjától 2025. február 28. napjáig tart. A támogatás összege függ az érvényesen pályázók, a betöltött férőhelyek és a ténylegesen ellátott fogyatékos személyek létszámától, továbbá a halmozott fogyatékossgal rendelkezők létszámától, illetve az ellátási formától is.

2. Fogyatékossgal élő személyek számára bentlakásos vagy lakóotthoni ellátást nyújtó nem állami, nem egyházi szervezetek egyszeri kiegészítő támogatása

a) Pályázat rövid neve: CH2024

b) Keretösszege 2024-ben: 113 940 000 Ft

c) Támogatott tevékenység: A pályázati program célja a fogyatékos személyek számára bentlakásos szociális ellátást nyújtó intézményt fenntartó nem állami, nem egyházi szervezetek támogatása. A támogatott tevékenységek között szerepel az ellátottak számára nyújtott szolgáltatások személyi és tárgyi feltételeinek megteremtése, a bentlakásos szociális ellátást, illetve támogatott lakhatást igénybe vevők számára a zavartalan ellátáshoz jutás garantálása, a nem várt ellátási problémák megoldása, valamint a hatékony és korszerű szolgáltatás erősítése. A finanszírozás segít javítani a fogyatékossgal élő személyek életkörülményeit és az ellátás minőségét ezekben az intézményekben.

d) Közvetlen célcsoport: Fogyatékos személyek számára bentlakásos szociális ellátást, illetve támogatott lakhatást nyújtó intézményt fenntartó nem állami, nem egyházi szervezetek

e) Közvetett célcsoport: Bentlakásos szociális ellátást nyújtó intézményi ellátásban, vagy támogatott lakhatásban részesülő fogyatékos személyek

a. bevonásra kerülő fogyatékos személyek száma: 1073 fő

b. bevonásra kerülő halmozott fogyatékossgal élő személyek száma: 279 fő

f) Támogatott szervezetek száma: 57 db

g) Kiegészítő információk: A pályázat minden évben meghirdetésre kerül. A megvalósítási időszak 2024. március 01. napjától 2025. február 28. napjáig tart. A megállapításra kerülő támogatás összege függ az érvényesen pályázók, a betöltött férőhelyek és a ténylegesen ellátott fogyatékos személyek létszámától, továbbá a halmozott fogyatékossgal rendelkezők létszámától, illetve az ellátási formától is.

3. Megváltozott munkaképességű személyek munkaerőpiaci integrációját elősegítő programok támogatása

- a. Pályázat rövid neve: Foglalkoztatás2024
- b. Keretösszege 2024-ben: 236.000.000 Ft
- c. Támogatott tevékenység: A pályázati program célja a megváltozott munkaképességű és fogyatékossgal élő személyek nyílt munkaerőpiaci elhelyezkedésének segítése, foglalkoztatási rehabilitációs szolgáltatások - ezen belül főként a mentori szolgáltatások - támogatása révén. A program segíti a jelenleg nem foglalkoztatott, megváltozott munkaképességű és fogyatékossgal élő személyeket abban, hogy munkát találjanak és megtartsák azt a nyílt munkaerőpiacon. A kedvezményezettek emellett a munkáltatókkal is együttműködnek, hogy befogadóbb munkahelyeket hozzanak létre. A támogatott tevékenységek közé tartozhat a személyre szabott pályaorientáció, a munkahelyi beillesztés, a potenciális munkavállalók és munkáltatók közötti közvetítés a sikeres párosítás és a fenntartható foglalkoztatás érdekében. A program hosszú távú célja a munkaképesség-változással

élő személyek társadalmi integrációjának elősegítése a munka világán keresztül.

d. Közvetlen célcsoport: 1) Megváltozott munkaképességű személyek – beleértve a fogyatékossgal élő személyeket is, akik a programba történő bevonás időpontjában keresőtevékenységet nem folytatnak; 2) Nyílt munkaerőpiaci munkáltatók

e. Közvetett célcsoport: Komplex rehabilitáció intézményrendszerének szereplői, akkreditált szolgáltató szervezetek

f. Támogatott szervezetek száma: 16 db

g. Kiegészítő információk: A pályázat majdnem minden évben meghirdetésre kerül. A megvalósítási időszak 2024. augusztus 01. napjától 2025. július 31. napjáig tart. A pályázatban vállalt tevékenységek alapján 295 fő elhelyezése valósulhat meg. Kundráth Jolán Gondoskodás folyóiratban megjelenő párhuzamos cikkében részletes információkat olvashatnak a pályázatról és a nyertes, megvalósító szervezetekről.

4. Fogyatékos személyek helyi, regionális és országos szervezeteinek szakmai programjainak támogatása

- a. Pályázat rövid neve: FOF2024
- b. Keretösszege 2024-ben: 205 680 000 Ft, ami három kategória között oszlik meg egységesen 68 560 000 Ft értékben.
- c. Támogatott tevékenység: Jelen pályázati konstrukcióval az alábbi területek fejlesztéseit, szolgáltatásait, programjait támogatja az NSZI:
- A fogyatékos személyeket érintő társadalmi szem-

KATEGÓRIA	TÁMOGATÁSI ÖSSZEG	BEÉRKEZETT PÁLYÁZAT	TÁMOGATOTT PÁLYÁZATOK SZÁMA
A KATEGÓRIA	67 974 744 Ft	51	28
B KATEGÓRIA	67 935 255 Ft	47	31
C KATEGÓRIA	69 770 001 Ft	106	42
ÖSSZESEN:	205 680 000 Ft	204	101

lélet kedvező irányú megváltoztatásához szükséges projekteket.

- A fogyatékos személyek és családjuk életminőségének javítását célzó projekteket
- A fogyatékos személyeknek a társadalom életében való aktív részvétele elősegítését célzó projekteket. A pályázati program támogatást nyújt a fogyatékos személyeket tömörítő és/vagy segítő szervezetek számára meglévő szolgáltatásaik folyamatos fenntartásához és fejlesztéséhez, illetve újonnan beindítani kívánt szolgáltatásaik működtetéséhez. A program három kategóriára oszlik: az A kategória a fogyatékos személyek számára nyújtott szolgáltatásokat támogatja (személyes életvezetés, önálló életvitel, infokommunikációs és egyéb szolgáltatások); a B kategória a fogyatékos személyekkel foglalkozó szakemberek számára szóló szakmai programokat támogatja; a C kategória pedig integrált szabadidős, szemléletformáló, kulturális és sportprogramokat támogat. A támogatott tevékenységek célja a fogyatékos személyekkel kapcsolatos társadalmi szemlélet kedvező irányú megváltoztatása, a fogyatékos személyek és családjuk életminőségének javítása, valamint a fogyatékos személyek társadalmi életben való aktív részvételének elősegítése.

d. Közvetlen célcsoport: Fogyatékos személyeket tömörítő és/vagy segítő szervezetek

e. Közvetett célcsoport: Fogyatékos személyek és családjaik

f. Támogatott szervezetek száma: 101 db

g. Kiegészítő információk: A pályázat minden évben meghirdetésre kerül. A megvalósítási időszak 2024. november 1. napjától 2025. október 31. napjáig tart. Ezen pályázatra volt a legnagyobb túljelentkezés, 204 db szervezet, mintegy 625 M Ft támogatási igényt nyújtott be az NSZI-hez.

5. Fogyatékos emberek otthonában nyújtott időszakos segítő szolgáltatás

a. Pályázat rövid neve: OS2024

b. Keretösszege 2024-ben: 114 000 000 Ft

c. Támogatott tevékenység: Az Otthon Segítő szolgáltatás eredete a Fogyatékos Embereket nevelő Családok otthonában nyújtott időszakos Kísérés és Ellátás (FECSKE) – mint 2007. évben modellkísérleti programként létrejött szolgáltatás volt, amely 2018. évtől Fogyatékos emberek otthonában nyújtott időszakos segítő szolgáltatás néven pályázati rendszerben működik. A pályázati program hosszú távú célja – a későbbiekben új szolgáltatók beléptetésével – a korábbi FECSKE eredményeinek támogatása, új szolgáltatók beléptetése, országos hálózat kiépítése és a szociális szolgáltatások rendszerébe történő illesztésének előkészítése. A szolgáltatás keretében időszakos gondozást és támogatást nyújtanak a fogyatékossgal élő személyek számára saját otthonukban, ezzel tehermentesítve a családtagokat és gondozókat, valamint segítve a fogyatékossgal élő személy és családja életminőségének fenntartását. A program különösen fontos lehet olyan családok számára, ahol a folyamatos gondozás jelentős terhet ró a családtagokra, és az időszakos segítségnyújtás lehetővé teszi számukra a pihenést, munkavégzést vagy egyéb kötelezettségeik teljesítését.

d. Közvetlen célcsoport: Fogyatékos emberek otthonában nyújtott időszakos segítő szolgáltatást biztosító szervezetek

e. Közvetett célcsoport: Fogyatékos személyek és családjaik. Támogatott szervezetek száma: 9 db

g. Kiegészítő információk: A pályázat minden évben meghirdetésre kerül. A megvalósítási időszak 2024. április 01. napjától 2025. április 30. napjáig tart. A rendelkezésre álló 114 000 000 Ft forrásból a 9 szervezet számára megítélt támogatási összegekből összesen 197 család számára 28 200 szolgáltatási óra biztosítható.

6. Segítő kutya kiképzéssel foglalkozó szervezetek támogatása

a. Pályázat rövid neve: SKK2024

b. Keretösszege 2024-ben: 54 600 000 Ft

c. Támogatott tevékenység: A pályázati program célja a fogyatékos személyek életminőségének javítása, társadalmi integrációjának és önállóságának elősegí-

tése a segítő kutyához juttatás és a terápiás kutyák alkalmazásának támogatásával. A program két kategóriára oszlik: az SKK2024A a segítő kutyák kiképzését, az SKK2024B pedig a terápiás kutyák alkalmazását támogatja. A segítő kutyák olyan speciálisan kiképzett állatok, amelyek segítik a fogyatékossgal élő személyeket az egyenlő esélyű hozzáféréshez fűződő joguk gyakorlásában, önálló életvitelük elősegítésében, illetve veszélyhelyzet elhárításában. A terápiás kutyákat különböző terápiás környezetben alkalmazzák, hogy segítsék a fogyatékossgal élő személyeket készségek fejlesztésében, a stressz csökkentésében és az általános jóllét javításában. A program támogatja a megfelelő kutyák kiválasztását, kiképzését, a fogyatékossgal élő személyek és a kutyák összeszoktatását, valamint a segítő kutya által nyújtott szolgáltatások fenntartását és minőségbiztosítását.

d. Közvetlen célcsoport: A segítő kutyák kiképzésével és alkalmazásával foglalkozó szervezetek

e. Közvetett célcsoport: A segítő kutyát igénybe vevő fogyatékos személyek

f. Támogatott szervezetek száma: Nincs meghatározva a rendelkezésre álló adatokban

g. Kiegészítő információk: A pályázat minden évben meghirdetésre kerül. A megvalósítási időszak 2024. június 01. napjától 2025. július 31. napjáig tart. A program keretében tervezett eredmények:

- Terápiás kutya kiképzése: 37 db kutya
- Terápiás kutya alkalmazása: 70 db kutya
- Kutyaterápiás foglalkozások: 2 598 óra
- Célcsoport résztvevői létszám 905 fő
- Kutyakiképző képzésen résztvevők: 7 fő
- Kiképzett segítő kutya összesen: 44 db kutya

7. Szülősegítő szolgáltatások támogatása

a. Pályázat rövid neve: SZÜLŐ2024

b. Keretösszege 2024-ben: 35 200 000 Ft

c. Támogatott tevékenység: A pályázati program átfogó célja a fogyatékos gyermekeket, felnőtteket

nevelő szülők, családok (testvérek, nagyszülők, stb.), valamint a fogyatékos szülők részére, az ő igényeikre reagáló szolgáltatások támogatása. Az alcélok között szerepel a közösségépítés elősegítése, tájékoztatás és tanácsadás nyújtása, társadalmi integráció elősegítése, önérvényesítés és érdekérvényesítés segítése, együttműködések és kapcsolati háló létrehozásának ösztönzése, tehermentesítés, a szülők munkaerő-piacra történő visszatérésének támogatása, valamint mentálhigiénés segítségnyújtás. A tevékenységek célja a családi rendszerek megerősítése, ahol egy családtag, akár gyermek, akár szülő, fogyatékossgal él, átfogó támogató szolgáltatások nyújtásával, amelyek kezelik az egyedi kihívásokat, amelyekkel ezek a családok szembesülnek. A program különös figyelmet fordít a szülők mentális egészségére és társadalmi beilleszkedésére is.

d. Közvetlen célcsoport: Fogyatékos gyermekeket, felnőtteket nevelő szülők, családok, valamint fogyatékos szülők részére szolgáltatásokat nyújtó szervezetek

e. Közvetett célcsoport: Fogyatékos gyermekeket, felnőtteket nevelő szülők, családok, valamint fogyatékos szülők

f. Támogatott szervezetek száma: 57 db

g. Kiegészítő információk: A pályázat minden évben meghirdetésre kerül. A megvalósítási időszak 2024. június 01. napjától 2025. július 31. napjáig tart. Az egy pályázó által minimálisan igényelhető összeg 300 000 Ft, maximálisan igényelhető összeg 700 000 Ft.

8. Támogatott lakhatás férőhelyek kialakításához nyújtandó támogatás 2024

a. Pályázat rövid neve: TL2024

b. Keretösszege 2024-ben: 1 Milliárd Ft

c. Támogatott tevékenység: A BM Gondoskodáspolitikáért Felelős Államtitkársága által támogatott pályázati program célja a fővárosban támogatott lakhatás férőhelyek létrehozása használt vagy új ingatlan felújításával, bővítésével, vásárlásával, a fogyatékossgal élő személyek és pszichiátriai betegek önálló élet-

vitelének támogatása érdekében. A magyar kormány 2011-ben elfogadta a kiváltásra vonatkozó stratégiát, elköteleződve a fogyatékossgal élő személyek önálló életvitelének támogatása, a közösségi alapú szolgáltatások erősítése mellett. A támogatott lakhatás olyan újszerű, innovatív ellátás, amely az életkornak, egészségi állapotnak és önellátási képességnek megfelelően, az igénybevevő önálló életvitelének fenntartása, támogatása érdekében lakhatási szolgáltatást és komplex szükségletfelmérésen alapuló egyéb szolgáltatásokat nyújt. Alapelve, hogy a lakhatási és a szociális szolgáltatások egymástól elkülönülnek. A lakhatási szolgáltatás – mely legfeljebb 12 fős házában, lakásban lehetséges – helyszínén nem működhet semmilyen más szociális szolgáltatás. A program célja, hogy a szociális szolgáltatást nyújtó fenntartó szervezetek támogatott lakhatást tudjanak kialakítani saját tulajdonú vagy hosszú távra használatba kapott ingatlanban, vagy ingatlant tudjanak vásárolni, felújítani, bővíteni a közösségi alapú ellátás hatékony működtetése érdekében.

d. Közvetlen célcsoport: Szociális szolgáltatást nyújtó fenntartó szervezetek, amelyek támogatott lakhatást kialakítását és 10 éven keresztül fenntartását vállalják

e. Közvetett célcsoport: Fogyatékos személyek és/vagy pszichiátriai betegek

f. Támogatott szervezetek száma: 13 db

g. Kiegészítő információk: Egyedi, új pályázatként került meghirdetésre 2024-ben, korábbi években egyéb szociális szolgáltatások (támogató szolgáltatás, családok átmeneti otthona) létrehozását és elindítását elősegítő támogatások előzményével. A megvalósítási időszak 2024. december 01. – 2026. december 31. Az egy pályázó által minimálisan igényelhető és elnyerhető támogatási összeg 5 000 000 Ft, maximálisan igényelhető és elnyerhető támogatási összeg 150 000 000 Ft volt.

Több évre szóló pályázatok

9. Látássérült személyek számára biztosított elemi rehabilitációs szolgáltatás 2024-2027

a. Pályázat rövid neve: LSER2024

b. Keretösszege 2024-ben: 600 000 000 Ft

c. Támogatott tevékenység: A pályázati program célja a látássérült személyek számára térítésmentes elemi rehabilitációs szolgáltatás létesítése, bővítése és működtetésének biztosítása a 490/2020. (XI. 11.) Korm. rendelet előírásai alapján. A szolgáltatás fenntartása és működtetésének biztosítása mellett a támogatott tevékenységek közé tartozik a meglévő elemi rehabilitációs központok eszközparkjának bővítése, új elemi rehabilitációs szolgáltató pontok létrehozása, valamint további szakemberek bevonása és képzése az elemi rehabilitációs szolgáltatásba. A konkrét szolgáltatások között szerepel a rehabilitációs felmérés, rehabilitációs intervenció, funkcionális látásvizsgálat, látástréning, tájékozódás és közlekedés tanítása, mindennapos tevékenységek és életvitelt segítő eszközök használatának tanítása, kommunikációs és számítástechnikai eszközök használatának oktatása, adaptált gépírás oktatás, tapintható írás-olvasás tanítás, esetkezelés és klienskoordináció, valamint pszichológiai szolgáltatás. Siketvak személyek esetében kiegészül funkcionális hallásvizsgálattal, hallástréninggel és alternatív kommunikációs eszközök, módszerek használatával, társult fogyatékoság esetén pedig sérülés-specifikus állapotfelméréssel és módszertani tanácsadással.

d. Közvetlen célcsoport: Elemi rehabilitációs szolgáltatást létrehozó és működtető fenntartó civil szervezetek

e. Közvetett célcsoport: Látássérült személyek

f. Támogatott szervezetek száma: 11 db

g. Kiegészítő információk: A megvalósítási időszak 2024. április 01. napjától 2027. március 31. napjáig tart. A pályázat és szolgáltatás főbb szabályait a látássérült személyek számára biztosított elemi rehabilitációs szolgáltatásról szóló 490/2020. (XI. 11.) Korm. rendelet tartalmazza. A pályázati program-

ban előírt célok teljesítését, szakmai támogatását és felügyeletét az NSZI Elemi Rehabilitációs Módszertani Központja látja el. A szolgáltatás évente átlagosan 1000 fő látássérült személy számára, maximum 600 000 óra szolgáltatási óra keretét biztosít.

10. Térítésmentes jelynelvi tolmácsszolgáltatás támogatása 2024. július 1-jétől 2027. június 30-ig terjedő időszakra

- a. Pályázat rövid neve: JELNYELV2024
- b. Keretösszege 2024-ben: 590 000 000 Ft
- c. Támogatott tevékenység: A program a siket és nagyothalló személyek számára nyújtott térítésmentes jelynelvi tolmácsszolgáltatások támogatását célozza. A pályázat közvetlen célja a jelynelvi tolmácsszolgáltatók országos hálózatának működéséhez szükséges vissza nem térítendő támogatás nyújtása, ezáltal a magyar jelynelvről és a magyar jelynelv használatáról szóló 2009. évi CXXV. törvényben kötelező állami feladatként meghatározott térítésmentes jelynelvi tolmácsszolgáltatás biztosítása. A pályázat közvetett célja a siket, nagyothalló és siketvak személyek jelynelvi tolmácsszolgáltatáshoz való hozzáféréseinek biztosítása, ezáltal önálló életvitelük és társadalmi esélyegyenlőségük előmozdítása.
- d. Közvetlen célcsoport: Párt kivételével bármely jogi személy
- e. Közvetett célcsoport: Siket, nagyothalló és siketvak személyek
- f. Támogatott szervezetek száma: 22 db
- g. Kiegészítő információk: A térítésmentes jelynelvi tolmácsszolgáltatás megvalósításának időszaka: 2024. július 1. – 2027. június 30.

A fejlesztő foglalkoztatást végző szolgáltatók működési támogatására 2024-2026

- a. Pályázat rövid neve: FF2024
- b. Keretösszege 2024-ben: 5,4 Milliárd Ft, amely minden évben növekszik a minimálbér és garantált bérminimum növekedésének arányában
- c. Támogatott tevékenység: A pályázat a fejlesztő

foglalkoztatást végző szolgáltatók 2024-2026 közötti időszakra szóló működési támogatását biztosítja. A program a támogató szolgáltatás és a közösségi ellátások finanszírozásának rendjéről szóló 191/2008. (VII. 30.) Korm. rendelet alapján és a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény, fejlesztő foglalkoztatásról szóló szabályai alapján működik, éves finanszírozási szerződések keretében. A finanszírozás a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek védett, harmadlagos munkaerő-piacát biztosítja a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóságnál működő fejlesztő foglalkoztatás mellett, amely olyan fejlesztő foglalkoztatási szolgáltatásokat támogat, amelyek célja a fogyatékossgal élő személyek készségeinek és képességeinek javítása strukturált munkatevékenységeken keresztül, segítve őket a munkahelyi szokások kialakításában és potenciálisan felkészítve őket a nyílt munkaerőpiacra való belépésre. A fejlesztő foglalkoztatás olyan munkavégzési lehetőséget biztosít, amely során az egyén meglévő képességeire építve, a fejlődési lehetőségeit figyelembe véve foglalkoztatják, miközben új készségeket is elsajátíthat speciális támogatás mellett. Ennek keretében a BM megbízásából az NSZI olyan szociális szolgáltató szervezeteknek támogatja a működését (bér és dologi költség), amelyek fejlesztő foglalkoztatás keretében ellátottak foglalkoztatását végzik.

- d. Közvetlen célcsoport: Fejlesztő foglalkoztatást végző szolgáltatók
- e. Közvetett célcsoport: Fejlesztő foglalkoztatásban résztvevő fogyatékos személyek. Fejlesztő foglalkoztatásban részesülhet a rá irányadó öregségi nyugdíjkorhatár eléréséig az, aki 16. életévét betöltötte, más kereső tevékenységet nem végez, és intézményi jogviszonya alapján közösségi alapellátást, támogató szolgáltatást, nappali ellátást, d) átmeneti elhelyezést nyújtó intézményi ellátást, ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátást, rehabilitációs intézményi ellátást, lakóotthoni ellátást vagy támogatott lakhatást vesz igénybe. Fejlesztő foglalkoztatás ellátotti körébe szenvedélybeteg, pszichiátriai beteg, fogyatékos és hajléktalan személyek tartozhatnak.

f. Támogatott szervezetek száma: 2024-ben: 162 szolgáltató
g. Kiegészítő információk: A finanszírozási időszak 2024. január 1-jétől 2026. december 31. napjáig terjed. Az egy feladategységre jutó támogatás minden szolgáltató esetében megegyezik, amelynek összege 2024. évben 1453 Ft/óra volt, mely a garantált bérminimum emelésekkel minden alkalommal növekszik.

A 2024-es pályázatok felhívásai, a nyertes pályázókat tartalmazó döntési listák, valamint a fenti témában tervezett új, 2025. évi pályázatok az NSZI honlapján elérhetőek: <https://nszi.hu/palyazatok>

Hazai pályázati források összehangolása

A 2024-es évben az NSZI által kiírt fogyatékoságügyi pályázatok mintegy 500 támogatott pályázat számára biztosítottak közel 8,5 milliárd Ft forrást, széleskörű támogatási rendszert biztosítva, amely a fogyatékosággal élő személyek életének sokféle területét fedi le. A programok kiterjednek a bentlakásos ellátás működtetésétől az esélyegyenlőségi szolgáltatásokon és foglalkoztatáson át a támogatott lakhatásig, valamint magukban foglalnak olyan kezdeményezéseket is, mint a segítő kutyák képzése és az otthoni időszakos segítségnyújtás és a szabadidős, valamint szemléletformáló programok. A pályázatok jelentős erőforrásokat mozgósítanak az NGO szektor számára, és elősegítik a fogyatékosággal élő személyek társadalmi beilleszkedését és életminőségük javítását Magyarországon.

Az esélyegyenlőségtől az esélyteremtésig tartó skálán, a munka alapú társadalom koncepciója mentén ugyanakkor egyértelmű célként kerül megfogalmazásra az inaktív személyek munkaerő-piaci esélyeinek, a foglalkozási rehabilitációhoz és önálló élet lehetőségéhez történő hozzáféréseinek növelése. Az esélyteremtés keretében

az egyik kiemelt cél, hogy aki szeretne, annak optimális esetben legyen minél többféle és megfelelőbb lehetősége a munkába állásra, igazodva az egyéni képességekhez és körülményekhez, lehetőséget biztosítva a „megfelelő embert a megfelelő helyre” foglalkozási rehabilitációs alapelv széles körű érvényesülésének. Ennek keretében kiemelt prioritást jelent a szemléletformálás mellett a megváltozott munkaképességű és fogyatékos személyek megszólítása, fejlesztése és információval történő ellátása, a munkalehetőségekhez történő kapcsolódás lehetőségének szélesítése a foglalkoztatási helyzetük előmozdítása, valamint akár a másodlagos és különösen az elsődleges munkaerő-piacon foglalkoztatottak számának bővítése.

A KSH Népszámlálás 2022 adatai alapján, a 15-64 év között „fogyatékosága van vagy súlyosan korlátozott” kategóriát megjelölő, 290 ezer válaszadó személyből 145 ezer fő állt foglalkoztatásban, azaz a válaszadók 50%-ának volt munkája 2022-ben¹. A további növekedési lehetőségek kihasználása érdekében az inaktivitás helyett lehetőséget kell teremteni arra, hogy minden munkavállalásra képes személy bérből és jövedelemből tudja eltartani magát, amely többszintű előnyöket jelent az egyén, a foglalkoztatók, a társadalom és az állam számára egyaránt. A megváltozott munkaképességű és fogyatékosággal élő személyek sikeres és tartós foglalkozási rehabilitációjának kulcstényezője a munkaerő-kereslet fejlesztése, valamint az megváltozott munkaképességű (továbbiakban: MMK) személyekre irányuló munkaerő-kínálat élénkítése, majd a kereslet és kínálat összehangolása, amelynek elősegítése érdekében az elmúlt tíz évben nagymértékű hazai, illetve Európai Uniói források kerültek allokálásra a szakterületre.

A fenti célokhoz vezető úton az egyik lépcsőfokként tekinthetünk arra a koncepcionális lehetőségre, hogy a rendelkezésre álló hazai támogatások és a jelenleg is működő különböző foglalkozási rehabilitációs eszközök apró lépésenként történő rendszerbe szervezésével segítsük elő a fenti programok egymást erősítő

¹ Érték Vagy! Portál: A 2022-es Népszámlálás MMK és fogyatékos személyeket érintő, foglalkoztatással kapcsolatos adatainak elemzése - 1. rész, 2023, hatályos: 2024.11.10, https://ertekvagy.hu/hu/-/nepszamlalas-2022_1

hatásának kibontakozását, multiplikatív eredményeket realizálva. A cél, hogy ezen különböző szolgáltatások és támogatások, valamint az ezeket biztosító szervezetek ne szigetszerű módon, hanem egymásról tudva, együttműködve, szinergikus jelleggel támogassák egymás tevékenységét, ezáltal mélyrehatóbb változást elérve segítsék az egyént a fejlődés és a munkaerő-piaci érvényesülés folyamatában.

A hazai pályázati konstrukciók jó lehetőséget biztosítanak a megváltozott munkaképességű, fogyatékos személyek foglalkoztatásához kapcsolódó programok tervezéséhez szükséges, az intézkedések megalapozását elősegítő információk megszerzéséhez is. A megváltozott munkaképességű és fogyatékos személyek munkavállalása tekintetében kiemelt jelentőségű az interdiszciplináris megközelítés, a különböző szolgáltatások rendszerbe szervezése, valamint a lépcsőzetes foglalkozási rehabilitáció megvalósítása, a tranzitálás és a munkaerő-piaci előrelépés lehetőségének kihasználásával. A cél, hogy támogassuk a komplex szemléletű, foglalkoztatás központú rehabilitáció megvalósítását, a különböző állami, civil és egyházi szervezetek esélyegyenlőségi, egészségügyi, szociális, közösségi, gyógypedagógia, foglalkozási rehabilitációs és munkaerő-piaci szolgáltatásai rendszerének összehangolásával. A problémákat nem egymástól elkülönülő szakmai területek beavatkozásaival, hanem holisztikus megközelítést követve, a rendszer eleminek egymásra hatását kihasználva lehetséges magasabb színvonalon és foglalkoztatási eredményekben bővülő módon megoldani.

2024-ben a – program alapú, projekt jellegű – pályázatok (FOF2024, TL2024) tekintetében már bírálati szempontként került meghatározásra, hogy a pályázó vállalja-e bármilyen munkaerő-piaci előrelépés (tájékoztató, információhoz való hozzáférés, szolgáltatás, vagy pályáorientáció) lehetőségének biztosítását a pályázati programja keretében, amely a pályázat elbírálása során plusz pontot jelentett. Ezt a tendenciát folytatva az egyik cél, hogy bővítsük ezen értékelési szempont megnyilvánulását, valamint, hogy a

2025-ös pályázatok keretében felmérésre kerüljenek a fogyatékossgal élő ellátotti kör tagjai, különösen foglalkoztatási helyzet és az érzékelt, munkavégzést akadályozó tényezők, valamint a továbblépés, fejlesztés lehetőségei tekintetében. Ezen információk összegyűjtése és feldolgozása révén egy információs bázis válik elérhetővé, amely rámutat a hazai pályázatok keretében támogatott fogyatékos személyek tekintetében alkalmazható beavatkozások lehetséges körére. Az információk kiindulási pontot biztosíthatnak majd a későbbi foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások potenciális célcsoportjának eléréséhez, elősegítve a fogyatékos és megváltozott munkaképesség emberek aktivitásának és munkaerő-piaci kínálatának élénkítésére irányuló kezdeményezések összehangolását és eredményességét. A későbbiekben tervezett, uniós forrásokból megvalósuló foglalkozási rehabilitációs projektek által biztosítható fejlesztést és felkészítést tartalmazó szolgáltatások révén a hazai pályázatok keretében biztosított támogatások ellátotti körének magasabb foglalkoztathatósággal jellemezhető tagjai alkalmassá tehetőek a védett, vagy akár a nyílt munkaerő-piaci belépésre. A foglalkoztatásra nyitott munkaadók irányából érkező, MMK személyekre irányuló, nagyméretű munkaerő-kereslettel történő összekapcsolás megteremtheti a szükséges elemnagyságot a megfelelő és az egyéni képességekkel kompatibilis álláslehetőségek megtalálásához, valamint a pályázatok révén támogatott szervezetek ellátotti körének munka világába történő integrációjához egy lehetőségekkel, jövedelemmel, közösséggel gazdagabb életreményében.

Kundráth Jolán Ilona

Foglalkozási rehabilitáció, FOGLALKOZTATÁS2024

„Meváltozott munkaképességű személyek munkaerőpiaci integrációját elősegítő foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások támogatása 2024”

A megváltozott munkaképességű személyek/fogyatékossgal élők támogatása fontos a kormány számára, ezért 2024-ben is több mint 300 millió forint értékben hirdetett pályázatokat a Belügyminisztérium felkérésére a Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet. Cikkünkben a foglalkozási rehabilitációval foglalkozunk és bemutatjuk a FOGLALKOZTATÁS2024 pályázatot, valamint a nyertes pályázókat.

Előjáróban ejtsünk néhány szót a foglalkozási rehabilitációról, annak fontosságáról és céljáról.

A rokkantsági ellátórendszer átalakítását követően eltelt több mint tíz évben egyre többször hallunk a foglalkozási rehabilitációról. Engem is sokan megkérdezik, hogy mivel is foglalkozom, s mivel ezt nem lehet egy rövid mondattal letudni, igyekszem érthetően, aránylag röviden elmondani. Sokszor érzem úgy, nem biztos, hogy értjük, jól értjük, hogy ez miről is szól. Korábbi cikkemben már írtam arról, hogy mi hatósági szakemberek a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő, munkavállalásra felkészített személyekben látjuk az ország munkaerő tartalmát. Mi szükséges ahhoz, hogy egy megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő személy sikeresen elhelyezhető legyen a nyílt munkaerőpiacon, és elhelyezése után képes legyen hosszú távon megtartani a munkahelyét?

A gyakorlati tapasztalatok régóta azt mutatták, hogy egy megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő ember nehezebben és hosszabb idő alatt tud csak a megfelelő munkahelyen elhelyezkedni, aminek a legfőbb okai:

- az egészségkárosodás következtében a megmaradt képességek szintje alapján csökkent munkavállalási esélyek,
- tartós munkaerő-piaci távollét miatti alacsony foglalkoztathatóság,
- fizikai és pszichés terhelhetőség határainak alul, vagy épp túlbecsülése,
- önértékelés, önbizalom alacsony szintje,
- álláskeresési ismeretek, munkaerő-piaci érvényesülési módszerek, állásinterjúkn történő megfelelő kommunikációs technikák alacsony szintű ismerete és
- nem utolsó sorban a szakképzettség hiánya.

A rehabilitációnak három szakasza van, az

- orvosi rehabilitáció,
- a foglalkozási és a
- szociális rehabilitáció.

A foglalkozási rehabilitáció célja, az orvosi rehabilitációt követően a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő személy egészségi állapotának és szakképzettségének megfelelő munkalehetőség biztosítása.

A szociális rehabilitáció minden olyan, a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő személyt és környezetét érintő intézkedést jelent, amelyek lehetővé teszik

- a közösségi, társadalmi életbe történő visszailleszkedést, és azt,
- hogy az egyén független életet tudjon élni.

Szociális rehabilitáció alatt a közösségbe történő tényleges beilleszkedés folyamatát értjük, amelynek kritériumai vannak.

- ezek a megfelelő társas kapcsolatok,
- a viszonylagos anyagi, gazdasági önállóság, a létfeltételek biztosításának képessége.

A szociális szolgáltatások biztosításával támogatják az egyén és közvetlen környezetének, családjának meg erősödését, a családfunkciók helyreállítását.

Célja:

- az egyén, illetve családja korábbi társadalmi pozíciójának, anyagi biztonságának megőr zése,
- a megváltozott élethelyzetből adódóan a ki eső jövedelem pótlása,
- a kapcsolati háló megőrzése, bővítése,
- a családi, baráti, lakókörnyezeti kapcsolatok erősítése.

2024. május 1-jével módosult a megváltozott munka-képességű személyek ellátásaival kapcsolatos eljárási szabályokról szóló 327/2011. (XII. 29.) Kormányrendelet, (a továbbiakban: Mmr.) valamint a komplex minősítésről szóló 7/2012. (II. 14.) NEFMI rendelet, (a továbbiakban: NEFMI).

A módosítás a rokkantsági ellátórendszer átalakítását követően megszerzett tapasztalatokra építve a minősítési rendszerben lévő párhuzamosságokat megszüntetve, a hatósági eljárásban mentori munkakör létrehozásával a megváltozott munkaképességű/fo-gyatékossgal élő személyek foglalkozási rehabilitációját kívánta erősíteni.

A 2024. május 1-jei hatállyal módosított NEFMI ren-delet a rehabilitációs hatóságok komplex minősítés keretében történő vizsgálatát szabályozza.

A szakértői **bizottság** komplex minősítés esetén a **ko-rábbi négy** tag helyett **három** tagból áll, a szakértői

bizottság orvosszakértő elnökéből, a vizsgálatot vég-ző orvosszakértőből, valamint a foglalkozási rehabili-tációs szakértőből.

A foglalkoztatási és szociális szempontok vizsgálatá-nál a korábban meglévő átfedések megszüntetésre kerültek, a szociális szempontokat is a foglalkozási rehabilitációs szakértő vizsgálja.

A NEFMI rendelet módosításának előkészítése során az Igazságügyi Minisztérium szakmai elvárásainak megfelelően, jogi kodifikációs szempontok érvé-nyesítése miatt nem kerülhetett a NEFMI rendelet mellékletébe az összevont foglalkozási és szociális szempontokat tartalmazó minősítési lap, a vizsgálati és értékelési szempontrendszer. Erre tekintettel a NE-FMI rendelet 4. § (1a) bekezdése tartalmazza, hogy a foglalkozási és szociális szakértői vizsgálat milyen té-makörökre terjed ki, az (1b) bekezdés rendelkezik ar-ról, hogy az értékelések módszerét a szociálpolitiká-ért felelős miniszter honlapján kell közzétenni, a (2) bekezdés pedig meghatározza az értékelési pontokat.

A komplex minősítés **célja** a kérelmező egészségi álla-potának, a rehabilitálhatóságának, a rehabilitáció le-hetséges irányának, a rehabilitációs szükségleteknek, továbbá a rehabilitációhoz szükséges időtartamnak a megállapítása.

A foglalkozási rehabilitációs szakértő egy **strukturált interjú folytat le** a rehabilitálhatóság foglalkozási és szociális szempontú vizsgálata minősítési lap 12 mi-nősítő szempontjának megfelelően. A beszélgetés során arra törekszik a szakértő, hogy minden olyan releváns információ kiderüljön, amely foglalkoztatha-tóság szakértői megítélését elősegíti.

A rehabilitálhatóság minősítésének foglalkozási és szociális szempontjai esetén a foglalkozási rehabili-tációra gyakorolt hatást nézi, értékeli a foglalkozási rehabilitációs szakértő. A minősítési lap „A foglalko-zási rehabilitálhatóság minősítése” rész kiegészült a **„mentor biztosítása javasolt, nem javasolt” résszel.**

Ennek okán a rehabilitálhatóságra vonatkozó döntés

részét képezi az is, hogy a foglalkozási rehabilitációs szakértő a foglalkozási rehabilitációra tett javaslatán túl, mentor biztosítására is javaslattal éljen azon ügyfelek esetében, akik keresőtevékenységet nem folytatnak a vizsgálat időpontjában.

Az Mmr. 19. § (4) bekezdése értelmében a foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások biztosítják a megváltozott munkaképességű személy egészségi állapotának, képességeinek és készségeinek, szükségleteinek megfelelő munkahelyen történő tartós munkavégzésre való felkészítést, a rehabilitációs célú munkaközvetítést, és segítik a megfelelő munkahely megtartását.

A foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások formái:

1. Az egyéni tanácsadás
2. A csoportos tanácsadás,
3. A munkaadók részére nyújtható szolgáltatás,
4. A foglalkozási rehabilitációs célú munkaközvetítés

Az Mmr. 2. számú melléklete tartalmazza részletesen, hogy ezeknek a szolgáltatásoknak milyen típusai vannak.

Az Mmr. 20. § (1) bekezdése alapján a rehabilitációs mentori tevékenység

a) a rehabilitációs hatóságnál foglalkoztatott mentor **vagy**

b) az akkreditált foglalkozási rehabilitációs szolgáltatónál foglalkoztatott mentor bevonásával biztosítható.

A FOGLALKOZTATÁS2024 pályázati programban az akkreditált foglalkozási rehabilitációs szolgáltatók legalább egy nyílt munkaerő-piaci munkáltatóval megkötött lebonyolítói megállapodással és megtervezett foglalkozási rehabilitációs célú szolgáltatások nyújtásával pályázhattak.

A szolgáltatások fő elemei: az ügyfelek toborzása, tájékoztatás, a programba történő bevonás, foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások nyújtása, az állásfeltárás, elhelyezés.

A pályázati program célja, a megváltozott munkaké-

peségű/fogyatékossgal élő személyek nyílt munkaerőpiaci elhelyezkedésének segítése, foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások támogatása révén. A pályázatra **236 800 000 Ft** keretösszeg állt rendelkezésre, melyből vissza nem térítendő támogatás nyújtható.

A Foglalkoztatás2024 pályázat azoknak az akkreditált rehabilitációs szolgáltatóknak nyújt segítséget egy éven át, akiknek az a célja, hogy a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő munkavállalók a nyílt munkaerőpiacon tudjanak elhelyezkedni.

A pályázat 2024. augusztus 1-jén került kiírásra, 2024. augusztus 31. napjáig lehetett pályázni. A beadási határidőre 18 pályázat érkezett, melyből 16 pályázat került befogadásra.

Az alábbiakban mutatjuk be a FOGLALKOZTATÁS2024 pályázat nyertes pályázóit:

Alba Mentor Humán Szolgáltató Alapítvány (Fejér Vármegye Székesfehérvár)

A szervezet küldetésének tekinti, hogy a foglalkoztatási szempontból hátrányos helyzetű csoportok, megváltozott munkaképességű személyek, fogyatékossgal élők, sajátos nevelési igényű fiatalok számára nyújtson segítséget. Céljuk a komplex szolgáltatás működtetése, mellyel biztosítani kívánják a célcsoport támogatásának, kiszolgálásának folytonosságát. Kiemelt figyelmet fordítanak a mentális jólétre, az egyén fejlődésére és a motiváció felébresztésére. Az Alapítvány segíti a munkáltatókat az érzékeny célcsoport foglalkoztatásában. Cégvezetőket támogat a munkaerő megtalálásában, a foglalkoztatásban és a munkaerőfejlesztésben. A rehabilitációs szolgáltatási rendszerüket a 327/2011. (XII. 29.) Korm. és a 327/2012. (XI.16.) rendelet előírásai mentén működteti a szervezet.

A komplexitás érdekében széles partneri hálózatot építettek ki, rendszeres kapcsolatban vannak a rehabilitációs hatóságokkal. Szoros együttműködésben dolgoznak az Arany János EGYMI-vel, hiszen a náluk

tanuló SNI fiatalok szintén érintettek fogyatékoságuk, egészségkárosodásuk lévén. Az Alapítvány céljai elérése érdekében saját szervezetén belül is hoz létre álláshelyeket, akkreditált foglalkoztatóként valósítja meg a foglalkoztatást két telephelyen, 15 fővel. A projekt jellegű munkákon kívül napi tevékenységgel látják el az ügyfeleik komplex szolgáltatását. A 2020-tól 418 ügyfelet regisztráltak különböző szolgáltatásban, 113 főt vontak be rehabilitációs szolgáltatásaikba, ebből 56 főnek sikerült elhelyezkedni, melyből 2024-re 17 fő elhelyezkedése tehető. Jelenleg 8 élő munkáltatói kapcsolata van a pályázó szervezetnek, működési területüket az idei évtől kibővítették, mert ország szerzte több megyéből kapnak megkeresést megváltozott munkaképességű személyektől, sajátos nevelési igényű fiatalok szüleitől, valamint munkáltatóktól. Szolgáltatásaikat keresik Fejér Vármegye mellett főként Pest vármegyéből.

Az Alapítvány fontosnak tartja a célcsoport mellett a nyitott munkáltatók támogatását. Elismerően tekint a korábban kapott Családbarát Szolgáltatóhely és Családbarát munkahely kitüntetésre. Munkáltatói partnerük a székesfehérvári Media Markt nyerte az idei Excellence gálát a társadalmi felelősségvállalás kategóriában a megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásával. A szervezet tagja a Székesfehérváron működő fogyatékosügyi szervezetek hálózatának, az EsélyKörnek. Az Alapítvány 21 főt foglalkoztat, a célcsoport foglalkoztatása mellett fontosnak tartja a több gyermekes anyukák és a fogyatékosággal érintett gyermekek szüleinek foglalkoztatását. A Foglalkoztatás 2024 pályázat segítségével megoldódna a kapacitás hiány a szervezetben. Jelenlegi humán erőforrásuk nagyon leterhelt, mivel a munka, a feladataik száma folyamatos emelkedést mutat.

B2o Nonprofit Kft. (Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegye Nyíregyháza)

2024.05.31-én sikeresen zárult a B2o Nonprofit Kft. NSZI által támogatott, Mentorállás program nevet viselő projektje, melyben 10 fő fogyatékosággal élő

személy kihelyezése történt meg a nyílt munkaerőpiacon. A program nagyon sikeres és népszerű volt a fogyatékosággal élő fiatalokat nevelő szülők körében, a visszajelzések alapján úgy látja a szervezet, hogy hatalmas szükség van a program folytatására. A már kihelyezett és a programba bevont további felnőtt fogyatékosággal élőknek is szüksége van még fejlesztésre, illetve sok az új jelentkező is, akik szívesen vennének részt a programban.

A B2o Nonprofit Kft. fő célja, hogy olyan szolgáltatásokat nyújtson a felnőtt fogyatékosággal élők részére, amelyek elősegítik a nyílt munkaerőpiacon való elhelyezkedésüket, lehetőséget adnak a tartalmas szabadidő eltöltésre, támogatják az egész életen át tartó tanulást, és megoldást adnak az önálló életvitelhez. A programban szereplő módszerrel a kft. tulajdonosai már 2010-ben találkoztak Toledóban, azóta kísérték figyelemmel annak fejlődését. Adaptációját az elmúlt években készítették el, 2023-2024-ben pedig sikeresen át is vették a spanyol CECAP szervezettől. A B2o Nonprofit Kft. 2023-ban a dán The Velux Foundations támogatásával egy olyan innovatív képzőközpontot épített fel Nyíregyháza belvárosában a fogyatékosággal élő felnőttek számára, ahol minden tudást és segítséget megkapnak ahhoz, hogy elhelyezkedhessenek a nyílt munkaerőpiacon. A Mentorház nevet viselő képzőközpontban 2023.06.01-2024.05.31. között csaknem száz fiatal felnőtt felmérése történt meg a spanyol know-how, módszertan és online MIREN platform átvételét követően. A résztvevőket a MIREN online platform segítségével mérik fel, és a felület segíti a szakemberek munkáját abban is, hogy a legalkalmasabb jelentkezőt válasszák ki a munkáltatók által felkínált munkapozícióra is. Az előző egy év alatt 16 munkapozíciót mért fel a szervezet az online rendszerben, melyet összekapcsolt a jelentkezőikkel. 16 fiatal fogyatékosággal élőket készítettek fel a szakemberek ezen időszakban a nyílt munkaerőpiaci elhelyezkedésre, 10-et közülük sikeresen helyeztek el elsősorban adminisztratív területre Nyíregyházára, egyikük pedig Budapesten dolgozik egyéb takarító- és kiegészítő pozícióban a projekt befejezése óta is folyamatosan, napi 4 órában.

A B2o Nonprofit Kft. szeretné folytatni a megkezdett munkát, mely támogatás nélkül nem valósulhat meg. Folyamatosan érkeznek a pályázó szervezethez az igények a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő munkavállalók foglalkoztatására nyitott munkáltatók részéről az együttműködés reményében.

A szervezet határozott célja, hogy a felnőtt megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élőket tartalmas élethez segítse, amelynek egyik legfontosabb eleme, az öfenntartáshoz nélkülözhetetlen munkahelyi elhelyezkedés. A pályázat benyújtásakor 57 megváltozott munkaképességű munkavállaló volt a rendszerükben, akik arra várnak, hogy elhelyezkedhessenek a nyílt munkaerőpiacon. Közölük 25 fővel már szorosan együttműködik a szolgáltató az elhelyezkedésük érdekében.

„IMPULZUS” Pályakezdők Munkaszocializációjával Foglalkozó Szakemberek Egyesülete (Jász-Nagykun Szolnok Vármege Szolnok)

Az Impulzus Egyesület munkájának középpontjában 1996 óta a társadalom periferiáján élők kiemelten a fogyatékossgal élők, a megváltozott munkaképességű személyek, illetve a pályakezdő fiatalok helyzetének, életkörülményeinek javítása, munkaerőpiaci esélyeinek növelése és ezáltal a társadalomba való beilleszkedésének elősegítése áll. Azon dolgoznak, hogy minden társadalmi csoport egyenlő eséllyel induljon az álláskeresésben, támogatják őket pályájuk megtervezésében, munkaszocializációjukban, munkahelyre való beilleszkedésükben, hogy képessé váljanak az önálló életvitel kialakítására.

Az Egyesület 1996 óta valósít meg uniós és hazai projekteket sikerrel, rendszeresen partneri kapcsolatban áll a helyi és környékbeli önkormányzatokkal, elsősorban a foglalkoztatási célú pályázati programokban vesznek részt. Az évek során több ezer hátrányos helyzetű álláskeresőnek nyújtottak munkavállalásra felkészítő munkaerő-piaci szolgáltatásokat. Az Egyesület 2004 óta tartja fenn a Fűzfa Támogató Szolgálatot, amely évente több,

mint 40 fogyatékossgal élő személynek és rászoruló idős embernek segít személyszállítással és személyi segítségnyújtással az önálló életvitel kialakításában.

2013 óta dolgozik a szervezet folyamatosan megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő emberekkel, felkészítik őket a munkavállalásra, segítenek az elhelyezkedésben, illetve a munkáltatóval közösen dolgoznak az új belépők beilleszkedésében. Munkájuk szerves része a helyi munkáltatókkal való szoros kapcsolat kialakítása és fenntartása is, az egyesület széles munkáltatói bázissal rendelkezik a városban.

A “Megváltozott munkaképességű személyek munkaerőpiaci integrációját elősegítő programok támogatása” című pályázatokban eddig több, mint 120 fő megváltozott munkaképességű álláskeresőt segített a szervezet a munkaerőpiacra való felkészülésben, elhelyezkedésben, valamint a munkahelyekre való beilleszkedésben. Csoportos és egyéni formában kidolgozta és kipróbálta a szervezet a „Sorstárs segítő” programot, mellyel a megváltozott munkaképességű, a szervezetbe újonnan belépő munkavállaló eredményesebb beilleszkedését támogatják. A pályázó szervezet 28 év tapasztalatával hisz a komplex megoldásokban és a folyamatok teljességében. Továbbra is törekednek olyan programok kidolgozásában és megvalósításában, melyek igazodva a változásokhoz, felhasználva a tapasztalatokat, újszerű megközelítéseket, megoldásokat hoz, melyekkel a jelen elvárásoknak megfelelően támogatják ügyfeleiket.

A következő években a „Foglalkoztatás2024” programban folytatni szeretné a pályázó szervezet eddigi munkáját, különösen azért, mert jelenleg a városban nincs olyan szolgáltató, amelyik segíthetné a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő személyek elhelyezkedését. Ebben az évben különös gondot fordítanak az érintett szakmai csoportok együttműködésének fenntartására, igyekeznek a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő személyek életminőségének javítását, önálló életvitelre való felkészítését komplexen, több oldalról támogatni.

Kék Madár Alapítvány (Tolna Vármegye Szekszárd)

A több mint két évtizede alakult Kék Madár Alapítvány egy befogadó, biztonságot adó társadalom eléréséért munkálkodik, amelyben mindenki számára biztosított az önmegvalósítás lehetősége és a választás szabadsága. Az Alapítvány célja valódi, helyi szükségleteken alapuló szolgáltatások nyújtása, melyet más, főként állami vagy önkormányzati intézmény nem tud, vagy nem feladata felvállalni.

A szervezet egyik legfontosabb tevékenysége a speciális munkaerő-piaci, foglalkoztatási rehabilitációs szolgáltatás, melynek célja, hogy a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő személyek a megfelelő, személyre szóló és átfogó felkészítésnek köszönhetően emberi méltóságuk megtartása mellett, a nyílt munkaerő-piacon dolgozhassanak. Évente átlagosan 100-150 fő megváltozott munkaképességű/ fogyatékossgal élő személlyel kerül a szervezet kapcsolatba. A szolgáltatás átgondolt és komplex támogatási tevékenységei lehetővé teszik, hogy azokat a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő személyeket is elérjék, akik korábban munkahelykeresés során kudarcot éltek át, vagy egészségi állapotuk megromlása óta még nem próbálkoztak munkavállalással, félve a kedvezőtlen megítéléstől.

A pályázó szervezet speciális munkaerő-piaci szolgáltatásának erőssége, hogy kiterjedt kapcsolatihálójuknak, a korábbi munkaerő-piaci pályázatoknak is köszönhetően, szinte az ország teljes területén segíteni tudja a hozzájuk forduló ügyfelek befogadó munkahelyi integrációját. Korábbi pályázatoknak köszönhetően, működtek irodáik Szekszárd mellett, Dombóváron, Tamásiban, Pakson, Bonyhádán, Tolnán és Baján, illetve Budapesten. Ezek fenntartását jelenleg nem tudja az Alapítvány biztosítani, de a kapcsolatrendszer megmaradt, így a hozzájuk forduló ügyfelek befogadó munkahelyi integrációját szinte a Dunántúl teljes területén és Budapest és vonzáskörzetében is segíteni tudják. Ennek nagy hasznát veszi a pályázó szervezet,

mert az utóbbi években azt tapasztalták, hogy a megváltozott munkaképességű munkavállalók is egyre mobilabbakká váltak, nem ritka, hogy szerencsét szeretnének próbálni nagyobb városokban.

KézenFogva Összefogás a Fogyatékosokért Alapítvány (Budapest)

A KézenFogva Alapítvány olyan társadalomért dolgozik 1993 óta, melyben a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő emberek képesek méltósággal élni. Az alapítvány középpontjában mindenkor a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő ember igénye áll. A szervezet célja, hogy ez a társadalmi csoport egész életében esélyhez jusson képességeik fejlesztésében, és a már megtanultak használatában. Az alapítvány a kéz öt ujjaként szolgálja ki célcsoportjait: magát a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő embereket, családjukat, segítőiket, ellátó szervezeteket és az őket körülvevő társadalmat a következő szolgáltatásokkal: információnyújtás, jogsegély szolgálat működtetése, fogyatékossgal élő családtagra felügyelő otthoni segítség (ex- FECSKE- Szolgálat) támogatott lakhatás, örök-befogadási szolgáltatás, szülőcsoportok, integrációs tanácsadás, életvezetési és konzultációs tanácsadás, akkreditált továbbképzések szakembereknek, a Civil Érdekvédelmi Hálózat (Céhálózat) Egyesület működésének koordinálása Közvélemény-formáló kampányok, "Fogadd el, Fogadj el!" országjáró integrált program, Osztályfőnöki Óra általános és középiskolás diákoknak, Közös a Napunk program óvodásoknak.

Az Alapítvány szolgáltatói akkreditációs tanúsítvánnyal rendelkezik, így munkaerőpiaci szolgáltatások révén segíti a fogyatékossgal élő és megváltozott munkaképességű személyek munkahelyi esélyegyenlőségének megvalósulását. A szervezet eddig sikeresen elhelyezett 401 munkavállalót, 149 munkáltatói érzékenyítő programot 45 munkapróbát, 63 kiscsoportos munkára felkészítő programot, 8 kiscsoportos önismerteti, önérdek-érvényesítő tréninget és 5 asszertív kom-

munikációt elősegítő tréninget tartott meg. 2023-ban a Belügyminisztérium Érték Vagy! gálán az év foglalkozási rehabilitációs szolgáltatója díjat nyerte el.

Az Alapító Okiratában stratégiai célként szerepel a munkaerőpiacon hátrányos helyzetű rétegek képzésének, foglalkoztatásának elősegítése. Céljuk, hogy szolgáltatásaikkal képessé tegyék az ügyfeleiket a nyílt munkaerő-piacon való hatékonyabb szereplésre, helytállásra, hogy munkavállalásukkal kiteljesedhessenek, hasznosnak érezhessék magukat, erkölcsi, anyagi megbecsülésükkel saját önértékelésük és önképük is javuljon. Közvetetten a célcsoport környezete életminőségében is javulásra számít a szervezet, de társadalmi elfogadásuk elősegítésében is szeretnének előre lépni.

Az idei projektben a Workability nemzetközi projektjük eredményeként kidolgozott programot szeretné az Alapítvány ügyfeleinek felajánlani, amiben a munkához szükséges- szociális készségek („soft skills”) erősítése, fejlesztése a cél, mely sok esetben döntőbb szerepet játszik a sikeres elhelyezkedésben, mint a szakmai ismeret.

Külön figyelmet szeretnének a jövőben fordítani a speciális gyermekotthonban élő sajátos nevelési igényű fiatalok önállóbbá válásának segítésére. A fiatalokat még tanulmányaik alatt elkezdi támogatni a szervezet, együttműködve az otthonnal és az iskolával, hogy a tanulmányok befejezése után tartós munkát és lakhatást kaphassanak.

Mécses Szolgáltató Közösség Egyesülete (Békés Vármegye Mezőberény)

A Mécses Szolgáltató Közösség Egyesülete 1999-ben alakult, 12 alapító taggal. Az egyesület célja a hátrányos helyzetű gyermekek, fiatalok, felnőttek segítése, köztük kiemelten a megváltozott munkaképességű/fogyatékosokkal élő, beteg emberek életének segítése, részükre szolgáltatások biztosítása, nyújtása, érdekképviseletük. Az Egyesület Békés vármegyében, Csongrád-Csanád és Pest vármegyében nyújtja szolgáltatásait, szakellátásában országosan fogadja a szolgáltatást kérőket. Az egyesület által nyújtott folyama-

tos szolgáltatások: támogató szolgálat, fogyatékosok nappali ellátása, 11 db támogatott lakhatást nyújtó ház működtetése, pszichiátriai betegek nappali otthona, szociális étkeztetés, rehabilitációs foglalkoztatás (fejlesztő foglalkoztatás), akkreditált foglalkoztatás. A Napsugár Munkaerő-közvetítő Iroda 2013 óta működik és folyamatosan segíti a megváltozott munkaképességű személyeket.

Az egyesület missziója, hogy bizonyítsa a magyar társadalomnak, hogy a megváltozott munkaképességű/fogyatékosokkal élő emberek, nem csak a védett foglalkoztatás formáiban, hanem a nyílt munkaerő-piacon is képesek dolgozni, és tudnak az egészséges emberekkel azonos értékű munkát végezni. Meg kell találni azt a helyet, azt a munkakört, amit ő képes a meglévő képességeivel jó minőségben megfelelő módon ellátni. Ennek a megvalósításához szükség van a munkaerő-piacszolgáltatók és szakmai támogató hálózatok, valamint a megváltozott munkaképességű/fogyatékosokkal élő emberek foglalkoztatását segítő szervezetek, másfelől pedig a védett foglalkoztatók által foglalkoztatottak tranzitálásával kapcsolatos tevékenységek összehangolására, közös szakmai munkájára, ezzel segítve ennek a célcsoportnak a nyílt munkaerő-piaci integrációját.

Ez a hálózat és segítő pont létrejött 2013-ban TÁMOP-5.3.8.A3-12/1 keretében. Az Egyesület megszerezte a magán munkaközvetítő engedélyt és megnyitotta a Napsugár Munkaközvetítő Irodát. Az elmúlt tíz év alatt 365 főt helyezett foglalkoztatásba, ebből 108 főt a nyílt munkaerőpiacra.

A szervezet meglévő kapcsolati hálóját kibővítette a vármegyében lévő Fejlesztő iskolák, a szülők és új településeken lévő munkáltatók bevonásával. Az egyesület távlaticélja, hogy vármegyei szintű nagy állásbörzét hozzon létre a megváltozott munkaképességű/fogyatékosokkal élő munkavállalók és SNI fiatalok számára nyílt és védett munkáltatókkal, amik évente megrendezésre kerülnének.

Egy kihelyezett közvetítő iroda nyílt Békéscsabán, ahol a tanácsadó fogadja a fiatalokat és a szülőket.

MODELLO Módszertani és Képzési Intézet Korlátolt Felelősségű Társaság (Budapest)

A szervezet célja a hátrányos helyzetű, mélyszegénységben élő, illetve megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő célcsoport elsődleges, vagy másodlagos munkaerőpiacon történő elhelyezkedésének elősegítése, támogatása. Az egyes célcsoport tagok sikeres elhelyezkedését követően komplex rehabilitációs, munkaerő-piaci, és szociális szolgáltatások segítségével elősegíteni a beilleszkedést, a munkahely megtartását, a munkakörnyezet pozitívabbá tételét. Az együttműködő partnereiknél foglalkoztatott minden munkavállaló hosszabb távú megtartásának elősegítése, támogatása különböző szolgáltatásokon, és munkáltatói érzékenyítésen keresztül egyaránt.

A pályázó szervezet szolgáltatásain keresztül - a beilleszkedést nehezítő tényezők feltárása, kezelése, megszüntetése, elhárítása – javítani kívánja a munkamotivációt, elősegíteni a hatékonyabb munkavégzést, a munkakompetenciák fejlődését. A foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások eredményeként javulást hoznak a célcsoport tagjainak életkörülményeiben, és családi-, társas kapcsolataiban is egyaránt. A szervezet célja, hogy a munkáltatók biztosítani tudják azokat a személyi- (humán), és tárgyi- (infrastrukturális) feltételeket, melyek a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő munkavállalók számára az egészségi állapotuknak maradéktalanul megfelelő munkahelyi környezetet jelentik, ezáltal előre mozdítva a társadalmi rehabilitációt, és a tevékenységeikkel elő tudják segíteni a munkavállalók kompetenciáival, képességeivel elérhető legmagasabb szintű foglalkoztatást.

A Pályázó szervezet 2016. július 1. - 2016. december 31., és 2017. május 1 – 2017. augusztus 31. között sikeresen valósította meg a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Kormányhivatal „A mentális, szociális és egészségügyi okból foglalkoztatásba be nem vonható álláskeresők támogatása” című Pilot programjait, ettől kezdve biztosítják munkaerő-piaciszolgáltatásaikat.

2018-2019-ben az EFOP-1.1.1-15 kódszámú, „Megváltozott munkaképességű emberek támogatása” megnevezésű projekt keretein belül több képzés valósult meg, megváltozott munkaképességű személyek számára, ezt követően pedig 2020 óta nyújtja a pályázó szervezet a foglalkozási rehabilitációs szolgáltatásait.

Motiváció Alapítvány (Budapest)

Az Alapítvány 34 éve azt a küldetést tűzte ki célul, hogy komplex és modellértékű szolgáltatásai révén elősegítse a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő emberek társadalmi beilleszkedését, az egyenrangú állampolgári lét megvalósulását, az önálló független életvitel megismertetését, elfogadtatását, elterjesztését. A szervezet a következő szolgáltatásokat nyújtja:

Támogató Szolgálat,
Munkaerő-piaci Szolgáltatás,
Az akadálymentes környezetért program,
Információs szolgáltatás,
Esélyóra / 3E program.

A Motiváció Alapítvány személyi segítő, szállító és információs szolgálati modellje került be 2003-ban a szociális törvénybe „Támogató Szolgálat” néven. Felnőttképzési intézményként a támogató szolgálat kollektív országos képzését az Alapítvány végzi. Tagja a Munkáltatók Esélyegyenlőségi Fórumának, és az Országos Fogyatékossgügyi Tanácsnak. Az Alapítvány munkatársainak száma jelenleg 27 fő, ebből 12 fő megváltozott munkaképességű személy.

Munkaerő-piaci szolgáltatás keretein belül a megváltozott munkaképességű munkavállalók és a nyílt munkaerő-piaci szereplők számára 1992 óta komplex szolgáltatást biztosít a szervezet, az elhelyezéseik aránya 30%. A munkaadói kapcsolataik évente 30-40 új céggel bővülnek. 1998 óta rendelkeznek magán munkaközvetítői engedéllyel, akkreditált szolgáltatói tanúsítvánnyal pedig 2016 óta. Az alternatív munkaerő-piaci (AMSZ) programok hazai pályázati megvalósításában folyamatosan részt vett az alapítvány 2010-2016 között.

Akkreditált szolgáltatóként VEKOP és EFOP pályázatok megvalósítói voltak, munkaerő-piaci szolgáltatásuk a Komplex Munkaerő-piaci (KMP) Szolgáltatás módszertanával dolgozik, amely országosan terjesztett és elismert módszertan.

Az Alapítványnak a Munkaerő-piaci Szolgáltatásuk működése szempontjából a "Foglalkoztatás" projektek rendkívül jelentősek az innovatív szolgáltatásfejlesztések, a megváltozott munkaképességű munkavállalók elhelyezése szempontjából.

Napra Forgó Rehabilitációs Szolgáltató Nonprofit Közhasznú Zártkörűen Működő Részvénytársaság (Érd)

A Napra Forgó Zrt. 2000 óta áll az álláskereső és a munkaadók szolgálatában. Tevékenységük három fő területe: munka, lakhatás, egészség.

A vállalat lakhatási területe 2019 óta működik sikerrel. Annak felismerése hívta életre ezt a tevékenységet, hogy a munkavállalást az albérleti piacon tapasztalható hátrányos helyzet is nehezítheti. Saját tulajdonú ingatlanukban kisgyermekes családok, gyermeküket egyedül nevelő anyák találtak otthonra, mások hajléktalanszállóról, illetve az utcáról érkezve találtak biztos lakhatást.

A szervezet a munka területén tevékenykedik a legregebb óta. Alapítói célkitűzés és a vállalat missziója szerint a munkaerőpiacon hátrányos helyzetű, kiemelten a megváltozott munkaképességű munkavállalók munkába állítása, foglalkoztatásuk elősegítése a legfőbb feladatuk. Ehhez a szervezet eszközei az integrált foglalkoztatásmodellje, illetve a munkavállalást elősegítő szolgáltatásai (például tanácsadás, munkára történő felkészítés, munkatapasztalat szerzés biztosítása a már említett, integráló környezetben). Hét telephelyen átlagosan 100 fő megváltozott munkaképességű munkavállalót foglalkoztatnak, mely munkavállalók összlétszámának 75%-a. 2016 óta rendelkezik akkreditált szolgáltatói tanúsítvánnyal. A vállalat a munkaadók számára komplex szolgáltatási csomagját kínálja, melynek része a mun-

kaerőállomány átvilágítása (már az adott vállalatnál dolgozó, megváltozott munkaképességű emberek felkutatása), a cég alkalmassá tétele megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő emberek fogadására, munkakörök felmérése, javaslattétel új munkakörök kialakítására, tanácsadás, érzékenyítés. Az így felkészített, befogadóvá váló vállalatok nyitott pozícióiba megváltozott munkaképességű munkavállalókat közvetít a szervezet, akiknek segítik a beilleszkedését, betanulását, álláshelyük megtartását.

A Napra Forgó Zrt. legújabb tevékenységi köre az egészséghez kapcsolódik. Érden működő mozgáscentrumban fejlesztést kínálnak a központi idegrendszer sérülésével élő gyermekek számára, illetve várják és támogatják azokat a felnőtt korú ügyfeleiket is, akik agyvérzés következményei miatt szorúlnak mozgásfejlesztésre.

A szervezet 2019-ben az Üzleti Etikai díjat, 2024-ben pedig az Arany fokozatú felelős foglalkoztatódíjat nyerte el.

NEAT Közhasznú Nonprofit Kft (Budapest)

A társaság jogelődje útján 2013. január 15-e óta vesz részt megváltozott munkaképességű személyek rehabilitációs foglalkoztatásában. Kiválást követően 2018-óta működött NEAT Nonprofit Kft néven, majd 2020. évtől NEAT Közhasznú Nonprofit Kft-ként a szervezet akkreditált foglalkoztatói státuszunk mellett 2019.08.07.-től pedig már akkreditált foglalkozási rehabilitációs szolgáltatóként is részt vesznek a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő személyek foglalkoztatásában.

Az elmúlt 5 évben szolgáltatóként közel 50 foglalkoztatóval álltak kapcsolatban, ebből 33 foglalkoztatónak nyújtottak rehabilitációs mentori, illetve rehabilitációs tanácsadói szolgáltatást. Jelenleg 14 munkáltatónál végeznek mentori tevékenységet a szervezet munkatársai. A jogszabályban meghatározott rehabilitációs szolgáltatások teljes körét tudják nyújtani, rendelkeznek pszichológus, illetve jogi vég-

zettségű munkatársakkal is. A szervezet partnerei között akkreditált foglalkoztatók is megtalálhatók, ahol a hatósági ellenőrzések során az általunk végzett mentori/tanácsadói tevékenységek is ellenőrzésre kerültek, illetve a munkatársak részt vettek nem csak a szolgáltatói, hanem a foglalkozási mentori hatósági képzéseken is.

Az évek során bebizonyította a szervezet, hogy szakmai hozzáértésük és munkatempójuk az átlag feletti, a munkatársak képzettsége, felkészültsége és tapasztalata kimagasló a rehabilitációs mentorálás területén. Tekintettel arra, hogy partnerszerveik többsége akkreditált foglalkoztató, így jelentős eredményeket értek el a munkában való megtartás, illetve a munkaerőpótlás területén, ahol megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatását kellett megoldani/biztosítani. Nem akkreditált foglalkoztatók esetében is jelentős számban végeztek érzékenyítést, egyeztetést, „munkahelyteremtést”, mellyel megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő személyeket tudtak nyílt munkaerőpiacon elhelyezni. Ezen munkáltatóknál jelenleg is biztosít a szervezet mentori szolgáltatást annak érdekében, hogy a megváltozott munkaképességű személyek megtudjanak maradni a munkaerőpiacon.

NEM ADOM FEL Alapítvány (Budapest)

Az Alapítvány 2006-ben jött létre azzal a céllal, hogy a társadalom hátrányos helyzetű tagjait támogassa, elősegítve állapotuk, helyzetük javulását, a társadalmi integrációt.

Főbb tevékenységei közé tartozik: rehabilitációs foglalkoztatás, fejlesztő foglalkoztatás, foglalkozási rehabilitációs szolgáltatás, támogató szolgálat, támogatott lakhatás, szemléletformáló tréningek, fejlesztő programok autizmussal élő és hátrányos helyzetű gyerekeknek.

A szervezet tevékenységei is bizonyítják, hogy a kezdetektől fontos céljai közé tartozik a megváltozott

munkaképességű és fogyatékossgal élő emberek foglalkoztatása, munkába állásának elősegítése, munkavállalásra történő felkészítése. Évek óta folyamatosan, sikeresen megvalósítják a FOGLALKOZTATÁS pályázati projektet (2019, 2020, 2021, 2023) a megváltozott munkaképességű és fogyatékossgal élő emberek nyílt munkaerőpiaci elhelyezése érdekében. Az alapítvány elismerései: 2022: Civil Díj, 2022: Budapest Főváros Közgyűlése - Zalabai Gábor díj - a Budapestiek Esélyegyenlőségéért, 2023: DoingGood – CSR Award, társnevezőként az AmRest Kávézó Kft.-vel „kategória GYŐZTES”.

2007 óta rendelkezik a pályázó szervezet Szolgáltatói Akkreditációs Tanúsítvánnyal.

Tevékenységükben az akkreditáció elnyerése előtt is jelen volt a foglalkozási rehabilitációs szolgáltatás több eleme, az akkreditáció pedig egy minőségi változást hozott. A hatályos jogszabályok szerinti szakmai követelményrendszer biztosítása mellett a szolgáltatások nyújtása során egy olyan szemlélet módot követ az alapítvány, mely szerint a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő ember a társadalom teljes jogú tagja, akinek emberi méltóságát tiszteletben kell tartani, elő kell segíteni a közösségi életben való aktív részvételét, társadalmi integrációját. Fontos, hogy ne csak a „hagyományosan” sérült emberek által betöltött munkakörökben dolgozhassanak, hanem egyéniségük kiteljesítésével, kreativitásukat is felhasználva. Egyaránt nyújt a szervezet foglalkozási rehabilitációs szolgáltatásokat munkavállalók és a munkáltatók részére. Szolgáltatásaik a szakmaiságot és eredményességet biztosító komplex rendszerben épülnek egymásra. 2020 óta 390 fő részére nyújtottak foglalkoztathatóságot elősegítő szolgáltatást.

A szervezet Alapító okiratában is megfogalmazott cél a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő személyek támogatása abban, hogy minél szélesebb területen legyen lehetőségük belépni a munka világába. Szintén megfogalmazott célja még a hátrányos helyzetű személyek felkészítése a munkavállal-

lásra, szakmai gyakorlatszerzés lehetőségének megteremtése, a munkaerőpiacra való kilépés segítése, lehetőséget adva képességeik kibontakoztatására, az aktív társadalmi részvételre. Jelen projektben a hátrányos helyzetű és fogyatékossgal élő munkavállalók és a munkáltatók számára olyan szolgáltatásokat biztosít az Alapítvány, amely megkönnyíti és eredményesebbé teszi a nyílt munkaerőpiacon való elhelyezkedést. Hozzásegítve a célcsoportot a munkavállaláshoz, ezen keresztül azoknak a céloknak az eléréséhez, amelyek a szervezet számára is kiemelten fontosak.

Pro-Team Rehabilitációs Közhasznú Nonprofit Kft. (Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegye Nyíregyháza)

A „Pro-Team” Nonprofit Kft 1996-ban alakult, jelenleg is több, mint 1600 fő megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő munkavállalót foglalkoztat az ország különböző területein. A lefolytatott akkreditációs eljárás eredményeként a társaság rehabilitációs akkreditációs tanúsítvánnyal rendelkezik. A társaság munkavállalóinak több mint 30%-a, a foglalkoztatott munkavállalók 88%-a megváltozott munkaképességű munkavállaló, így védett foglalkoztatónak minősül.

Akkreditált foglalkoztatóként az ország majd minden vármegyéjében jelen vannak. A foglalkozási rehabilitáció megvalósítása érdekében feladatunknak tekintik a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő munkavállaló ügyfeleik számára szakszerű szolgáltatásokat biztosítani annak érdekében, hogy a foglalkozási rehabilitáció megvalósítása eredményes legyen, tranzitálás esetén a nyílt munkaerő-piacon képesek legyenek munkát vállalni és azt megtartani. Munkaerő-piaci és egyéb támogató szolgáltatása a szervezetnek személyre szabott, igény szerinti. Törekednek arra, hogy a munkavállalók feltárt szociális rehabilitációs szükségletei, valamint a személyes rehabilitációs tervek alapján a megfelelő szolgáltatást biztosítsák a számukra.

A társaság 2008-tól több pályázaton vettek részt: 4M Rehabilitációs Munkaerő-piaci szolgáltatások, TAMOP

2.6.2, TAMOP 5.3.8. EFOP 1.1.1. Ezeken túl a sikeres nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedés érdekében rehabilitációs célú pályatanácsadást, pszichológiai tanácsadást nyújtottak szolgáltatásként. Szolgáltatásaik a nyílt munkaerő-piaci szereplőknek is elérhetőek, mentori szolgáltatást biztosítanak pl. a LEGO Manufacturing Kft megváltozott munkaképességű munkavállalói számára.

A társaság célja, a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő munkavállalók foglalkoztatásának elősegítése, képzettségüknek és az egészségi állapotuknak megfelelő munkakör biztosítása, adaptációs képességeik fejlesztése, az állapotukból adódó hátrányok kiegyenlítése az együttműködés keretében, nyílt munkaerő-piacra való (re) integrációjuk támogatása, valamint olyan munkahelyek kiválasztása, amelyek a foglalkozási rehabilitáció megvalósítási feltételeit biztosítják. Ezeket a szolgáltatásokat a szervezet működésének kezdetétől folyamatosan biztosítják a dolgozóik számára.

Céljuk továbbá, a megváltozott munkaképességű/fogyatékossgal élő személyek nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedésének segítése, foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások ezen belül főként a mentori szolgáltatások biztosítása révén.

Rehab Force Nonprofit Kft. (Budapest)

A Rehab Force Nonprofit Kft. 2013. évtől akkreditált szervezetként megváltozott munkaképességű emberek foglalkoztatását végzi, védett foglalkoztató is egyben, mivel a megváltozott munkaképességű munkavállalók létszáma az összes dolgozói létszám 84%-a. 2025. februárban a munkavállalói létszáma 228 fő, melyből 192 fő egészségkárosodott, fogyatékossgal élő személy.

2017-től szociális foglalkoztatást is végeznek, havi átlagban 42 fő részére fejlesztő foglalkoztatást biztosítanak, pszichoszociális fogyatékossgal élők, hajléktalan személyek részére. 2019-től közérdekű önkéntes tevékenységre bejegyzett szervezet, valamint 2020-tól akkreditált foglalkozási rehabilitációs szolgáltatóként is jelen vannak a

szférában. 2021-től duális képzőhelyként is működnek. A cég 2017. június 12-től közhasznú jogállású szervezet, a Fővárosi Törvényszék Cégbírósága által bejegyezten, közfeladatok ellátására: "A társaság a rehabilitációs munkahelyeivel elő kívánja segíteni mind a Fővárosi, mind a kerületi önkormányzatok kiemelt szociális feladatainak teljesülését, a hajléktalan személyek, fogyatékosok ellátását, társadalmi integrációjukat és visszavezetésüket a munkaerő-piacra, amely eredményeképp a megváltozott munkaképességűek képessé válnak egy teljesebb életre, önálló életvitelre, a társadalmi életben történő aktív részvételre."

A szervezet tevékenysége: általános épület-takarítás, termelő- és kereskedelmi tevékenység: pékség-cukrászüzem, péküzlet működtetése, csomagolási, telefonos operátori feladatok, parkfenntartás, parkgondozás rehabilitációs foglalkoztatás keretében.

Foglalkozási rehabilitációs szolgáltatóként négy éve végeznek munkaerő-piaci rehabilitációs tanácsadást. 2020. évtől 385 fővel foglalkoztak, jelenleg 25 fő vár elhelyezésre. A legtöbben az egyéni tanácsadást veszik igénybe, népszerű a foglalkozási rehabilitációs információnyújtás, a rehabilitációs álláskeresési és munkatanácsadás, mentori szolgáltatás, munkába helyezés. Munkáltatóknál munkakörelemzést, érzékenyítést végeznek, a mentoroknak, szociális munkásoknak tanácsadást is biztosítanak.

A pályázó szervezet legnagyobb eredménye a folyamatos fejlődés és a megszerzett piacok megtartása, új piaci pozíciók kiépítése, ezzel a foglalkoztatotti létszám növelése és a biztonságos, stabil munkahely megteremtése.

Foglalkoztatás pályázatban, mint foglalkozási rehabilitációs szolgáltató, második alkalommal vesznek részt. 2022-ig saját erőforrásból biztosították a szakembereket és az akkreditációs feltételeket a szolgáltatások nyújtásához.

A Rehab Force Nonprofit Kft célja a megváltozott munkaképességű/fogyatékosokkal élő emberek foglalkoztatását, munkaerőpiaci integrációját javítani, kapcsolatokat pedig bővíteni a nyílt piaci munkáltatókkal.

Salva Vita Alapítvány (Budapest)

A Salva Vita Alapítvány 1993 óta működik, célja a fogyatékosokkal élő emberek önálló életvitelének és társadalmi integrációjának elősegítése. Programjaik elsősorban az ő foglalkoztatásukat és önálló életvitelüket támogatják képzési és munkaerő-piaci programokon keresztül. 1996-ban az Alapítvány honosította meg Magyarországon a nemzetközileg használt, és bizonyítottan hatékony munkaerő-piaci eszközt, a Támogatott Foglalkoztatás (TF) szolgáltatást. Ugyancsak 1996-ban a Salva Vita Alapítvány elindította saját fejlesztésű, innovatív, munkára felkészítő programját, a Munkahelyi Gyakorlat Programot, amely értelmi sérült és/vagy autista fiatalok munkavállalásra való felkészülését segíti. 2011-ben a szervezet közreműködésével készült el az Autizmus Specifikus Támogatott Foglalkoztatás (ATF) módszertan, amely azóta is hiánypótló kiadvány a felnőtt autista személyek munkaerő-piaci támogatása terén. 2013-ban elkészült az Alternatív Munkaerő-piaci Szolgáltatások Egységes Szolgáltatás Módszertani útmutatója.

Az Alapítvány 1996 óta dolgozik a TF, valamint az ATF és Egységes Szolgáltatás Módszertanokkal, melyek kiválóan segítik mind a munkáltatókat, mind a fogyatékosokkal élő/megváltozott munkaképességű emberek munkaerő-piaci inklúziójának támogatását. Nemrégiben zárult le az a szakmai-módszertani fejlesztés, mely ezen módszertanok kibővítését célozta annak érdekében, hogy a hozzájuk forduló magas iskolai végzettséggel rendelkező, szellemi munkakörökben elhelyezkedni kívánó, neurodiverz személyek hatékonyabb támogatása megvalósuljon. A szervezet számos nemzetközi pályázatban vesz részt évről évre, amelyekben innovatív programok kidolgozását, tesztelését végzik azzal a céllal, hogy az új megoldásokat Magyarországon is meghonosítsák.

2019-ben nyitotta meg kapuit az Alapítvány új bázisa, a SZEGLET Közösségi és Élmény Tér, amely egyrészt a fogyatékosokkal élő emberek foglalkoztatásának színtere, másrészt olyan helyszín, ahol fogyatékkal

élő és nem fogyatékkal élő emberek találkozhatnak egymással, közös programokon vehetnek részt.

Jelen pályázattal a szervezet alap misszióját szeretné megvalósítani, vagyis a hozzájuk forduló, évente több száz fogyatékossgal élő/megváltozott munkaképességű munkavállaló személy nyílt munkaerő-piaci foglalkoztatását szeretnék elősegíteni, lehetővé tenni, hogy aktív, dolgozó, adófizető állampolgárként ők is részt vehessenek a munkahelyi közösségek életében, és értékre-remtő munkát végezzenek. Jelen pályázati program lehetőséget biztosít a szakmai-módszertani fejlesztő munka eredményeként megszületett módszertani anyagok gyakorlatban történő alkalmazására is.

Újra Dolgozni Tolnában Egyesület (Tolna Vármegye Szekszárd)

Az Újra Dolgozni Tolnában Egyesület nevében hordozza célját, csúcsertékét, hova-tartozását. A közel 20 éve alapított egyesületet tizenkét segítő szakember hívta életre. Az alapszabályban rögzített cél: hátrányos helyzetű emberek segítése komplex, munkaerőpiaci szolgáltatás nyújtásával. munkamódszerük (egyéni esetkezelés és csoportos fejlesztés) eredményességét 2005 és 2024 között 19 munkaerő-piaci program megvalósítása során bizonyította. Az Egyesület szervezeti működése és az elmúlt időszakban végzett munkája meghatározó mérföldköve, hogy 2024. augusztusában akkreditált szolgáltatóvá vált

Az elmúlt években kiemelt jelentőségű volt a TÁMOP 1.4.1. projekt (TÁMOP-1.4.1.-11/1-2012-0059.), amely során két OKJ-s képzésük zárult sikeresen. 2016-tól konzorciumban Szekszárd MJV Önkormányzatával és a Tolna Megyei Kormányhivatallal közösen dolgoztak a helyi foglalkoztatási helyzet javításán a TOP 6.8.2. projekt keretében (TOP-6.8.2.-15-SE1-2016-00001.). 2021. február végén zárult a GINOP 5.1.5 projekt. A fenti programok mellett (amelyek az Európai Unió társfinanszírozásával valósultak meg) számos hazai pályázati forrás keretében megvalósított sikeres projekt támogatta a szervezet céljainak megvalósítását.

A pandémiás időszak kihívásainak következményeként abban az időszakban egy „MÁS-KOR” reményében valósította meg a pályázó szervezet megváltozott munkaképességű emberek támogatását biztosító munkaerőpiaci programjukat (FOGLALKOZTATÁS 2020-209) majd tapasztalatait felhasználva közösen egy „ÚJ ESÉLY” létrehozásban közreműködtek (FOGLALKOZTATÁS 2021 – 2312) továbbra is hozzájárulva ezzel a megváltozott munkaképességű személyek munkaerőpiaci integrációjához (is).

Egy „JOBBI-KOR” eljövetele tette lehetővé a FOGLALKOZTATÁS 2023-3119. azonosítószámú projekt megvalósítását, amellyel új alapokra helyezhette a pályázó szervezet a megváltozott munkaképességűekkel való foglalkozást, megalapozva ezzel a jelenlegi projektjüket („VÁLTOZÁS-KOR”).

Az Egyesület 2020. január 1-jétől 143 fő célcsoportba tartozó személy részére nyújtott foglalkoztathatóságot elősegítő támogatást és a pályázat benyújtásakor 16 fő célcsoportba tartozó személlyel áll az elhelyezkedése érdekében kapcsolatban.

Vakok és Gyengénlátók Közép-Magyarországi Regionális Egyesülete (Budapest)

A szervezetet látássérültek hozták létre 2004-ben. A tagság létszáma 1600 fő. Az egyesület mindig preferálta az újszerű, formabontó kezdeményezéseket, a modern fogyatékosügyi szemlélet jegyében. Ennek megfelelően a foglalkozási rehabilitációs szolgáltatás területén is célja a még nem nyilvánvaló igények felismerése és szolgáltatások tervezése. Védett szervezetként ma már 77 megváltozott munkaképességű munkavállalót foglalkoztat sokféle munkakörben, számos szolgáltatást és programot nyújtva, amivel a látássérültek mozgalmának legnagyobb egyesületévé vált. A VGYKE széleskörű szolgáltatásainak elemeit más fogyatékossgai csoporthoz tartozó személyek is igénybe vehetik. A nyújtott szolgáltatások olyan foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások, melyek célja a fenti csoportok

elhelyezkedése a munkaerőpiac különböző szegmenseiben: ügyfélszolgálat és chat ügyfélszolgálat működtetése, honlap és FB-oldalak, hírlevelek, kiadványok megjelentetésével információnyújtás, pszichológiai tanácsadás, gyógypedagógiai segítségnyújtás, Braille- és IT-oktatás, az egészségi állapotot támogató preventív masszázsszolgáltatás hat budapesti helyszínen, valamint érzékenyítő programok és tréningek oktatási intézményekben, munkáltatóknál, akadálymentesítési tanácsadás, támogató szolgálat és segédeszközbolt működtetése, közösségépítés „A Közösség Lámpásai” elnevezésű klubokban.

A Szervezet munkája során kiemelt figyelmet fordít az egyesület alapszabályában szereplő szakmai célkitűzések megvalósítására, valamint a látássérülésből származó speciális szükségletekre. A VGYKE foglalkozási rehabilitációs szolgáltatást 2004 óta folytat, melynek elsődleges célja a látássérüléssel született vagy később látássérültté vált személyek speciális igényeinek megfelelő munkavállalás elősegítése, újra orientáló speciális foglalkozások szervezése, átképzésben és a továbbtanulásban történő részvétel segítése. Az Egyesület több EU-s és országos pályázaton indult ennek a helyzetnek a javítása érdekében, az így elnyert támogatásokból számtalan hasznos és újszerű programot valósított meg. Ilyen volt mind a 6 db EU-s HEFOP, TÁMOP, VEKOP projekt, és a legutolsó program is a Foglalkoztatás 2020-231. Ebben nyílt munkaerőpiacra történő komplex felkészítést és mentorálást vállalt a VGYKE. Az évek során számos munkaerőpiaci kapcsolatot is kiépített a pályázó szervezet. Rendszeresen tart szemléletformáló-érezékenyítő programokat, ezek egy részének fókuszában kifejezetten a munka világába történő beilleszkedés és befogadás áll.

A fentiek alapján a FOGLALKOZTATÁS2024 pályázatban előírt és választott indikátorok szakmai szempontokat figyelembevéve illeszkednek a Vakok és Gyengénlátók Közép-magyarországi Regionális Egyesülete eddigi tevékenységeihez, illetve a szervezet fejlődését segítik elő a megváltozott munkaképességű személyek, különösen a látássérültek munkaerőpiacra történő bejutása érdekében. Ebben a programban újabb, eddigi

projektjeikben még nem résztvevő cégeket szeretne a szervezet együttműködésbe bevonni.

Összegzés

A FOGLALKOZTATÁS 2024 pályázat keretében megvalósuló foglalkozási rehabilitációs tevékenységek átfogó célja a megváltozott munkaképességű és fogyatékosággal élő személyek nyílt munkaerőpiaci elhelyezkedésének segítése, foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások támogatása révén.

Felhasznált irodalom/Irodalomjegyzék:

Szellő János *A foglalkozási rehabilitáció elmélete és gyakorlata*
<https://egeszsegvonal.gov.hu/ellatorendszer/rehabilitacio/34-foglalkozasi-es-szocialis-rehabilitacio>

Jogszabályok:

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény

A megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCI. törvény

A megváltozott munkaképességű személyek ellátásaival kapcsolatos eljárási szabályokról szóló 327/2011. (XII. 29.) Kormányrendelet

A megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztató munkáltatók akkreditációjáról, valamint a megváltozott munkaképességű munkavállalók foglalkoztatásához nyújtható költségvetési támogatásokról szóló 327/2012. (XI. 16.) Kormányrendelet

Farkas Péter

A szabadság

Kulcsszavak: szabadság, felelősség, autonómia, esélyegyenlőség

„Az ember saját akaratát sohasem gondolhatja másnak, mint szabadnak” (I. Kant)

Sokak számára a szabadság az ember lényegét kifejező legfontosabb érték.

„A szabadság (függetlenség másnak a kényszerítő önkényétől), amennyiben általános törvény szerint bármely más szabadsággal együtt fennállhat; ez a fent említett egyetlen eredeti, minden embert ember volta miatt megillető jog.”¹

A szabadság fogalma többféle tartalmat takarhat. Jelentheti a választást saját sorsunk formálásában, a kényszermentességet a szükségletek kielégítésében vagy a másik ember szabadságának tiszteletben tartását.²

A szabadság tartalma több metszet alapján vizsgálható: beszélhetünk egyéni, társadalmi és gazdasági szabadságról.

Az egyéni szabadság egyik lehetséges megközelítése abból indul ki, hogy mások beavatkozása milyen szerepet játszik abban, hogy egy adott személy mennyire „nem szabad” valamilyen cselekedetében. E felfogás szerint a „pozitívan” értelmezett, a „valamire való szabadság” azt jelenti, hogy mi áll az egyén szabadságában és mi nem. Például, ha valaki rokkantsága miatt nem sétálhat szabadon egy parkban, akkor „pozitív” vagy „valamire való szabadsága” korlátozott.

Ezzel szemben a szabadság „negatív” felfogása a „korlátozásmentességet” emeli ki. Eszerint, ha valaki azért nem sétálhat a parkban, mert akkor huligánok megverhetik, akkor ez nemcsak a pozitív, de a negatív szabadság megsértése is. A szabadságnak egyszerre

kell pozitívnak és negatívnak lennie, hisz — bár más okból — mindkét oldal fontos.³

A társadalmi és gazdasági szabadság kérdése szoros összefüggésben áll a hozzájuk kapcsolódó jogokkal. A polgári és a politikai jogok olyan „negatív szabadságjogok”, melyek feltétele az állam be nem avatkozása. A pozitív szabadság azt jelenti, hogy az állampolgárok képessé válnak arra, hogy ezekkel a jogokkal élni is tudjanak. Itt kell megjegyeznünk, hogy mindazok a filozófiai rendszerek, amelyek a természettudományos racionalitást (a kiszámíthatóságot és az általánosítást) próbálják a tudományosság ismérveként még a társadalom-és embertudományokra is alkalmazni, „tehetetlenül” állnak a személyes szabadságjelenségek láttán.⁴ Lebénulnak „kiszámíthatatlansága” előtt, és vagy tagadják a szabadság létezését (és pusztán anyagi-testi determinációként értelmezik), vagy egyszerűen megmásíthatatlan szükségszerűségnek nevezik (mint Hegel és az ő nyomán Marx). Ugyanakkor a polgári demokrácia ideológiája (a liberalizmus) unos-untalan az egyéni (de nem mindig személyes) szabadságjelentőségét hangsúlyozza, ám — tán épp azért, mert az előbbi tudomány-eszmény talaján mozog — mindez csak az igazi szabadság illúziója, mert miközben szabadságjogokról prédikál, olyan egyéni és kollektív szükségszerűségek hálójába bonyolítja az embert, amiből „szabadon” kitörni bizony kockázatos az ember számára. Ilyen szükségszerűségek: a közvélemény és közmegegyezés akárhányszor mani-

¹ Immanuel Kant: Werkausgabe 12. kötet, Weischedel Kiadó, Lipcse, 1991

² Zombori Gyula: A szociálpolitika alapfogalmai, ELTE, Bp., 1994.

³ Amartija Sen: Az egyéni szabadság mint társadalmi elkötelezettség, Esély 1. sz., 1992.

⁴ Bolberitz Pál: A keresztény bölcselet alapjai, Jel Kiadó 2002., 109-412.

pulált-kollektivizált kényszerítő ereje, a média burkolt kényszerítő befolyása, a globalizálódó fogyasztói társadalom egyénre nehezedő hatalma. Így aztán a szabadság a gyakorlatban a gazdasági és hatalmi csoportoktól függ, és a „hétköznapi ember” számára a szabadság pusztán elméleti lehetőség marad.

A szabadság valójában az emberi cselekvés azon lehetősége, hogy tudatos és személyes választás, illetve döntés alapján, minden kényszerből mentesen törekedjen céljának (végső soron boldogságának) elérésére. A szabadság és az ezzel járó felelősség teszi az embert erkölcsi lényvé. Ezért az ember boldogságának foglalatja a szabadság, míg boldogtalanságát a szabadság korlátozásában, illetve hiányában tapasztalja meg.

A szabadság értékére akkor döbben rá az ember, amikor a kényszer nyomására kell cselekednie. Fontos tehát a kényszermentesség szabadsága. Nem csupán külső (testi-fizikai), hanem belső (lelki-szellemi) kényszer is van, ami korlátozhatja a szabad cselekvést. Ám mind a fizikai (akár körülményekből fakadó), mind a lelki kényszer (vö. „lelki terror”) külső befolyásoló tényező, mert a belső lelki kényszer (vagy esetleg testünkben fakadó, ösztönös korlátozás) akárhányszor részben vagy egészben lehatárolhatja akaratunk szabad működését. A deterministák rész-igazsága épp ebben a körülményben van megalapozva, ám az előre meghatározottság túlzott hangsúlyozása megkérdőjelezheti az egész szabadságot.

Ily módon beszélnünk kell a választás szabadágáról. A választás belső készítése abból fakad, hogy az ember ritkán látja olyan világosan a célt és az eléréséhez szükséges és felhasználható eszközöket, hogy azonnal a legértékesebb célt választhassa. A választás kifejezetten szellemi aktus, amit az akarat hajt végre. Am a választást megelőzi az értelmi megfontolás, hiszen csak az „igaz” jót kívánjuk választani. S mivel a javak minden (testi-lelki) képességünk számára kihívásként (csábításként?) jelentkeznek, ezért érzéseink, tapasztalatunk, ösztöneink, tudatalatti hajlamaink is belejátszanak a választásba. Itt konfliktus is lehetséges az értelem (igaz) és az akarat (a „jó”), vagy az

erkölcsi rendben az erkölcsi törvénynek megfelelő érték), illetve az érzéki vágyóképesség, esetleg a környezet befolyása között. Az akaratot tehát „edzeni”, nevelni kell, hogy a magasabb rendű jót válassza az alacsonyabb rendűvel szemben. Amikor az akarat értelmes megfontolás után győzött, és leküzdötte a befolyásoló akadályokat, akkor (legalábbis adott helyzetben, vagy a maga felfogása szerint) a választási lehetőségek közül a legértékesebbet választja ki, és amellet dönt. S itt jelenik meg a szabadságnak másik formája, a döntés szabadsága.

A döntési szabadság megjelenését a felszabadultság-érzése jelzi. Aki jól választott, úgy ítéli, hogy helyesen is döntött. A döntés egyfajta elkötelezettséget jelent az igazi és jó érték mellett. Ha ez az érték, mint cél, amit elértünk, amit birtokolhatunk (vagy aminek „odaszánjuk” magunkat), valóban méltó hozzánk, akkor boldogok vagyunk (pl. ha valaki a neki megfelelő hivatást választotta, és amellet döntött, vagy megtalálta „szíve választottját”, és boldogan kötelezi életét férje vagy felesége mellett). Ám a mai ifjúság túlnyomó többsége döntési tehetetlenségben szenved. Vajon mi lehet ennek az oka? Nem csupán a megfelelő nevelés hiányában kell keresnünk a magyarázatot, hanem abban is, hogy a modern informatikai társadalom olyan nagy választási lehetőséget kínál az élet minden területén a fogyasztónak, hogy ezzel szinte „lebénítja” a választó akaratát (ugyanúgy, mint a totalitárius társadalmak, melyek pusztán „egy”, általuk az emberekre kényszerített vallási alternatívát kínáltak fel.)

A szabadság nem öncélú képessége az akaratnak, s ezért nem önmagáért van. A szabadságot nem önmaga minősíti, hanem a cél, aminek elérésére irányul. A liberalizmus tévedése abban leledzik, hogy a szabadság öncélúságát sugallja. Ezért nagyon fontos, hogy a szabadság gyakorlásának irányát megszabjuk, máskülönben a szabadság szabadossággá fajul, ahol a céltalan (merőben öncélú) korlátozásoktól szabadulni akaró kapkodás bontakozik ki, melynek következtében az önös érdek lesz a szabadság egyetlen tárgya és célja.

Sokszor elhangzik az egyoldalú kijelentés: „Az én

szabadságom határa a másik ember szabadsága.” E jól hangzó szlogen azonban csak akkor igaz a gyakorlatban, ha az emberek közötti esélyegyenlőség nem csupán elméleti (jogi), hanem gyakorlati (erkölcsi) értelemben is megvalósul. Mindennek azonban feltétele, hogy minden ember tökéletesen önzetlen, nagylelkű és határtalanul humánus. Am ez az elméleti elvárás a gyakorlatban csődöt mond, hiszen nem a mennyországban, hanem a földön élünk, ahol a jó mellett jobban érvényesül a bűn és az önzés, és még egyetlen társadalmi-politikai rendszernek sem sikerült neveléssel vagy erőszakkal olyan „új embert kovácsolnia”, aki már nem is ember, hanem angyal. Bizony az élet épp azt támasztja alá, hogy „esélye” annak van, aki erősebb a gyengénél, és elméletileg ugyan mindenki szabad (a demokratikus jogállamban), de kikerülhetetlenül vannak (és lesznek) mindig a szabadok mellett még szabadabbak és „legsabadabbak”, akik — ha jogilag nem is bizonyítható módon — mindig korlátozni fogják a gyengébbek esélyeit és szabadágát.

Az erkölcsi eszmény szerinti élet a legfőbb jóval egyező és azzal összhangban kibontakozó élet. Az ember szellemi törekvése végtelen és tökéletes értékre irányul, annak normái szerint kíván élni, s csak ez illik az emberi méltósághoz. A döntési szabadság teljessége az, amikor az ember nem elégszik meg) pusztán a részleges javak spontán (és tudatos) autonóm akarással, hanem ugyanígy a szellemi, legtökéletesebb értékre irányul, mintegy „felülmúlva” önmagát. Am ez az „önfelülmúlás” (transzcendencia) épp azért lehetséges, mert a legfőbb jó maga is transzcendens személyes valóság, akit vallási nyelven Istennek nevezünk. Egyedül Isten az, aki erkölcsi törvényt adhat az embernek, és egyedül az Ő színe előtt tudja az ember erkölcsileg felelősnek magát (erről lelkiismeretünk is tanúskodik). Szabad az az ember, és csak az él felelős életet, aki a rész-javakat nem végső célnak, hanem pusztán eszköznek tekinti a legfőbb jó eléréséhez (amit a halál után sem veszíthet el), továbbá úgy használja a múlandó javakat, hogy el ne veszítse közben az örökkévalókat.

A szabadsággal szorosan összefügg a felelősség. Csak

az felelős, aki cselekedetét ténylegesen (vagy feltételezhetően) szabadon hajtotta végre. Manapság igyekeznek az emberek kibújni a felelősség alól, miközben folyvást szabadságjogaikra hivatkoznak. Ez valószínűleg azért van így, mert széles körben elharapódzott a materialista emberszemlélet, mely tagadja az emberben a szellemiséget, illetve ha beszél is ún. lelki tevékenységekről, azt mindenestül az anyagi biológiai adottságoktól teszi függővé.

Van kollektív és individuális felelősség. A kollektivizmus az egyéni felelősséget igyekszik áthárítani a közösségre (államra, társadalomra), míg az egyéni felelősség túlhangsúlyozása megfelelnek arról, hogy az ember közösségi lény, tehát nem csupán önmagáért, hanem a rábízottakért is felelős. A felelősség mind kollektivista, mind individualista szemlélete megfelelnek az emberi természet maradandó tulajdonságáról, nevezetesen arról, hogy az ember egyszerre személyes (individuális) és közösségi (kollektív) lény. Minél kevésbé nagykorú erkölcsileg egy ember, annál inkább igyekszik (mindkét esetben) a "hibát másban keresni", illetve a felelősséget másra áthárítani. Az erkölcsileg felelőtlen ember, ha már nem tudja más emberre vagy emberekre átruházni a felelősséget, akkor testi-biológiai-ösztön determinációkra vagy a körülmények feltételezett kényszerítő hatására hivatkozik, és még az egyértelmű tények bizonyító erejét sem hajlandó elfogadni, ha személyes felelősséget kell vállalnia. Am a lelkiismeret szava elől senki sem térhet ki, ami — még a gyermekeknél is — egyértelműen jelzi az erkölcsi felelősséget. A szabadság létezésének tagadói épp akkor bizonyítják a felelősség létezését, amikor attól szabadulni igyekeznek.

A felelősség embertársainkkal való szolidaritásunk forrása. Mivel az ember társas lény, kikerülhetetlenül kapcsolatban van embertársaival, és az összetartozás élményét már a családban (avagy a család utáni vágyban) megtapasztalja. Az önző ember, aki csak magával foglalkozik, hajlamos arra, hogy a másik embert pusztán eszköznek tekintse céljai eléréséhez. Az ilyen ember csak önmagáért vállal felelősséget (de az is sokszor látszat), és a másik ügye nem érdekli. Aki

viszont szabad felelősséggel képes felelni tetteiért, az a másik ügyét is (főleg nehéz helyzetekben) hordozza, és így alakul ki benne az együttérzés és összetartozás tulajdonsága. Az ember életének aligha lehet szebb erkölcsi célja, mint a másokért való élet, hiszen „aki szereti életét, elveszíti azt, aki viszont elveszíti életét, megtalálja azt”.

A görög gondolkodás nem ismerte sem az önmagáról döntő személy, sem az akarat szabadságát, csak az állampolgárok és a polgárállamok szabadságát.⁵ A városállam szabad polgára az „eleutherosz”, a szabadság görög fogalma az „eleutheria”. A városállam (polis) szabadsága a város autonómiája: a polis közössége maga szabályozta politikai életét, maga hozta törvényeit s ezek a város javát szolgálták. Az egyén a közjóban találja meg szabadságának a célját és beteljesülését. Az állammal szemben vagy az államtól csak a száműzött vagy a kitzított szabad. Az egyéni szabadság tökéletesen összefér a közösség iránti teljes elkötelezettséggel, a nevelési és az életformák állami meghatározásával. A görög csak a zsarnokságban nem érezte magát szabadnak. A türannisz elválasztja a polgárt az államtól, s ez a kettészakadás a görög szabadság halála. „A derék törvényhozónak az a föladata, hogy megfigyelje, miként válhatnak a városállamok, a különféle természetű emberek és mindennemű közösség a helyes élet és a nekik elérhető boldogság részeseivé”. A városállam szabadságában, autonómiájában az autarkeia fogalom tükröződik: a városállam célja és föladata saját boldogulása. A görögök szemében a városállam közössége a legfőbb érték s a boldogság forrása, az egyén a közösséggel azonosulva találja meg saját boldogságát: „szükségképpen ugyanazon életet kell a legjobbnak tartanunk minden egyes emberre külön-külön, a városállamra és az emberek közösségére is”. Arisztotelész az isteni autarkeiával magyarázza a városállam öncélúságát és önállóságát, mely a maga belső ügyeivel foglalkozik s ezt az elzárkózott életet tűzte ki célul”. Ez az autonómia pozitív érték: „különben nehezen mond-

hatnók az isten és az egész világ helyzetét tökéletesnek, mert hiszen ezeknek nincsenek a maguk sajátos tevékenységén kívül eső tetteik”

Egészen másféle, egyetlen más kultúra szabadságfogalmához sem hasonlítható szabadságot hirdet a zsidó-keresztény kinyilatkoztatás.

Isten szabadsága nem öncélú, nem autark, nem marad meg önmagában, hanem kilép magából, s előzetes minta vagy nyersanyag nélkül, teljesen kötetlenül teremt. A teremtés és a szabadság ilyen összefüggése egészen új és feltétlenül eredeti gondolat. Isten szabadsága abszolút kezdet, uralmát az teszi jogossá, hogy létüket is tőle kapják teremtményei. A teremtett világ semmiképpen sem szükségszerű következménye Isten létének és lényegének; de nemcsak a teremtés ilyen, hanem a megváltás is. Az emberi bukás — az Istenben való beteljesülés helyett önmagát választó egzisztenciális döntés — szintén olyan eredeti gondolat, amely meg sem fordulhatott görög fejben. A bukás után olyan egészen új lehetőséggel ajándékozza meg Isten az embert, amely nem következtethető ki sem a teremtésből, sem Isten eddigi tetteiből. Isten szabadsága az ember egzisztenciális szabadságához fordul; felszólítja, hogy Istenben keresse és találja meg saját magát. Isten ezt a lehetőséget Izraelnek ajánlja fel először, akit érdemeire való tekintet nélkül választott (Ézsau és Jákob!), és az Újszövetség az egész emberiséget megajándékozza vele. Isten ajánlata teszi lehetővé a történelmet, mint az ember esszenciális szabadságának a döntését. Az ember Isten partnere, aki az abszolút isteni igények és segítségük folytonosságára igenlő vagy tagadó választ adhat.

Az emberi szabadság — bár feltétlen — kétféleképpen is véges: egyrészt rá van utalva Isten szabadságára, mint arra a „valamire”, amelyre válaszolhat; másrészt történetileg mindig megtagadta az engedelmességet, mindig kudarcba fulladt. Már a történelem hajnalán elbukik az emberi szabadság, s nem képes saját erejéből kiemelkedni a bukásból. Az Ószövetségben a törvény segít az emberen, az Újszövetségben Isten

⁵ Nyíri Tamás: Antropológiai vázlatok, Corvinus Kiadó, 2015., 70-75. o.

maga: személyesen áll az ember mellé Jézus Krisztusban. Isten ajánlatát csak a kegyelem segítségével képes befogadni az ember: az elveszített szabadságot az isteni szabadság segítségével nyerhetjük vissza. Ebből három fontos következmény fakad:

Elsősorban az, hogy a szabadság teljes realitásához hozzátartozik a vallási dimenzió is: az emberi szabadság rászorul a kegyelem gyógyító erejére. Az akarat megsebeztségének tudata (*vulneratio*) megóvjaa a keresztényt a szabadság utópiáitól, és ez különbözteti meg a legélesebben a keresztény szabadságot a liberális humanizmus szabadságeszményeitől.

A kegyelem és a szabadság viszonyának elemzésében mélyreható különbségek vannak a kereszténységen belül is. A katolikus értelmezésben a szabadság megsebesült ugyan (*libertas vulnerata*), de nem szűnt meg teljesen, szemben a protestáns értelmezéssel (*libertas destructa*). Isten segítő akaratának és kegyelmének szétválasztása megoldhatatlan feladat elé állította a teológusokat. Ha Isten segítsége nem hozza magával a segítség elfogadhatóságának a feltételeit is, akkor szükség van előzetes kegyelemre (*gratia praeveniens*), amely lehetővé teszi azt a szabad döntést (*gratia sanans, efficax*), amellyel elfogadjuk Isten segítségét, és amellyel kitartunk a szabadon választott üdvösség és szentség (*gratia sanctificans*) mellett. Az előzetes kegyelmet érdemeinkre való tekintet nélkül kapjuk Isten kifürkészhetetlen akaratából (Róm 9, 18). Itt jelentkezik a predestináció misztériuma: az ember bűnös akarat (*servum arbitrium*) nem képes magától kiszabadulni a szolgaságból, hanem csak Isten felszabadító kegyelmének erejéből válik szabaddá (*liberum arbitrium*). A kegyelmek megkülönböztetése és megsokszorozása nem oldja meg, hanem csak messzebbre viszi a problémát. Kegyelem és szabadság egyenes arányban áll egymással: minél közelebb vagyunk Istenhez, annál szabadabbak vagyunk. Ezzel a közelséggel Jézus Krisztusban kivétel nélkül minden embert megajándékozott Isten.

Az istenközelségben élő ember Isten gyermekének a szabadságát kapja meg, mondja Szent Pál. A szabad-

ság hiánya a bűn, a szabad ember az, aki Istennel él. A szabadságnak s önmagunk birtoklásának az ára az, hogy átadjuk magunkat Istennek; különben cselekedeteink és tetteink foglyai maradunk. Aki egészen átadja magát Istennek, az egészen vissza is kapja magát tőle; így érvényes Szent Ágoston mondása: Szeress és tégy, amit akarsz! Az Istent szerető emberen nem külső törvény uralkodik, hiszen akarata egyesül Isten akaratával. Aki igazán szeret, az felszabadul, s nem zár ki szeretetéből senkit.

A későbbi szabadságeszmények — a reneszánszig — a görög vagy a keresztény szabadságeszményre, vagy a kettő szintézisére vezethetők vissza.

A sztoikusok megszüntetik a görög szabadságfogalom politikai jellegét. A szabadság legfontosabb jegye az „apatheia” (érzéketlenség), a szenvedélyektől való mentesség és az „ataraxia” a megingathatatlan belső lelki nyugalom. Az autarkeia a világtól való elszakadás, az ember legbenső, szellemi középpontjába való visszavonulás. Ez a felfogás — bár erősen hatott a keresztény aszkézisre — a szellem történetiségének, a világba való kilépés és visszatérés szükségességének a teljes félreértése.

Aquinói Szent Tamás nagyvonalú szintézisben egyesíti a különböző szabadságfogalmakat.⁶ A különféle mozgásfajtákból építi föl a létezők különféle tartományait. Az élettelen dolgok mozgásánál tökéletesebb a növények organikus-spontán mozgása, s ennél is tökéletesebb az állatok mozgása ösztönös céljuk felé. Az ember az egyetlen világi létező, aki a cél felé történő spontán kilépés után vissza is tér magához. A létezők hierarchiájában az ember az első, akit kitüntet a „reditio completa in se ipsum”. Az angyalok nem szorulnak rá arra, hogy kilépjenek magukból, Isten önmagában valósága pedig nem eredmény, hanem előzetes elidegenedés nélküli „autark körmozgás”. A teremtő Isten egészen szabadon lép ki magából. Saját képére alkotja teremtményeit. Ez a kép a Logosz „verbum per quod omnia facta sunt”. A szenttamási intellektualizmus szerint az akaratnál és a cselekvésnél magasabb rendű a megismerés: Isten önismerete

⁶ Aquinói Szent Tamás: *Summa Contra Gentiles* IV. 11.

— a Fiú — irányítja Isten cselekvését. A megismerés szabadsága fölülmúlja a cselekvés szabadságát. Szent Tamással ellentétben Scotus voluntarizmusa az akaratnak tulajdonítja az elsőbbséget. Isten szabadsága „potentia absoluta”; a Teremtőt nem köti semmi, ennélfogva a teremtés nem tükrözi szükségképpen az isteni lényeket. A teremtett világ kontingenciájából pusztán arra a tényre következtethetünk, hogy a világ Isten akaratának köszönheti létét. Az esszenciák rendjét és összefüggéseit, a természeti törvényt a világ nem szükségszerű, csak tényleges rendje váltja föl. A világ nem örök lényegi összefüggéseket fejez ki, hanem csak azt, hogy létesült. Ezért mondható később Luther felfogásában, hogy a „kurva ész” nem tudja a kozmosz rendjéből kihámozni Isten akaratát, csak a kinyilatkoztatást elfogadó hit képes erre. A voluntarizmus szükségképpen tagadja a természeti törvények felismerhetőségét. Az intellektualizmus szerint felismerhető a — az ember történetiségének és analóg fogalmának megfelelően dinamikus és analógiásan felfogott — természetjog, helyesebben az emberi személy méltóságát biztosító jog.

A reneszánsz utáni, szekularizált szabadságfogalmak egyfelől nem mondhatók már kereszténynek, másfelől nem is teljesen „pogányok”, nem szakadhatnak el másfélezer év keresztény történelmétől. A keresztény szabadságot szekularizált-immanens módon értelmezik. Descartes „Meditationes de prima philosophia” című művének negyedik elmékedésében a tévedést a bűnre vezeti vissza: végtelen és abszolút akaratunk mértéktelenségére, amellyel az áthágja megismerésünk határait, s olyan abszolút tudásra törekszik, amely nem illeti meg az embert. Míg a pogány Szókratész a hibás cselekedeteket a téves megismerésre vezette vissza, addig Descartes a tévedéseket az eredeti bűn helytelen egzisztenciális döntésének tudja be. A marxi hamis tudatformák is a helytelen praxis következményei.

Az angolszász filozófia a negatív szabadságot, a „mindenki harca mindenki ellen” határtalan egoizmusát választja kiindulásul. Ez a szabadság önmagát korlátozza az állam szabad és ésszerű megállapodásával.

A szabadság nagyvonalú filozófiáját építi föl Kant. A cselekvő akarat nem tárgyi, tudományosan nem megismerhető szabadsága a „tisztelet” vagy a „kötelesség” apriori érzelmében saját maga törvényhozójaként és céljaként éli át magát. Az akarat magára az akaratra, a szabadság magára a szabadságra irányul. A törvény igazi tisztelete csak akkor lehetséges, ha nem idegen akarat kényszeríti ránk, hanem mi magunk hozzuk. A szabadság az emberrel magával (!) van adva, az ember „magánvalósága”, s mint ilyen, nincs alárendelve a világ oksági összefüggéseinek. Fichte tovább megy, s a ténytől (Tatsache) megkülönbözteti az önmagát végrehajtó tettet (Tathandlung). Az önmagát végrehajtó tett realizálja a cselekvés transzcendentális feltételét, a tiszta akaratot, amely az ember és a világ lényege. A tiszta akaratban megismerjük, hogy nem a térben-időben érzékelhető világ a legvégső realitás. A kultúra célja földi paradicsom, ez azonban nem elégíti ki Fichtét. Milyen élet lenne ott? „Csak ennék, csak innék, azért, hogy újból megéhezzem és újból megszomjazsam, és ismét ehessenem és ismét ihassam mindaddig, amíg elnyel a lábaim alatt felnyíló sírverem, s én magam is a talaj eledele leszek. Magamhoz hasonló lényeket nemzenék, hogy Ők is ehessenek és ihassanak és meghaljanak, és magukhoz hasonló utódokat hagyjanak hátra, akik ugyanazt teszik majd, amit már én is tettem. Mire való ez a folytonosan önmagába visszatérő kör?

Hegel a világtörténelmet a magához térő akarat történetének tekinti. A természetnek és a világnak kiszolgáltatott szabadság az abszolút tudásban, az öntudat és a világtudat azonosságában tér magához. Az egyének a világszellem eszközei. A „fenntartó” egyéneket az önérdek vezeti, a „világtörténelmi” egyének a történelmi szükségszerűséget egyéni céljukká teszik. A világszellem szabadsága azonban népek és egyének millióinak a feláldozását követeli meg.

Marx bírálja Hegelt, hogy az elidegenülés megszüntetése nem reális, hanem eszmei, a megbékélés a megismerő folyamatban történik. Az ember lényege reálisan csak a természet társadalmi meghódításá-

ban valósulhat meg. Az osztályonkülti társadalomban szabad az ember, lényege, tevékenysége és egzisztenciája azonos. E szabadság elsősorban az emberi nemet illeti meg, mert csak ez képes a természet átalakítására. Az emberi nem szabadsága teszi lehetővé az egyéni szabadságot.

A szabadság kérdése mint egyenlőtlenségcsökkentő társadalompolitikai alapérték úgy merül fel: kik azok, akik nem tudnak élni szabadságukkal anyagi, kulturális hiányaik miatt? A szabadság mint társadalompolitikai alapérték elismerésének feltétele az egyenlőség követelményének elismerése is.⁷

A szabadság, illetve egyenlőség közötti kapcsolat alapvető dilemmája az, hogy vajon a két fogalom egymást feltételezi, egymást kiegészíti, vagy ellenkezőleg, egymásnak feszül, „egymást kölcsönösen kizárja”.

Lehetséges-e az emberek esélyegyenlőtlenségét növelő kormányzati intézkedéseket hozni anélkül, hogy ne sérüljön az emberek szabadsága?

De a kérdés fordítva is áll. Biztosítható-e az emberek egyéni szabadsága akkor, ha az adott társadalomban szélsőséges jövedelmi vagy műveltségi különbségek alakulnak ki, illetve a gyermekek életesélyét nagyban befolyásolja az, hogy szüleik milyen körülmények között élnek?

A tankötelezettség fokozatos kiterjesztése, illetve a közoktatás ingyenessége például eredendően azt a célt szolgálta, hogy a polgárok mindegyike megszerzhesse a műveltség bizonyos minimumát. Az ötvenes évek Magyarországon azonban adminisztratív szabályozással korlátozták a polgári rétegek gyermekeinek továbbtanulását, tehát azt, hogy szabadon dönthessenek pályaválasztásukról.

Számos országban kedvezményes kvótákkal segítik, előnyben részesítik a nemzeti, etnikai kisebbséghez tartozókat tanulmányaikban.⁸

Ezek a példák nem egyneműek. A negatív diszkriminációt csak diktatórikus rendszerek alkalmazzák, míg a pozitív diszkrimináció jogállai körülmények között is elképzelhető. A bibliai szabadságfogalom fejlődésében a külső, politikai-társadalmi jellegű szabadság felől a belső, lelki-szellemi szabadság felé tartó fejlődés figyelhető meg.⁹

A teremtéstörténet kifejezi az ember eredendő szabadságát, amit Istentől kapott.

Jézus — társadalmi téren is radikális programja mellett — az ellenségszeretetig elmenően a gyökeres megtérést kívánja követőitől, követésének a feltétele pedig a bűnös élettől való megszabadulás.

Jézus az ember belső megváltozásától várja a társadalmi változásokat: „Ha kitartotok a tanításom mellett, valóban a tanítványaim vagytok, megismeritek az igazságot, és az igazság szabaddá tesz titeket” (Jn 8,31–32).

„A szabadság abban áll, hogy minden embernek mentesnek kell lennie a kényszertől, akár egyesek, akár csoportok vagy bárminemű emberi hatalom részéről.”¹⁰

Az igazság és az igazságosság a szabadság igazi fokmérője. A szabadság nem azt jelenti, hogy bármit szabad megtenni: a szabadság csak a jóra irányulhat, mert csak abban rejlik a boldogság. Célja tehát a jó.¹¹ E gondolatmenet szerint az él szabadságban, aki kényszermentesen teheti a jót.¹² Aki kényszer hatására tesz akár jót, akár rosszat, az nem szabad ember. Aki pedig kényszertől mentesen teszi a rosszat, az felrúgja a szabadság természetes korlátait, visszaél a saját szabadságával, amivel megsérti másokét. Jónak

⁷ Zombori Gyula id. mű

⁸ Kovács Katalin — Zolnay János: Szociálpolitika, SOTE, Budapest, 1999.

⁹ Vért László: Katolikus társadalmi értékek, Márton Áron Kiadó, Budapest, 1999.

¹⁰ Dignitatis Humanae, a II. Vatikáni Zsinat nyilatkozata a vallásszabadságról 2., in: A II. Vatikáni Zsinat tanítása, szerk.: Dr. Cserháti József és Dr. Fábán Árpád, SZIT, Budapest, 1975.

¹¹ Libertatis Costentia 68 — A Hittani Kongregáció nyilatkozata a felszabadítás teológiájáról szerzője Joseph Rotzinger, 1986

¹² Vért László id. mű.

azt tekinthetjük, ami az ember testi-lelki felemelkedését, kibontakozását szolgálja.

Az igazi szabadság a rossztól, mégpedig az erkölcsi rossztól is történő megszabadulást jelenti.

Az ember csak az Istentől képmási mivolta legmagasabb rendű jeleként neki adott szabadsága birtokában képes a jó felé fordulni.¹³

A szabadság nem áll ellentétben az ember Istentől való teremtményi függőségével. A kinyilatkoztatás azt tanítja, hogy a jó és rossz meghatározásának hatalma nem az emberé, hanem egyedül Istené.¹⁴

A személyes szabadság helyes gyakorlása jól körvonalazott feltételeket követel meg a gazdasági és társadalmi rendben, a jogrendben, a politikai és kulturális rendszerben. A szabadságot és az emberi méltóságot az igazságtalanságtól való megszabadulás mozdítja elő.¹⁵

Szabadságának gyakorlásával az ember akkor hajt végre erkölcsileg jó, saját személyét és a társadalmat építő tetteket, ha az igazságnak engedelmeskedik, vagyis ha nem képzeli magáról, hogy az igazság és az etikai normák abszolút létesítője és legfőbb ura.

A jó és rossz körüli igazság gyakorlatilag és konkrét módon a lelkiismeret ítéletében ismerhető fel, ami elvezet a felelősségvállalásra a megtett jóért, illetve az elkövetett rosszért.¹⁶ A szabadság gyakorlása benne foglaltan utal az egyetemes érvényű természetes erkölcsi törvényre, amely megelőz és egybefog minden jogot és kötelességet.

A másik ember szabadsága a mi szabadságunk is. A nemzetekre és az egyéni emberekre is áll ez. A más szabadságának a megerősökölésével a saját belső szabadságunkat tesszük tönkre. Minden szabad nekünk, de nem minden válik javunkra.¹⁷ Legkevésbé a más szabadságának tagadása fog a javunkra válni!

Az ember jogai senki által nem vehetők el, mert az ember egyedi, megismételhetetlen, szuverén személyes létező. Kötelességei alól pedig senki nem vonhatja ki magát, mert az ember csak társas kapcsolataiban létezhet.

A hit természeténél fogva szabad akarati tény. A lelkiismereti szabadság azonban magában foglalja az igazság keresésének a kötelezettségét, a megismert igazság pedig a lelkiismeretünkben megszólít bennünket.

A szabadságjogok a személynek a természettörvényből születő önállóságával, az autonómiaigényével indokolhatók. A szabadságnak korlátai vannak: az én szabadságom nem sértheti mások szabadságát, nem veheti el mások esélyeit arra, hogy ők is boldoguljanak és felemelkedjenek a közjótól biztosított méltóságukhoz, ami feltétlenül megilleti őket.¹⁸

Az ember szabadsága felszabadításra szorul. Krisztus az, aki a húsvéti misztériuma erejével megszabadítja az embert önszeretetétől, amely az embertárs megvetésének a forrása. Ő nyilatkoztatja ki, hogy a szabadság önmagunk ajándékozásával valósul meg.¹⁹

Irodalom:

II. János Pál pápa: Veritatis splendor kezdetű körlevele 61., SZIT, Budapest, 1990.

II. János Pál id. 87 Az Egyház társadalmi tanítása kompendiuma 137—138., SZIT, Budapest, 2007.

A Katolikus Egyház Katekizmusa 1706, SZIT, Budapest, 1994.

A Katolikus Egyház Katekizmusa id. mű 1706.

Amartija Sen: Az egyéni szabadság mint társadalmi elkötelezettség, Esély 1. sz., 1992.

Aquinói Szent Tamás: Summa Contra Gentiles IV. 11.

¹³ A Katolikus Egyház Katekizmusa 1706, SZIT, Budapest, 1994.

¹⁴ A Katolikus Egyház Katekizmusa id. mű 1706.

¹⁵ Az Egyház társadalmi tanítása kompendiuma 137—138., SZIT, Budapest, 2007.

¹⁶ II. János Pál pápa: Veritatis splendor kezdetű körlevele 61., SZIT, Budapest, 1990.

¹⁷ Szentírás, 1 Korintusi levél 10,29, Szent Jeromos Bibliatársulat, Budapest, 1990

¹⁸ Vért László id. mű

¹⁹ II. János Pál id. 87

- Arisztotelész: Nikomakhoszi ethika, Magyar Helikon, 1971.*
- Bolberitz Pál: A keresztény bölcsélet alapjai, Jel Kiadó, Bp., 2002.*
- Borsós Szabolcs: A szabadság filozófiája, Kolozsvár, 2021.*
- Diguitatis Humanae, a II. Vatikáni Zsinat nyilatkozata a vallás-szabadságról 2., in: A II. Immanuel Kant: Werkausgabe 12. kötet, Weischedel Kiadó, Lipcse, 1991*
- Immanuel Kant: A vallás a pusztta ész határain belül, Gondolat Kiadó, 1974.*
- Karl Rahner – Herbert Vorgrimler: Teológiai kieszótár, SZIT, Bp., 1+80.*
- Kellner Albert: A szabadság önmeghatározás és megkötöttség között in. Mérleg, 2003/1.*
- Kovács Katalin — Zolnay János: Szociálpolitika, SOTE, Budapest, 1999.*
- Libertatis Costientia 68— A Hittani Kongregáció nyilatkozata a felszabadítás teológiájáról szerzője Joseph Rotzinger, 1986*
- Ludassy Mária: A toleranciától a szabadságig, Kossuth Kiadó, Bp., 1992.*
- Nyíri Tamás: Antropológiai vázlatok, Corvinus Kiadó, Bp., 2015.*
- Servais Th. Pinckaers: Katolikus erkölcsstan, Jel Kiadó, Bp., 2010.*
- Turgonyi Zoltán: Etika, Kairos Kiadó, Bp., 2003.*
- Virt László: Katolikus társadalmi értékek, Márton Áron Kiadó, Budapest, 1999.*
- Vatikáni Zsinat tanítása, szerk.: Dr. CserhátiJózsef és Dr. Fábíán Árpád, SZIT, Budapest, 1975.*
- Virt László id. mű.*
- Szentírás, 1 Korintusi levél 10,29, Szent Jeromos Bibliatársulat, Budapest, 1990*
- Virt László id. mű*
- Weissmahr Béla: Az emberi lét értelme – Metafizikai értekezések, Akadémia Kiadó, Bp., 2012.*
- Karol Wojtyła: Személy és tett, SZIT, 2024.*
- Zombori Gyula: A szociálpolitika alapfogalmai, ELTE, Bp., 1994.*

Jean-Baptiste Regnault
Szabadság vagy halál 1794/95

Himberger Péter

A gondoskodáspolitikai fogalmi és intézményi kerete: Az egyház szerepe a hatalom és gondoskodás viszonyrendszerében

Kulcsszavak: gondoskodás, egyház-állam együttműködése, közösség, misszió, hatalom

BEVEZETÉS

Meglátásom szerint, a politikában való összefogásoknak, együttműködéseknek mindig nagy ereje van, hiszen ilyenkor különböző szemlélet, más és más hozzáadott értékkel párosul, ami lehetővé teszi, hogy komplex társadalmi problémákat közösen, jobban meg lehessen érteni és oldani. Ilyen együttműködést fogok vizsgálni jelen kutatásomban is, ahol az állami és egyházi kooperáció a gondoskodáspolitikai ágazatban a kérdés, illetve annak eredményei. A 2010 óta tartó egyházi bevonódás a gondoskodáspolitikai rendszerbe egyre jelentősebbé vált, azonban a témában mindaddig kevés átfogó kutatás készült, amely hatalomelméleti szempontból is értékelné az együttműködés hatékonyságát. Kutatásom során továbbá szeretnék rávilágítani arra, hogy ennek a több mint tíz éve tartó stratégiai együttműködésnek milyen motivációs, elméleti alapjai vannak, illetve vajon ténylegesen jobb lett-e a szociális intézmények számára, hogy egyházi fenntartásba kerültek, a korábbi államihoz képest. A vizsgált kérdésből egy sokféle területet megmozgató vizsgálat készült. A hatalom fogalmán keresztül, a megvalósuló intézmény rendszert is igyekeztem feltárni, hogy egy „ívet” adva, pontosan eldönthető legyen; valóban jobbnak mondható az egyházi fenntartású szociális intézmény, mint az állami? Valamint társítani fogom az hatalmi elméleteket, a gyakorlatban megvalósuló intézményesülésekkel. Bemutatásra fog kerülni,

hogy mit is jelent a gondoskodáspolitikai és milyen gyakorlatban megjelenő jellemzői vannak, szakirodalmi és intézményi (gyakorlati) oldalról feltárva.

Elsőként a hatalomra vonatkozó szakirodalmakat tekintettem át általános értelemben, hogy mit is értünk a hatalom fogalma alatt és annak milyen dimenziói jelennek meg a társadalomban. Különös hangsúlyt helyezek Romano Guardini hatalomelméletére, aki az egyházi szemléleten keresztül vizsgálja a hatalom természetét, annak etikai és intézményi összefüggéseit. Ez különösen is indokolt az állam és egyház kapcsolatának elemzésében, hiszen Guardini meglátásai nem csupán teológiai, hanem társadalmi és politikai értelemben is relevánsak a gondoskodáspolitikai szemlélet értelmezésében. Hiszen ahogy Dr. Tóth Tibor és Farkas Péter ír, a „Bevezetés a gondoskodáspolitikába” című tanulmány kötet leírásában, a közösség az a kulcs segítő/humánus elem, ami olyan formáló erőként hat a társadalomra, ami „megértést” és „szolidaritást” teremt az emberekben azok iránt, akik valamilyen gondoskodásban élnek. (Dr. Tóth Tibor, 2024) (Legyen az gyermekvédelem, fogyatékosügy vagy éppen idősellátás) Tehát, a közösség egy felelősségmegosztási vágyat kelt az emberekben, hogy az egyén, - a saját erőforrásaihoz mérten – miképp tud segítő tényező lenni az elesettek életében. Guardini pontosan azt vallja, amikor arról így, hogy ha az egyén csupán csak empátiával rendelkezik, az önmagában nem jelent „megóvást”. Szerinte, ha a te-

vékenységeinkkel kapcsolatban nem fejezünk tiszteletet, akkor megszokottá/íztelessé válik az. Viszont aki tiszteli tevékenységét, az azzal jár, hogy egyrészt túltekint a saját birtoklási vágyán és lemond arról, hogy pusztán a saját érdekében cselekedjen. (Papp, 2013) Ez csak egy gondolat, hogy Guardini szemlélete milyen mértékben rácsatlakozik a gondoskodáspolitikai lényegi elemeire, valamint a keresztényi értékrend prioritásaira. Ez különösen fontos a gondoskodáspolitikai fogalmának a tisztázásában, hiszen nem csak intézményi struktúrák, ellátási szolgáltatásokról van szó, hanem az emberi együttműködés erkölcsi kereteiről is.

Szekunder kutatásomban Michel Foucault és Hannah Arendt elméleteit is megvizsgálom, akiknek tézisei - véleményem szerint -, szorosban kapcsolódnak a gondoskodáspolitikai esszenciákához. Mindezek mellett igyekeztem már ebben a kutatási fázisban bemutatni, hogy mely tézis, hol és miképp kapcsolódhat az ágazathoz. Ezek után összehasonlítottam az elméleti megközelítéseket a gyakorlati/intézményi eredményekkel, így rögtön átlátható párhuzamokat lehet felfedezni a szakirodalom és a gondoskodáspolitikai gyakorlati lényege között.

Jelen tanulmány a gondoskodáspolitikai elméleti és szakpolitikai összefüggéseit vizsgálja, különös tekintettel a hatalomelméletekre és az egyházi szerepvállalás kérdéskörére. A dolgozat elsősorban elemző szemléletű, és szakirodalmi forrásokra, valamint jogi és intézményi dokumentumokra épít. Mivel célja az elméleti és szakpolitikai összefüggések feltárása, nem tartalmaz önálló empirikus/primer kutatást, illetve primer adatgyűjtést. A leírt tézisek és megállapítások a gondoskodáspolitikai hazai és nemzetközi szakirodalmi háttérére, valamint a szociális intézményrendszer fejlődésére támaszkodnak.

AKTUALITÁSOK

Kutatási témám aktualitását adja, hogy napjaink talán egyik legismertebb, már globális szinteken is jól látható tendenciája, hogy világszerte (főleg Európában) csökken a magukat kereszténynek valló em-

berek száma és a keresztényi erkölcs fontosságának kérdése. Egyre szélesebb tudományos és köznyelvi körökben terjed, hogy társadalmunk posztkeresztényi korszakba lépett, amely igazából a kereszténység előtti időszakhoz hasonlítható. (Az akkori kor jellemzőivel együtt, mint például keresztényüldözés). (MIKE AQUILINA, 2019) A jelző elsődleges értelme alatt nem azt értem, hogy egy teljesen eltűnő vallási ideológia lenne ma a kereszténység. Sokkal inkább egy háttérbe szoruló, egyre inkább relativizált eszmévé vált úgy, hogy eredetileg az európai közösség értékrendjének „alfája és omegája” volt a kereszténység.¹ Tovább szövezt a szöveget, a posztkereszténység megjelenésével két összefüggő tényező jelent meg: egyrészt a kulturális értelemben drasztikusan leredukálódott a gyakorló vallásosok száma. Egy 2018-ban végzett kutatás szerint, a 16 és 29 év közötti fiatal felnőttek körében például – szélsőértéket vizsgálva – Csehországban 91%-a megkérdezetteknek állította, hogy nincs vallási hovatartozása, mellyel Európa legkevésbé vallásos országa. Ugyan ez az arány Lengyelországban mindösszesen 17%. Magyarország tekintetében 67%-a megkérdezetteknek vallotta, hogy nincs semmilyen vallási köteleke. A statisztikai adatokat Stephen Bullivant, a londoni St Mary's Egyetem teológia és vallás-szociológia professzora a Europe's Young Adults and Religion című tanulmányában tette közzé, amiben kifejti, (Bullivant, 2018) hogy „A kereszténység, mint alapértelmezés, mint norma eltűnt, és valószínűleg végleg el is múlt – vagy legalábbis a következő 100 évre”. Csak a kulturális vonalon maradvá, a cseh megkérdezettek 70%-a mondta, hogy soha nem járt templomba és 80% mondta, hogy soha nem is imádkozott. Bullivant azzal folytatja, hogy sok Európában lévő fiatal megkeresztelkedése után, már soha többé nem lesz nexusa az istenhittel és kulturális értelemben is messze kerül az egyháztól. (Sherwood, 2018) A másik jellemző tényezője a posztkereszténységre ható szempontok közül – az eddig említett kulturális ágens mellett – a politikai hatalom hatása. A keresztény-konzervatív értékrendű gondolkodók szerint, napjainkban célzott eszmei támadás van jelen a ke-

1 (vö. Fülöp Attila, Czibere Károly – kvalitatív kutatás)

resztényi erkölcsök és hagyományok ellen, valamint a szekularista állam és egyház közötti egység marginalizálása a cél. (Vágvolgyi, 2018) Magának a szekularizációra vonatkozólag számos szakirodalomban ismert folyamata van. José Casanova modelljében,² a szekularizációnak három eltérő definícióját különbözteti meg:

1. Világi szektorok szeparálódnak az egyházi intézményrendszertől, valamint értékrendektől

2. Vallásellenesség: materiális/világi bizonyosságok térhódítása, a vallásos istenhit redukálódása

3. A hit személyes megélése, csak a „templom falain belüli” vallás.

(Czibere, 2021)³

Mindezen rövid kiindulási alap ismertetése után felmerült bennem az a kérdés, hogy ilyen zűrzavaros és látszólag célt vesztett ideológiai környezetben, paradoxonnak tűnik, hogy Magyarországon 2010 óta folyamatosan egyre nagyobb hangsúlyt kap az egyház és állam között létrejövő együttműködés. Sőt, komoly felelősségmegosztás van az állam részéről az egyházak felé a gondoskodáspolitikai területén. Pedig ez a típusú kooperáció még az Alaptörvény hetedik cikkelyében is rögzítésre került az alábbiak szerint:⁴

- „(4) Az állam és a vallási közösségek a közösségi célok elérése érdekében együttműködhetnek. Az együttműködésről a vallási közösség kérelme alapján az Országgyűlés dönt. Az együttműködésben részt vevő vallási közösségek bevett egyházként működnek. A bevett egyházaknak a közösségi célok elérését szolgáló feladatokban való részvételükre tekintettel az állam sajátos jogosultságokat biztosít.
- (5) A vallási közösségekre vonatkozó közös szabályokat, valamint az együttműködés feltételeit, a bevett egyházakat és a rájuk vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.”

² CASANOVA, J.: Public Religions in the Modern World. University of Chicago Press, Chicago, 1994.

³ (Casanova 1994, idézi Czibere 2021)

⁴ Magyarország Alaptörvénye VII. cikk

⁵ 1990. évi IV. törvény - a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról

⁶ A legtöbb európai állam alaptörvényében / alkotmányában rögzítve van az állam és egyház közötti szoros együttműködés alapjai. pl. Spanyolország, Németország, Ausztria, Finnország, Görögország. Azonban pl. Németország esetében a keresztényi értékrend – ismerte és tapasztalva a világpolitikai alakulásokat – egyre kevésbé kap prioritást a társadalom életében és a politikai döntéshozatalokban.

A 1990. évi IV. törvény preambulumban foglaltak szerint pedig:⁵

- „A magyarországi egyházak, felekezetek, vallási közösségek a társadalom kiemelkedő fontosságú, értékhordozó és közösségteremtő tényezői. A hitélet körébe tartozó munkálkodásuk mellett kulturális, nevelési-oktatási, szociális-egészségügyi tevékenységükkel és a nemzeti tudat ápolásával is jelentős szerepet töltenek be az ország életében.”

Tehát, az állam és egyház közötti kapcsolat stabil jogszabályi környezetben is rögzítve van.⁶Visszautalva Casanova szekularizációs modelljéhez, éppen az első pontban foglaltaknak ad teret az Alaptörvény azzal, hogy egyáltalán az állami szektorok kapcsolódhatnak az egyházi tevékenységi körökhöz.

Laikus számára is talán jól látható, hogy évről évre egyre nagyobb támogatást kapnak az egyházi közszolgáltatások és egyre több lehetőséget kapnak az államtól az egyházi partnerek, hogy azt a tevékenységet végezhesék, amelyet már évszázadok óta, természetes missziójukként végezhetek; gondoskodni azokról, akik segítséget szenvednek.

3. A gondoskodáspolitikai fogalmi tisztázása

3.1 Hannah Arendt - közösség alapú hatalom vizsgálata

Míg Guardini szerint a hatalom erkölcsi és személyes felelősség kérdése, addig Arendt szemlélete más hangsúlyokat helyez előtérbe. Nála a hatalom nem egyéni képesség vagy morális önmegtagadás kérdése, hanem kollektív cselekvés eredménye. Ahhoz, hogy egy társadalomban a hatalom fenntartható legyen, szükség van arra, hogy az egyének összefogjanak és közösen cselekedjenek. Ebből a szempontból Arendt

gondolkodása egy új nézőpontot ad a hatalom természetéhez, amely később Foucault elméletében is új értelmezést fog nyerni.

Hannah Arendt elmélete véleményem szerint a leginkább lefedi a szociális területen lévő hatalom fogalmát, amelyről Balázs Zoltán úgy ír,⁷ hogy a hatalom önmagában nem csak azzal ruházza fel az egyént, hogy cselekvőképese legyen, hanem azzal is Arendt szerint, hogy másokkal „összhangban”, kooperálva tudjon cselekedni. (vö. Bevezetőben írt „Bevezetés a gondoskodáspolitikába” című kötet és Guardini írása) A hatalom soha nem az egyén énközpontúságának a része, hanem egy csoporthoz tartozik és csak addig marad fenn, ameddig a csoport képes összefogni.⁸ Elmélete szerint, ha valamelyik személyre azt mondjuk, hogy hatalommal rendelkezik, akkor az arra vonatkozik, hogy adott mennyiségű személy felhatalmazta arra, hogy az ő érdekeit képviselje és a helyükben járjon el. (Arendt H., 1970) Arendt szerint az erőszak és a hatalom egymással semmiképp nem összeegyeztető és elutasítja azt, hogy az agresszivitás emberi tulajdonság lenne. Arendt gondolatiságának megalapozottságát erősíti Aquinói Szent Tamás tézisei, mely szerint az igazságra az ember lelke „természetszerűen” vágyódik és alapvetően az ember lény a jóra hajlik. (Aquinói, 2011) Tehát, a hatalom általánosan nem lehet egyenlő az erőszakkal, agresszivitással, mert az már önmagában ellentétes az ember jóra való hajlamával.

Balázs Zoltán hozzá teszi azt is, hogy jelentős egyénszám kifejezetten keresi az alávett szerepet. Arendt tagadja azt a gondolatot, amely szerint a hatalom a „parancs-engedelmeskedés” formájában nyilvánul meg, szerinte ez a 19. századi imperialista ideológiák foszlányai. Szerinte a hatalom nem is kifejezetten egy politikai csoport jellemzője, hanem minden emberi közösségnek a természete.

A hatalom maga csak akkor teljesülhet, ha a kimondott szó és az ahhoz társuló tett nem keresztezi egy-

mást és ahol a szavak mögött valódi tartam, megvalósulás van. A tetteknek is arra kell irányulnia, hogy ne erőszakot és pusztítást szítson, hanem hogy közösségeket, csoportokat hozzon létre és ezáltal új realitások tudjanak születni. (Balázs, 1998)

Arendt szerint tehát, a hatalom akkor tud kiteljesedni egy társadalmon belül, amikor összhangban, együttes erővel cselekszenek a közösség tagjai, viszont ez a kiteljesedés azonnal el tud apadni, ha az egyének szétszóródnak. (Arendt H., 2017)

Összefoglalva tehát, Arendt szerint a hatalom az emberek közös cselekvése révén jön létre, Foucault szerint azonban a hatalom nem csupán aktív együttműködés kérdése, hanem az intézmények és társadalmi struktúrák mélyebb mechanizmusainak eredménye. A következőkben azt vizsgáljuk, hogyan jelenik meg Foucault elméletében a hatalomszabályozó, formáló ereje, és milyen szerepet játszik a pasztorális hatalom fogalma a gondoskodáspolitikában.

3.2 Michel Foucault szerinti kormányozhatóság és a pasztorális hatalom vizsgálata

Kormányozhatóság

Amikor elkezdtem Foucault hatalomról alkotott teóriáinak a vizsgálatát, mindjárt az elején egy érdekes párhuzamot/„kapcsolatot” találtam arról, hogy magának a kormányzásnak milyen tulajdonságai, jellemzői vannak. Kutatásomban a két hatalmi szereplő az egyház és az állam, (a kormányzás két szereplője) illetve a köztük fellépő viszony, aminek gyakorlati megjelenése jelen esetben a szociális terület. Foucault szerint, a XVI. században jelent meg a kormányozhatóság problémája, aminek alapját éppen az állami és az egyházi hatalom közötti különbözőségek/irányok adták. Az állami hatalom egy összetartató, centralizált mozgásra törekedett, ezzel szemben egyházi hatalom inkább egy széleskörű terjeszkedés jellemezte (gondolhatunk itt például a reformáció által létrejövő, nagy erejű ideológiai terjeszkedésre is). Így a kettő

⁷ Balázs Zoltán – Modern hatalomelmélet c. könyv: 86. – 89. oldal. (Balázs, 1998)

⁸ Feltételezésem szerint, az egyházi fenntartású intézmények erősebb közösséget tudnak alkotni az állami fenntartású intézményekhez képest. Ezt a tézist Arendt elméleti modellje alátámasztja, amikor azt mondja, hogy a hatalom akkor tekinthető hatékonynak, ha a hatalom a csoport érdekeit harmonikusan tudja működtetni.

szereplőnek az érdekbeli különbözősége adta a kormányozhatóság „mikéntjének” megoldandó rejtélyét. A következőkben a jó kormányozhatóság kategóriáit, ismérveit fogom vázolni.

Alapvetően a kormányzás típusait tekintve Foucault – 17. századi Francois de La Mothe Le Vayer, *Oeconomique du Prince* munkája alapján, három irányt különböztet meg: Egyrészt önmagunk kormányzása, amelyet az egyén erkölce határoz meg; másrészt a család helyes kormányzásának módja, amelyet a gazdaság/gazdálkodás határoz meg; harmadrészt pedig az állam kormányzásának módja, amelyet a politika determinál. Az említett kategóriáknak lehet növekvő vagy csökkenő folyamatossága. Növekvő tendenciáról beszélhetünk akkor, amikor az egyén kormányozni szeretne egy államot, de ehhez azonban először képesnek kell lennie a saját viselkedését - erkölcsi értelemben – szabályozni, majd tudnia kell a családját jól menedzselni/fenntartani. Ha pedig e szempontok teljesülnek, akkor lehet csak alkalmas a kormányzásra, kvázi ezen előfeltételeknek kell teljesülnie. Ellenkező esetben, akkor beszélhetünk csökkenő tendenciáról, amikor egy állam kormányzása hatékony, a családok jól vezetik családi életüket és az egyének erkölcsös, törvényeknek megfelelő életet élnek.

Mindezek alapján tehát, akkor beszélhetünk egy jó kormányzatról, ha a rendszer képes megteremni azt az „ökonómiát”, keretrendszert, - amit egyébként egy családapa megteremt a családja számára, – ami biztosítja a jó/gondoskodó családfenntartói szerep megjelenését az államigazgatásban is.

Végül pedig Foucault kiemeli Guillaume de La Perrière gondolata alapján, hogy milyen karakterisztikája van egy jól kormányzónak. E szerint szüksége van „türelemre, bölcsességre és figyelmességre.” Jelen esetben a türelem jellemzőjét La Perrière a „király és a méhek” hasonlatán keresztül mutatja be. Hiszen a méhkirálynak nincs szüksége a fullánkjára ahhoz, hogy uralkodjon a méhei felett. Tehát, egy igazi kormányzónak - teszi hozzá – felesleges a kard vagy a fegyver, mert a hatalom megtartásához nem kell

ölnie. A bölcsesség arra szolgál, hogy a vezető pontosan tudja, milyen célokat, terveket kell elérnie. Végül pedig a figyelmesség arra vonatkozik, hogy a vezető csak addig kormányozhat, ameddig figyelemmel van arra, hogy ő egyébként az egyénekért van és az ő érdekükben cselekszik. (La Perrière példája szerint pont úgy, ahogy egy családapa is egy háztartásban a legkorábban kel fel és a legkésőbb fekszik le, mindezt úgy, hogy tisztában van közben azzal, hogy a családja érdekében cselekszik.) (Foucault, 1998)⁹

Pasztorális hatalom

Foucault hatalomról alkotott világában nagy szerepet kap a gondoskodás meglétének kérdésköre. Oly anynyira, hogy megfogalmazta magának az állami struktúrának milyen feladatai vannak annak érdekében, hogy az állampolgárok boldogságát megszerezze. Az alábbi 11 szempont szerint:¹⁰ (Birher, *A közigazgatás társadalmi megítélésének változása a közigazgatási bírói gyakorlat fényében*, 2019) (Fontosnak tartom több pont esetében is megjegyezni, hogy mennyi párhuzam vehető észre Foucault által fontosnak tartott „értékek” és magának az egyházak által képviselt missziós/gondoskodó szociális tevékenységek között)

- „vallás,
- erkölcsök,
- egészség,
- ellátás,
- utak, országutak, városi épületek,
- közbiztonság,
- bölcsészettudományok (vagyis a művészetek és a tudományok),
- kereskedelem,
- üzemek,
- szolgáltatók és dolgozók
- szegények”

A felsorolt pontok aktualitását mi sem mutatja jobban az, hogy napjainkban is – Birher Nándor szerint – a vallás, erkölcs valamint a művészeteket leszámítva,

⁹ Michel Foucault – *A fantasztikus könyvtár* c. könyv: 106-123. oldal.

¹⁰ Dr. habil. Birher Nándor - *A közigazgatás társadalmi megítélésének változása a közigazgatási bírói gyakorlat fényében* c. munka: 33. old.

nagyon populáris témakörökről van szó. Összefoglalva tehát Foucault szerint „a polícia egyetlen célja, hogy az embereket az ebben az életben élvezhető legnagyobb boldogság felé vezesse”¹¹ (Szokolczay, 2005) A hatalom működése során – amelyben a hatalom és az egyén folyamatosan a biztonság megteremtéséért küzd – megvalósul egy olyan rendszer, amelyben a hatalom már nem közvetlenül állampolgárok érdekeiért van, hanem már maga a hatalom idomítja az alárendeltek életét. Foucault ezt „panoptikum” fázisnak hívja, amikor is az államhatalom két szempont szerint kategorizálja az embereket: eleget tesz-e a felé támasztott követeléseknek vagy sem. Ez alapján kapja az egyén azt a társadalmi „bélyeget”, hogy ő elfogadott vagy sem. Foucault szerint a tapasztalat azt mutatja, hogy az államigazgatási szervek, lásd pl. rendvédelmi szervek már nem képesek az egyéneket teljes egészében „normálissá” / „elfogadottá” tenni, így a hatalom célja, hogy a társadalmat egy nagy „átnevelőtáborra” alakítsa.

A gondoskodó hatalom egyik Foucault által alkotott típusa, a pásztori vagy pasztorális hatalom. „A politikai vezető, mint nyájának pásztora” hasonlat, amely már az ókori közösségekre is jellemző volt. Egyes technikákat kifejezetten a görög – római civilizációból eredeztethet, amikor is a vágyak és a mámor / kéj fölötti önuralomra való törekvés a cél, valamint az aszketikus viszonyulás is jellemző. (Juhász I. , 2009) Sajátossága, hogy egyrészt a „pásztor” a hatalmát nem egy adott felségterület fölött műveli, hanem konkrétan a nyája / népe fölött, tehát személy centrikus hatalomgyakorlás nyilvánul meg. Másrészt a pásztor orientálja és kormányozza a nyáját, tehát a nyáj fennmaradása az a pásztor működésén múlik. Harmadrészt a pásztornak a felelőssége az is, hogy krízis helyzetben az élete árán is, de meg kell védenie a nyáját, valamint minden emberről „(omnes)” és önálló entitásról „(singulatim)” egyaránt gondoskodnia kell. ¹² Negyedrészt a pásztor egyértelmű céljának kell lenni a nyája boldogságának a megszerzése. Ehhez a nyájnak egy alárendelt szerepet kell vállalnia, mely-

lyel feladja önállóságát és aláveti magát a pásztornak. (Zétényi, 2005) A hétköznapokban a hatalomról alkotott kép ezzel szemben annyiban is más, hogy aki a társadalomban jó polgár akar lenni, annak a hatalom utasítására fel kell ajánlania „önmagát”. Továbbá a pasztorális hatalomról elmondható, hogy nem globális, hanem individualista szemléletet követ. Tehát, minden ember „üdvösségéért” a pásztor is a felelős. (A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa, Szociáletikai Bizottsága, 2020) (Szeretném kiemelni itt az „is” szót is, hiszen korábban kitértem az egyén és a hatalom felelősségére az egyén esetében.)

A pasztorális hatalom időszerűségét és aktualitását mi sem mutatja jobban, hogy napjainkban is a társadalom egy része képtelen lenne kézben tartania életét, ha nem számíthatna a közösség gondoskodására. Zygmunt Bauman lengyel származású filozófus Foucault meglátásával kapcsolatban azt állítja, hogy nagyon kevés személyt ér az a szerencse, hogy csupán csak az ő általa megszerzett tapasztalatok, tudás és képzettségek útján tudja a saját érdekeltségeit megvalósítani/képviseletetni. Ezért is indokolt és szükséges a társadalomban a bölcs tanácsadók, politikusok, gondolkodók vagy éppen vallási vezetők jelenléte. (Kiss, 2012) Akiket ebben az értelemben tekinthetünk modernkori „pásztoroknak” is.

Azt azonban fontos hozzátenni, hogy Foucault alapvetően kritikai-feltáró módon viszonyult a hatalomhoz, így a pasztorális hatalomhoz is egyaránt. Tehát releváns a leírás, mert megmutatja, miként működik a „nyáj kormányzása” és a „gondoskodás”, de önmagában erről nem támogató jelleggel írt, még ha nem is gondolta, hogy a hatalom felszámolható lenne. Vagyis a dolgozat a deskriptív előnyeit továbbviszi Foucault felfogásának, de maga a kutatás nem kritikai jellegű.

3.3 Egyházak szerepe a közösségépítésben

A dolgozatom „Bevezető” fejezetében már érintettem azt a kérdést, hogy egyébként milyen kilátások előtt áll most a mai egyház, illetve bemutatásra került, hogy

11 (1979) Omnes et Singulatim (Mindenkit és egyenként is): a „politikai ész” kritikája felé (Előadások a Stanford Egyetemen, 1979) in: Szokolczay (1991), 43–114.

12 2022-től a magyar államigazgatási struktúrában már nem szociális területről beszélünk, hanem gondoskodáspolitikáról, amely már szó szerinti értelmezésben is a Foucault szerinti pásztori hatalmat testesíti meg a „nyáj” fölötti gondoskodás képében.

már az Alaptörvény is rögzíti, hogy az állam és egyház közötti együttműködés jogszabályi szinten is biztosított. Fontosnak tartom rövidesen ismertetni, miért kapcsolódik szervesen egymáshoz az egyház és a közösség fogalma, a gondoskodáspolitikai égisze alatt.

Napjaink egyik frekvenciát topikájához tartozik egyrészt a megkülönböztetések, különbségek keresése, másrészt pedig az elmagányosodás, amely már népbetegségnek is tekinthető. Fábry Kornél Esztergom-Budapest segédpüspöke egy előadásában arról beszélt, hogy nem található még egy olyan helyet az egyházi közösségeken kívül, ahol minden egyes társadalmi különbözőség szerte tud fozslani: „együtt lehet szegény és gazdag, városi és vidéki, művelt és kevésbé művelt, bűnös és kevésbé bűnös”. (Fábry, 2024) Kézenfekvő lenne, hogy ezen a ponton ki is tudjuk jelteni segédpüspök úr szavai alapján, hogy aktuális világi problémáinkra egyszerűen az egyházi közösség adhat választ.

Azonban ennél árnyaltabb és komplexebb a kérdés. Lényeges a közösséget gyakorlati szinten is vizsgálni. Hiszen számos nemzetiség alapító okirataiban jelen van a vallás fontosságának kérdése, (pl. USA) viszont a hétköznapi ideológiáiban az individualizmus, relativizmus uralkodik. Így a kérdés, hogy mitől lesz „élő” egy egyházi közösség, amelynek már megtartó ereje is van.

Rövid visszatekintésképp, Kis Norbert volt NKE rektor helyettese szerint, a keresztényi közösség megtartó ereje eredetileg Jézus személyéhez köthető. Kiindulópontként Jézus Krisztus által közvetített üzenetet az, amely felkeltett egy olyan – addig nem ismert – stabil spirituális képet az emberekben, amely iránt ósidők óta sóvárogtak. Egy olyan üzenet ez, amely által a hívő közösség tagjainak egy közös célja van az életben; hirdetni az evangélium hírét és ami által egy meginghatatlan közösségépítő hit jött létre. A végső cél pedig egyszerű és követhető minden ember számára: elébe nézni a világvégének, amely majd az utolsó napon megváltást ad és az igaz emberek számára megadja az örök élet jutalmát. (Éppen ezek

miatt nem véletlenül utalt arra a dán filozófus Søren Aabye Kierkegaard, hogy az egyházi ősi „szeretőközösség” egy olyan új szemlélettel lett populáris, amit a kor éppen regnáló hatalmának is kényszerűségből be kellett fogadnia. (Prokk, 2019))

Véleményem szerint ez a végső üzenet az, amely a keresztény közösségekben lévőket egy nagy **sorsközösséggé** formálja. A sorsközösségek definíciója Vergilius szerint nem más, mint; vigasz a nyomorultak számára, ha vannak sorstársaik a fájdalom közepette.¹³ Tehát, az egyén nem tud úgy hosszútávon fenntartható, szoros közösséget szervezni, hogy nincs közös vallási és hitbeli alapja. Máskülönben, ha nincs meg a közösség megtartó ereje, akkor a világ fenyegető és szorongató kérdéseire (mi az életem értelme és célja?) nehezen kapunk választ. Kis azzal folytatja, hogy a hagyományok alapvetően személyközpontúak, szemben a vallással, ami kapcsolatról és közösségről szól. Így történt az, hogy több évszázada a keresztény közösségeknek van a legerősebb köteléke. Napjainkban elmondható, hogy legnagyobb fenyegetést a keresztényi ideológiára a pénz, világi javak és a relativizáló eszmék jelentik, ezzel másodlagossá sorolva a közösség fontosságát. Klasszikus értelemben már nem a kölcsönösség az¹⁴, ami egy közösséget egyben tart, hanem a bürokratikus szabadságjogok, ahol fókuszban az egyén áll. (Guardini pontosan ezt hangsúlyozza, hogy a kor embere nem képes hordozni a kapott hatalom súlyát) Kiss Norbert szerint, a kor társadalma létrehozott egy új „szentháromságot” ahol „az egyén szabad döntése teremtett politikai hatalmat (liberalizmus), életformát (individualizmus) és gazdaságot (kapitalizmus).” (Kis, 2020)

Lényeges rávilágítani arra a párhuzamra is, hogy az említett keresztényi értékrendekkel és eszményekkel felvértezve, teoretikusan milyen többletet adhat egy szociális intézmény. Birher Nándor az „Egyházi karitatív szervezetek és a szociális terület szabályozása” című kutatásában, Pompey szemléletéről ír, hogy milyen szempontokat kell teljesítenie és milyen paramétereknek kell megfelelnie egy egyházi fenntartású

¹³ Eredeti mondat: solamen miseris socios habuisse doloris - Publius Vergilius Maro

¹⁴ Kenneth E. Boulding ír az integratív hatalomról, ami a különböző szinteken lévő csoportok és intézmények közötti összefüggéseken és kölcsönhatásokon alapul. (Balázs, 1998)

szociális intézménynek. Mintaként az alábbi pontokat említette meg, amik után már csak annyi kérdés maradhat, hogy ezeket a fenntartó „hogyan”, milyen eszközökkel és adottságokkal tudja megvalósítani:

- Egyházi fenntartású létesítmények egyben a lelkiséget is szolgálják, ami által nem csak fizikai, hanem egyházi értelemben is közösséget nyújt. Tehát velejáró tényező, hogy a fenntartó lelkiséget reprezentálja.
- Klasszikus piaci értelemben, amit az egyház nyújt, mint szolgálat, az nem egy szolgáltatás. Szolgálat attól lesz, hogy szeretet van benne, aminek kiinduló pontja a Krisztusi szeretet és a „legeltesd bárányaimat” mintájára.
- Az intézményben dolgozók egymás iránti figyelmessége és a közvetlenség megléte, valamint a közös ima ereje.
- Egyházi csoportok pozitív erényei / tulajdonságai / sajátosságai is hassanak a szociális intézményi közegre.
- Lényeges a külső kontroll megléte: „Presbitérium-közösség.”
- Intézményen belüli odafigyelés, gondoskodás a dolgozók és ellátottak lelki állapotáról.
- Intézményben is teljesüljön, hogy a „hit erőt ad” és a mások iránti lemondás.
- A szociális ellátások által, amit nyújt az intézmény, egy lehetőséget is ad, hogy közelebbi nexus alakuljon ki és ezáltal egy közösség jöjjön létre. Ezen felül az evangélium örömhírének a hirdetése is cél a szolgálat mellett. (Személyes véleményem szerint ennél a pontnál a lényeg az, hogy a **szociális ellátást is egy eszköznek kell tekinteni, - azon túl hogy törvényi kötelessége az egyháznak/államnak az ellátás – amivel közösséget lehet létrehozni, ráadásul hatékonyan, mert egy**

közvetlen, bizalmas kapcsolat alakulhat ki a személyes gondoskodás által)

- Fontos a kölcsönösség felismerése ellátott és dolgozó között, hiszen a szociális munka során egymásra közvetlen hatással vannak. Fel kell ismerni, hogy az ellátott sokat tud adni az ápolójának és erre az intézménynek lehetőséget is kell teremtenie.
- Az egyházi előjáró szolgálata a szociális intézmény fontos. Pl. gyóntatás, beteglátogatás
- Alap normák és szabályzatok meglétéén felül fontos szempont, hogy „Minden munka az Isten színe előtt áll”.
- Az intézmény különböző területein legyen kooperáció a munkatársak között, szükséges a magas mércéjű munka elérése, hatékony kollegákkal. „A vezető szégyellje magát, ha nem az Ő közössége a legkiválóbb”.
- Az intézmények meg kell teremteni azt a lelki hozzáadott értéket, amivel biztos, lojális munkakörnyezetet tud biztosítani
- A szociális munka az egyházi ideológiák keretén belül működjön.

(Birher, Egyházi karitatív szervezetek és a szociális terület szabályozása c., 2021)

4. Romano Guardini hatalomelmélete és annak jelentősége a gondoskodáspolitikában

Romano Guardini katolikus papként filozófiai munkásságát mélyen átszövi az egyházi teológiai / erkölcs, amin keresztül ekvivalensebben megérthetjük, mi lehet az egyház fő célja a hatalom megszerzésével, fenntartásával kapcsolatban. Ferenc Pápa „Laudato Si” enciklikájában Guardini meglátása alapján azt mondja, hogy az állampolgárok nem kapták meg azt

a megfelelő edukációt vagy „használati utasítást” a hatalom helyes használatához. Pedig napjainkban kétség nélkül állíthatnánk, hogy a hatalom szerepének térhódosítása egyenesen arányosan összefügg azzal, hogy egyébként a jólét, „az életerő”, „értéktelenség” is gyarapodik.¹⁵ Mindez azért alakulhatott így, mert a technológia robbanásszerű modernizációjához képest az emberi lét „lelkiismeretben, felelőségben és értékekben” való gyarapodása jelentősen lemaradt. Minden egyes történelmi időszak hatalmára – folytatja Ferenc pápa Guardini soraival idézve – jellemző, hogy nem törekszik arra, hogy felmérje saját tevékenységének határait. Szerinte ezért történhet meg az, hogy a társadalom nincs tudatában annak, hogy milyen komoly mértékű nehézségekkel kell megküzdenie és egyre nagyobb a kockázata annak, hogy az egyének nem sáfárkodnak jól a hatalmukkal. Guardini az egyének döntésével kapcsolatban az alábbi állítja: „felette nem a normatív szabadság dönt, hanem a haszon és a biztonság állítólagos szükségszerűségei irányítják”¹⁶ Ferenc pápa ehhez kapcsolódóan hozzáteszi, hogy az ember nem tekinthető teljes egészében szuverénnek. Mozgástere és „szabadsága” erősen korlátozottá válik azzal, hogy materiális és önösszempontok szerint éli az életét. Tehát, az egyén saját hatalma jelent közvetlen veszélyt önmagára úgy, hogy közben a hatalma folyamatosan gyarapodik és stratégiája nincs arra, hogy ezt a hatalmat szabályozni tudja. (Ferenc pápa, 2015) Vagyis arra hívja fel a figyelmet Guardini, hogy amit a tudomány és a technika ad eszközként a hatalom és az egyén számára, azt erkölcsi értelemben nem tudják helyén kezelni. (Barankovics, 2001) Így előfordulhat az, hogy kizárólag a tudás válik az emberek életében dominánssá, amivel viszont az következik, hogy eltűnik a humanitáriusság (Juhász P. L., 2023) az, ami minket emberré tesz.

Birher tényállása egyezik Ferenc pápa elméletével abban,¹⁷ hogy a kor társadalmában nem hogy nem képes élni a neki szánt hatalom mértékével, de még erkölcsi értelemben sem tud azzal jól sáfárkodni. En-

15 Ferenc Pápa – Laudato SI’ - 64. oldal.

16 Romano Guardini, Das Ende der Neuzeit, Werkbund, Würzburg, 1965 (9. kiadás), 87. [Magyar kiadás: Az újkor vége, Vigilia, Budapest 1994, 64.]

17 Dr. habil. Birher Nándor - A közigazgatás társadalmi megítélésének változása a közigazgatási bírói gyakorlat fényében c. munka: 40. old.

18 Dr. habil. Birher Nándor - A közigazgatás társadalmi megítélésének változása a közigazgatási bírói gyakorlat fényében c. munka: 40 - 41 old.

nek eredménye, hogy a társadalmi zűrzavar mértéke egyre erősebb, mert senki nem érzi magát felelősnek az adott történésért (függetlenül az egyén vagy közösség hatalmának a mértékétől). Éppen ezért Birher szerint az egyént minden esetben szembe kell állítani az alábbi tényezőkkel:

- Az illető tulajdon magával,
- befolyásával,
- kötelezettségeivel/„felelősségével”,
- a környezetével.

Guardini elmélete szerint a fordulópont eléréséhez - vagyis képesnek lenni felelősséget vállalni és a hatalommal jól bánni – három képességnek kell teljesülnie:

1. Az igazság utáni vágy: Itt kiemelten fontos szerepük van a jogi területen dolgozó személyeknek.

2. Bátorság: Elszántság a világias értékekkel, tézisekkel szemben. Elszántság képessége a hatalommal rendelkező egyén bizonyosságát jelzi.

3. Az egyénnek rendelkeznie kell azzal a képességgel, hogy le tudja mondani az önösszempontjairól és a „saját örök” és a csoport előnyeit vegye figyelembe.

Guardini elmondja, hogy e képességek külső nyomások kényszereinek hatására is létrejöhet, hiszen például háborús konfliktusok is generálnak bátor, önmegtartó emberket. (Birher, A közigazgatás társadalmi megítélésének változása a közigazgatási bírói gyakorlat fényében, 2019)¹⁸

A felsorolás harmadik pontjában említett szempontot egy másik írásában Guardini tovább hangsúlyozza azzal, hogy ha az egyén minél inkább próbálja felfedezni önmaga személyét, annál inkább elveszíti azt. Szerinte úgy kerülhetünk önmagunk megismeréséhez közelebb, ha minél szabadabban és nagyobb mértékben köteleződünk el embertársaink és feladataink iránt. (Schütz, 1993)

Összefoglalva, annyi párhuzamot és visszacsatolást fontosnak tartok megemlíteni Foucault és Guardini elmé-

letével kapcsolatban, hogy ahogy Foucault állítja; “a polícia egyetlen célja, hogy az embereket az ebben az életben élvezhető legnagyobb boldogság felé vezesse” talán Guardini pontosan erre a „célra” gondolt, hogy a társadalom nincs felkészülve ennek a célnak a befogadására és nem tudja erkölcsi mederben tartani a „polícia” által diktált – célként aposztrofált - hatalmi akaratot, amellyel az embereket a boldogság felé vezető útra szeretné terelni. Azonban a három kulcs képességnek az elsajátítása segíthet ebben. Jelen kutatás szempontjából különösen fontos tényező az aszkézis képessége, ugyanis a „gondoskodó” egyház, pontosan ezt igyekszik megvalósítani a szociális területen élőkért.

Az eddigiekben a hatalom elméleti megközelítéseit igyekeztem részletesebben kifejtetni annak érdekében, hogy minél több kapcsolódási pontot tudjak bemutatni a vizsgált szerzők elméletei és a szociális területen gyakorlatban megvalósuló hatalmi cselekmények között.

5. A gondoskodáspolitikára a leginkább jellemző hatalmi elmélet – az eddig leírt szakirodalmak alapján

Általános értelmezésben a politikai hatalom megnyilvánulása a gondoskodáspolitikai területén nem egy klasszikus hatalmi interakció. Hiszen itt nem jelenik meg az, hogy A megmondja B-nek, hogy mit és hogyan csináljon, valamint nem rendelkezik azzal a képességgel, hogy B cselekedeteit/viselkedését befolyásolni tudja. Első blikkre már-már profán áthallása van annak, hogy a szociális területen is kifejezett formában jelen van a hatalom, amikor a gondoskodás, a rászorulókat támogatása lenne elsődlegesen a terület célja. Azonban a társadalomtudomány szerint, a társadalomban résztvevők (ide értjük a személyek, közösségek és intézményi formákat is) egymásra ható irányítása már hatalom,¹⁹ amelyet a maga szintjén mindegyik érintett képes alkalmazni. (Radice,

2021) Esetünkben a szociális intézmények azok, amelyek közvetlen hatást gyakorolnak az egyénre ill., a csoportra. Tekinthetünk erre egy eszközként is, amivel a hatalom él.

Tehát, a hatalom elsődleges célja a gondoskodás kiterjesztése a szociális területre, amelynek irányát és módját Dr. Birher Nándor egy szakmai konferencián az alábbiakban foglalta össze:

A vizsgált hatalomelméletek közül véleményem szerint, Hannah Arendt és Romano Guardini tézisei fedik le leginkább a gondoskodáspolitikai területének „mikéntjét”. Hiszen az ágazat intézményeiben alapvetően a cél ²⁰ az alapszolgáltatási, ellátási és támogatási feladat mellett, a közösséghez való kötődés és bizalom kialakítása, mert ennek hiányában a szociális munka önmagában kevés. A hatalomnak azt kell képviselnie, hogy „a szociális és gyerekvédelmi kérdések megoldásába szervesen integrálni kell a közösségi kötődések kialakítására képes helyi önkormányzatokat, egyházakat és civil szervezeteket.” (Fülöp, Fülöp Attila: Fontos a közösséghez kötődés és bizalom kialakítása, 2020) Hozzáteszi Arendt - még inkább súlyoskodva a közösség fontosságát-, hogy maga az uralom nagyrészt nem materiális / formai szempontoktól függ, pl. katonai, gazdasági tényezőktől, hanem a közös tisztességes – szabad meggyőződések intenzitása határozza meg a hatalmat. (Tömmel, 2024)

	Gondoskodás - ember	
Elv	Lélek	Techné (gyakorlat)
Fókusz	Öngondoskodás, szubszidiaritás	Szociális ellátórendszer
	Közösség és kapcsolatok	Új technológiák
	Fenntarthatóság, család	
Módszer	Prevenció Oktatás Folyamatszabályozás Szabályozáskomplexitás	

1. ábra: Gondoskodás formái. Forrás: Dr. Birher Nándor 2024.04.16-án a Pázmány Péter Katolikus Egyetem (Budapest), Gondoskodáspolitikai konferencián tartott előadásának ábrája. (Saját szerkesztés 2024)

19 Foucault, M. (1977). Discipline and punish (A. Sheridan, trans.). Random House.

20 vö.: támogatott lakhatás - Szociális szakosított ellátások

Guardini elmélete kifejezetten, a már egyházi fenntartásba vett szociális intézmények esetében hatványozottan igaz. Az egyházak rendelkeznek azzal az ősi missziós „gondoskodással”, amelynek alapvetése a keresztyéni értékrend stabilitása. Véleményem szerint Guardini pontosan arra gondolhatott, hogy a mai kor társadalmá számára nincs eligazodás és nincs olyan értékrend, ami „megtartja” őt a hétköznapok kihívása során. A gondoskodáspolitikai területén például ez a helyzet hatványozottan igaz lehet a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek esetében, akik adott esetben már nehezebb világnézettel rendelkeznek. Azonban az egyházi gondoskodás egy olyan jövőképet ad, ami új realitásokat teremthet.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a szociális területen elsősorban a hatalom megnyilvánulása – Arendt-i koncepció alapján – a közösség meglétében áll, amely lehetőséget ad és az elszigetelés helyett aktív szereplői a társadalom formálásban a szociálisan rászoruló egyének is, Guardini elmélete pedig megerősíti, az egyházi gondoskodásra, mások fele fordulásra és humanitárius-ságra van szükség, hiszen a társadalom szereplői csak így találhatják meg önmagukat. (Guardini e szemlélete nagyfokú hasonlóságot és egyezést mutat Foucault által említett, pásztori / pasztorális hatalommal.)

6. Az egyházi és állami gondoskodás gyakorlati kérdései

6.1 Szociális intézmények működésének és szolgáltatásainak alapjai

Annak érdekében, hogy a hatalmi viszonyrendszerek átláthatóbbak legyenek, fontosnak tartom rögzíteni a szociális terület alap sajátosságait/ellátási formáit, amikben konkrét szerepet vállal az állam és az egyház. A felsorolt szolgáltatások, területek – azon felül hogy az alapellátás részei – érintettek abban a folyamatban, hogy összehasonlítható eredmények születtek arról; milyen hatásai, eredményei voltak annak, ha egy adott intézmény egyházi fenntartásba kerül.

„A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szt.) a szo-

ciális biztonság megteremtéséhez és megőrzéséhez meghatározza az állam által nyújtott egyes szociális ellátások formáit, szervezetét, a szociális ellátásokra való jogosultság feltételeit, valamint érvényesítésének garanciáit. Az ehhez szükséges intézményesült hátteret az állam az Szt.-ben foglalt alap és szakosított ellátást nyújtó intézményeken keresztül oldja meg. Az egyes ellátási altípusok részletszabályait a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet tartalmazza” (a továbbiakban: szakmai rendelet). (EMMI)

A személyes ellátást nyújtó szociális szolgáltatások vonatkozásában elsődleges feladat, hogy az érzékeny csoportba tartozó rászorulóknak minél tovább kapjanak lehetőséget, hogy saját otthonukban élhessenek, (EMMI) ezért a legfontosabb az, hogy a segítségre szorulókat saját, megszokott környezetükben, tehát az otthonukban támogassuk. Az idősek, a fogyatékos személyek és a többi célcsoport számára nyújtott alapszolgáltatások lehetővé teszik, hogy minél tovább fenntarthassák önálló életvitelüket, a megszokott környezetükben élhessenek, és elkerülhető legyen, vagy későbbre tolódjon az intézményes ellátás igénybevétele. **A személyes gondoskodást nyújtó szociális szolgáltatások rendszere kiépített.** (vö. M. Foucault kormányozhatóság, mint családfenntartói szerep hasonlata, valamint H. Arendt szerinti hatalom vizsgálatáról szóló fejezet) Minden települési önkormányzati területi egység számára elengedhetetlen teendő a házi segítségnyújtás, az étkezés és a családok támogatása, szociális szolgáltatás biztosítása. (Holló, 2021) Az említett ellátási formák működtetését, elérhetőségét a települési önkormányzat nem szüneteltetheti. A települési önkormányzatoknak a település lakosságszámától függően áll fenn ellátási kötelezettsége következő szociális szolgáltatások működtetése vonatkozásában: idős személyek nappali típusú ellátása, demenciával küzdő emberek nappali típusú ellátása, időskorban lévők ellátását biztosító intézmények, öregek otthona. (Nyitrai, Hírcenter.info, 2018) Az aprófalvak és a tanyavilág lakosainak az ellátásá-

ról a falu- és tanyagondnoki szolgálatok is gondoskodnak. Az érvényben lévő szabályozás szerint a közvetlen ápolást kínáló szociális ellátások **igénybevételének folyamata önkéntes**, a rászoruló igénylő szóbeli, ill. írásbeli kérelme, indítványa alapján történik a szolgáltatás biztosítása. (Főigazgatóság, 2018) A személyes gondoskodást nyújtó szociális szolgáltatások vonatkozásában elsődleges cél, hogy a sérülékeny csoportba tartozók, rászorulóknak minél tovább élhessenek saját otthonukban. (EMMI)

Amennyiben az alapszolgáltatások keretében igénybe vett tartós ápolás, gondozás már nem elegendő a segítséget igénylő személy számára, akkor jöhet szóba a szakosított ellátás igénybevétele.

Az Szt. az állam és a helységi önkormányzatok feladataként határozza meg az egyes, szociális szolgáltatási formák működtetési kötelezettségét. Az államigazgatás a fenntartói feladatköreinek biztosításáról a Kormányrendeletében kijelölt szerv alapján gondoskodik.

6.2 A szociális alapszolgáltatások elemei

Elsőként alapszolgáltatásként a **házi segítségnyújtást** emelném ki, amelyet az összes települési önkormányzatnak lehetővé kell tennie olyan egyének részére, akik önálló életvitelük megtartásához igényelnek segítséget. A szolgáltatás gondozási szükséglet vizsgálata után lehet igénybe venni, amelynek során a független életvitel fenntartását biztosító készségek, képességek felmérésén túl, az egészségi és mentális állapot, valamint az önálló életvitel fenntartásához elengedhetetlen egyéb támogatási igény felmérése is megtörténik. A házi segítségnyújtás szolgáltatás alapfeladata az igénylő saját lakókörnyezetében megvalósuló független életmód segítése háztartási, gondozási és ápolási juttatások biztosításával. Második megemlíthető elem a **jelzőrendszeres házi segítségnyújtás**, amely követelményeinek megteremtése minden esetben állami megbízatás, a saját otthonukban élő, egészségi körülmény és szociális helyzetük miatt hátrányos helyzetű, a segélyhívó eszköz helyes használatára képes egyének részére – a független életvitel megőrzése mellett felmerülő kr-

ízis szituációk kiküszöböléséhez – nyújtott, egész nap rendelkezésre álló ellátás. Némileg eltérő elem a **támogató szolgáltatás**, amelynek kifejezett lényege a fogyatékkal élő egyének felé irányuló, közvetlen gondoskodást biztosító szolgáltatás. Célt tekintve a lehető legfüggetlenebb életvitel támogatása az egyéni lakókörnyezetén belül személyi támogatással (higiénés, életviteli és életfenntartási támogatás biztosításával) és speciális szállító szolgáltatás működtetésével a lakókörnyezeten kívüli tevékenységek végzéséhez (pl. munkavégzés, tanulmányok folytatása, szabadidős tevékenységek elvégzése, stb.), valamint egyéb szolgáltatások eléréséhez. A támogató szolgálat kialakítására feladat ellátási kötelezettség nem terheli sem az államot, sem a települési önkormányzatot. A szolgáltatás kialakítására a helyi támogatási igény felmérését követően, a fennálló szükségletek alapján van lehetősége a települési önkormányzatnak.

A nappali intézményi ellátások a saját otthonukban élő vagy hajléktalansággal küzdő személyek számára biztosít támogatást. A nappali ellátási szolgáltatás biztosítja a napközbeni tartózkodás, tehetségek és adottságok fejlesztés, közösségi nexusok megvalósításának, valamint a nélkülözhetetlen higiéniai szükségletek megteremtésének, és a felmerülő igény alapján lévő ellátotti étkezések lehetőségét. (EMMI) A demens személyeket ellátó nappali intézményben folytatott szakmai tevékenység célja a demenciával élő személy képességeinek, kvalitásainak megóvása, javítása és a közösségi hovatartozás élményének megteremtése. (Székács, 2018) Ennek érdekében a nappali ellátást nyújtó szolgáltató folyamatosan kapcsolatot tart és együttműködik a helyi szakorvosi (pszichiátriai, neurológiai, geriátriai) hálózattal, (Nyitrai, A demens betegek szociális ellátásának szabályairól, 2020) a személyes gondoskodás részeként pedig napi rendszerességgel speciális egyéni és csoportos foglalkozásokat szervez. A nappali ellátás a demenciával élő személyek esetében többszörös hatékonysággal bíró szolgáltatási forma. Egyrészt készségfejlesztő, - helyreállító, - megőrző foglalkoztatások színtere, ami a **betegség progressziójának lassításá-**

hoz nélkülözhetetlen, másrészt a **leghatékonyabb tehermentesítő szociális alapszolgáltatási forma** a saját otthonában élő demenciával élő személy családjának, hiszen a nappali ellátásban töltött idő lehetővé teszi a családtagok egyéb feladatainak ellátását, munkavállalását.

6.3 Egyházi szerepvállalás jelentőségének vizsgálata a szociális területen

Az eddig leírt területi sajátosságok ismertetése után fontosnak tartom bemutatni, hogy a szociális területen megvalósuló – több mint 14 éve tartó tendenciának – kormányzati stratégiának milyen eredménye és ezzel együtt milyen jelentősége van. Annak érdekében, hogy szignifikánsabban láthatóak legyenek az eredmények, 2010 és 2019 közötti időszak adatain keresztül szemléltetem az eredményeket. A vizsgált konkrét terület itt gyermekvédelem lesz.

2010. évben mindössze 5 egyház működtetett otthon nyújtó és utógondozói ellátást biztosító gyermekvédelmi szakellátási intézményt összesen 1581 férőhellyel, amelyből 1199 nevelőszülői férőhely volt. Ez 2010-ben a gyermekvédelmi szakellátás területén működő összes férőhely mindössze 7%-át, a nevelőszülői férőhelyeknek pedig mindössze 8%-át tette ki. 2019 végére az egyházi fenntartói jelenlét a gyermekvédelmi szakellátásban eddigi legmagasabb arányához érkezett. Az egyházi fenntartók tevékenysége **az összes engedélyezett férőhely arányában mintegy 40,3%-ra, ezen belül a nevelőszülői gondozás területén 53,9%-ra emelkedett.**

A 2018. év végi adathoz képest megállapítható, hogy az egyházi fenntartók mintegy 800 fős férőhely-bővülése elsősorban a pünkösdi felekezethez tartozó fenntartókat érintően valósult meg (518 férőhelyről 681 férőhelyre bővült), de jelentősen bővült a Magyarországi Evangélikus Egyház fenntartásában levő férőhelyszám is.

Fontosnak tartom bemutatni operatívabb szinteken is, hogy milyen eredménnyel és hatékonysággal kerül

átadásra az adott szociális intézmény. Ahhoz, hogy ezt ismertetni tudjam a fenntartóváltás folyamatához egy változásmenedzsment modellt rendeltem hozzá, amelyen keresztül megállapítható, hogy az egyes stádiumokon keresztül vajon produktív/sikeres volt-e operatív szinteken is az állam és az egyház közötti átadás.

Így a továbbiakban ennek a modellnek az elemeit, relevanciáját és aktualitását fogom bemutatni.

6.4 A hatalom szereplői közötti változásmenedzsment fontosságának kérdése – ADKAR modell

A változásmenedzsment tényezőjének vizsgálata központi szerepet játszik jelen kutatásomban, ugyanis az államiból egyházi fenntartásba kerülése a szociális intézmények esetében nem elég vizsgálni a hatalmi / kormányzati megvalósulását, hanem ennek objektív létrejöttét és hatékonyságát is lényeges felmérni. Ha egy szociális intézményről beszélünk (de minden más szervezet esetében is) fontos, hogy minden egyes szereplő képes legyen együttműködni. Az intézményvezetőtől egészen a szociális munkásig. Ehhez egyrészt világos hatáskörökre van szükség a feladatokban, valamint a határfok mérése és a teljesítményhez rendelt „forrásbiztosítás” képezi annak az alapját, hogy egy intézmény fenntarthatóan tudjon működni. Ez a már átvett egyházi intézményekre is vonatkozik. Amikor tehát, elindul az adott szociális intézmény állami fenntartásból egyháziba vétele, akkor az alábbi szegmenseket kell kialakítani a menedzsment részéről:

- az adott intézmény feladatköréhez kapcsolódó „minőségkultúra” kialakítása
- „humán erőforrás” megteremtése
- végül pedig az adott intézményeknek ki kell alakítani egy kapcsolati / partnerségi kört, önkormányzatokkal, civil, vállalati szektor szereplőivel annak érdekében, hogy a szociális intézményben lévők érdekeit jobban tudja képviselni.

A felsorolt folyamatok kialakításához egy olyan modelltől van szükség, amelyen keresztül mérhetővé és

tervezhetővé válnak az elért eredmények. Dr. Birher Nándor munkájában foglalt módszertanhoz hasonlóan, az én kutatásomat is az ADKAR modell alapján készíttem. Birher hozzáteszi, hogy az egyházi átadások során a modell tényezőinek meg kell jelennie a folyamatban. (Birher, *Deliberationes tudományos folyóirat*, 2021)

A témában számos modell áll rendelkezésre más és más kontextusban, konkrét szakterülethez illesztve. Azonban minden egyes menedzsment modell meg- egyezik két pontban: egyrészt napjainkban bekövetkező változások sokkal nagyobb sebességben érnek minket, mint a 20. században, így indokolt egy teljes menedzsmentet foglalkoztatni a témában. Másrészt a változás több formában érheti az adott szervezetet / intézményt. (Nagy, 2017)

Egy konkrét tanulmányom keresztül szeretném bemutatni, hogy az ADKAR modell alkalmazásának milyen eredményei voltak egy szociális intézmény menedzsmentjében. 2012-ben megjelent a "Nurse turnover: a literature review - an update." című tanulmány, amely átfogó áttekintést nyújt a „nővér-forgalomról” és annak hatásairól, hogy az ADKAR modell alkalmazása milyen lehetőséget kínált a nővérek és más szociális egészségügyi dolgozóknak, annak érdekében, hogy sikeres és tartós beilleszkedésük legyen a szervezetbe.

A tanulmány azonban nem csak az alap problémát írja le, hanem lehetséges megoldásokat is javasol, köztük az ADKAR modell alkalmazását. A tanulmány hangsúlyozza, hogy a nővérforgalom jelentős probléma a szociális - egészségügyi intézményekben, amely számos negatív hatást gyakorolhat az intézmények működésére és a betegek ellátására vonatkozólag. A nővér-forgalom költséges lehet az intézmények számára, mivel a folyamatos képzési és betanítási költségek mellett a tapasztalt nővérek távozása

csökkentheti az intézmények hatékonyságát és a betegek ellátásának minőségét. Az ADKAR modell alkalmazása lehetőséget kínál a szociális - egészségügyi intézmények számára, hogy produktívabban kezeljék a nővér-forgalmat és más változásokat a szervezetben. Az ADKAR modell segítségével az intézmények képesek lehetnek felmérni és megérteni a nővérek és más dolgozók változáshoz való hozzáállását és képességét. Az Awareness (Tudatosság) és Desire (Vágy) stádiumok segíthetnek az alkalmazottak meggyőzésében és motiválásában, hogy elfogadják a változást és részt vegyenek benne. A Knowledge (Tudás) és Ability (Képesség) fázisok biztosítják a dolgozók számára, hogy megszerezzék az új készségeket és ismereteket, amelyek szükségesek a változáshoz való alkalmazkodáshoz. Végül a Reinforcement (Megszilárdítás) fázis lehetővé teszi az intézmények számára, hogy megerősítsék és fenntartsák a változást azáltal, hogy elismerik és jutalmazzák az alkalmazottakat az elért pozitív eredményekért. (Laureen J. Hayesa, 2011)

Tehát, a tanulmányban leírtak jól demonstrálják, hogy a modell alkalmazásával milyen szintekig, milyen folyamatokon keresztül lehet hatékonyan megoldani egy szervezeten belüli változást úgy, hogy közben a teljesítmény nem romlik, sőt éppen ellenkezőleg: a változással járó pozitív hatások egyből érezhetőek.

2. ábra: ADKAR modell elemei (forrás: (Birher, *Deliberationes tudományos folyóirat*, 2021) (Nagy, 2017), saját szerkesztés, 2024

6.5 A közösségek szerepe a szociális területen – hatalmi szempontból

Fontosnak tartom dolgozatomban kifejtetni, hogy a közösségek építése – mint bevett hatalmi eszköz – a szociális szférában miért lehet kormányzati stratégia és vajon ezzel a döntéssel a kormányzat milyen célokat szeretne elérni. Az eddig bemutatott intézmény típusoknál jól látszódott, hogy több szolgáltatási forma is a közösségben való létet igyekszik megvalósítani az ellátottaknál. Legyen szó támogatott lakhatásról, szakápolási központról vagy éppen a támogató szolgáltatásokról. Közösségek szervezését itt olyan formában is értem, hogy például a nappali ellátást végző szolgáltatásoknál szoros együttműködés jellemző az illetékes szakorvosi hálózatokkal, hogy az ellátás hatékonyságát még magasabb szinten végezzék. Továbbá ez a szervezett ellátás kiegészül rendszeres csoportos foglalkozásokkal, hogy az érintett érezze; nincs egyedül az adott betegséggel, hanem vannak körülötte olyanok, akikre sorstársként tekinthet.

A közösség szerepe már csak abból a szempontból sem tekinthető evidensnek/banálisnak a szociális területen, mert – főleg a COVID-19 járvány óta – drasztikusan megnövekedett az ágazat ellátórendszerében lévők elmagányosodása. A Sense nevezetű brit fogyatékosügyű szervezet kutatása szerint (n=1011), a fogyatékkal élők csaknem a kétharmada (61%) hosszán elhúzódó magányosságban szenvednek. Ezek az emberek szintén kétharmada állítja, hogy a társadalmi kirekesztés hatással van a mentális egészségükre is. A megkérdezettek harmada pedig (33%) úgy éli a mindennapokat, hogy napjában kevesebb, mint egy óra társas kapcsolatra vágya mindösszesen. (Sense, 2021) A fogyatékossgal élő embereknél fellépő magány azonban rendkívül árnyalt és összetett. Egyrészt a magány kialakulásának lehet egyik oka, hogy az érintett testi fogyatékossga miatt nem tud bekapcsolódni a közösség vérkeringésébe. E mellett azonban elsősorban ezeket az embereket a társadalom külső akadályai teszik magányossá. Hiszen főként például nem a látássérültség miatt lesz az egyén fogyatékkal

élő, hanem, mert a környezeti struktúra nem teremti meg a szükséges feltételeit a normális életre, így a különbözőségek még látványosabbak lesznek. (Pl. Braille írás használata a tömegközlekedési eszközökön) Az ilyen típusú hátrányok azt éreztetik a rászoruló emberekkel, hogy nem tartozik a társadalom teljes értékű tagjai közé és még inkább izolálva fogja magát érezni. Ennek a globális problémának egyik hatékony megoldása, hogy olyan fizikai terek jöjjenek létre, ahol a társas kapcsolatok kialakulhatnak. (Thwaites, 2023) Magyarországon külön megfigyelhető volt a kommunista időszakban, hogy a hátrányos helyzetben lévő embereket a lakott területektől távol eső intézményekben helyezték el, hogy ne legyenek semmiképpen sem „szem előtt”. A támogatott lakhatás szolgáltatása ²¹ ezeket a nagyintézményeket váltja fel, hogy a fogyatékossgal élő emberek kisebb, családiasabb házakban lakhassanak, élő/aktív közösségben. Ennek az intézkedésnek egyik eredménye, hogy már tapasztalatból látszik, hogy a helyi lakók együtt tudnak élni a fogyatékkal élő embertársaikkal. (Fülöp, MTI, 2023) Morgens Herman Hansen szerint, az emberi élet fundamentuma abban jelenik meg, hogy képes az egyén a közösségben teljessé válni. Tehát, a létezés szoros kapcsolatban van a közösséggel és már az értékek megléte is közös eredmény. (Horváth, 2014) Mindezek alapján megfogalmazható, hogy a politikai hatalom érdeke a közösségek megléte. (egyértés, kommunikáció) A szociális területen élőket jelentős mértékben fenyegeti az elmagányosodás, amelyet az állam szocialista intézményi hagyaték sem segített megszüntetni. Éppen ezért világos megoldási irányt jelenthet az, ha a hatalom törekszik létrehozni olyan intézményi hálózatot az ellátottak részére, ahol közösségben élhetnek meg és fejezhetik ki fontosságukat.

²¹ vö.: támogatott lakhatás - Szociális szakosított ellátások fejezet – 14. old.

7. Gyakorlati hasznosíthatóság és következtetések

Szekunder kutatási fázisban gyűjtött adatok alapján levont következtetések, javaslatok

A tanulmányban bemutatott elméleti modellek és szakpolitikai elemzések alapján megállapítható, hogy a gondoskodáspolitikai intézményi keretei és hatalmi összefüggései között több párhuzam is található, valamint szorosan kapcsolódik a társadalmi és jogi környezet változásaihoz. A dolgozat nem empirikus kutatásra épül, hanem szakirodalmi és intézményi források elemzése révén von le következtetéseket. Az eredmények segíthetnek a gondoskodáspolitikai modellek további értelmezésében/kutatásában, és hozzájárulhatnak a szakmai diskurzus bővítéséhez.

Elméleti kutatásom elsődleges célja az volt, hogy szakirodalmi kutatásokkal és módszertani leírásokkal meg tudjam alapozni, hogy az államiból egyházi fenntartásba vétel, a hatalom szempontján keresztül, mennyire tekinthető hatékonynak, illetve milyen további „hozádekei” voltak ennek az együttműködésnek. Az előző fejezetekben ezt igyekeztem részletesen kifejezni. Ebben a fejezetben pontokba szedve készítettem – az elméleti módszertanok alapján – egy rövid javaslat „csomagot”.

A szekunder kutatásban több elméleti modell közös többszöröse, vagyis az a tényező, amelyiket majdnem mindegyik szerző megemlíti és fontosnak tart, az a közösség. Az egyházak – korábban ismertetett tényezők miatt – egyik óriási lépéselőnye a területen lévő szereplőkkel szemben, hogy megvan a képessége és a társadalmi elfogadottsága is, hogy közösségeket építsen. A kérdés már csak az, hogy ez a kapcsolódás hogyan néz ki és miképp lehetne ebből még többet kihozni. Amennyiben egy képzeletbeli „folyamatgörbét” vizsgálnánk arról, hogy a gondoskodáspolitikai területén, milyen közösséget szolgáló törekvések / folyamatbeli kapcsolódási pontok vannak az ellátott egyének életébe, akkor több szempontot is figyelembe vehetünk:

- egyrészt az otthon megteremtése, ahol családis, békés közegben élhetnek az egyének, figyelembe véve a sajátos igényeiket. Ezt a célt szolgálja a támogatott lakhatás. (intézményi tulajdonság)
- Külső szereplők bevonása, a felelősség megosztása annak érdekében, hogy diverzifikált, szélesebb spektrumban lehessen megteremteni az ellátási és közösségi szükségleteket.

Vagyis a szereplők szerteágazó módon építenek közösséget a gondoskodáspolitikai területén, azonban véleményem szerint az alábbi faktorok még fejlesztésre szorulnak:

- Az egyházaknak nagyobb hangsúlyt kellene fektetniük a különböző marketing tevékenységekbe, mint pl. reklámok, közösségi médián történő hirdetések/üzenetek átadása, blogo /weboldalak indítása.
- Társadalmi célcsoportok meghatározása, illetve azok sajátosságainak feltárása, valamint célcsoportonkénti kommunikációs stratégia felállítása.

8. Összefoglaló

Kutatásom kezdőpontjában az a társadalmi/közpolitikai kérdés volt, hogy az Orbán kormányzat 2010 és 2023 közötti ciklusában jelentősen megnövekedett a szociális (2022-től gondoskodáspolitikai) területén lévő egyház és állam közötti stratégiai együttműködés, amelyben a kormányzat teret és lehetőséget teremtett, hogy az egyházak a maguk sajátosságaikkal, hozzáadott értékeikkel megerősítsék a szociális területet. Azonban a vizsgált időszakban kevés olyan adekvát szakirodalmi kutatás született, amely alapján megállapíthatjuk, hogy ez a kooperáció hatékonynak,

sikeresnek legyen mondható. Ez a gondolat adta a kutatási kérdésemet is, hogy vajon jobb lett-e a szociális intézmények számára az egyházi fenntartás, a korábbi államihoz képest.

Romano Guardini keresztényi hatalomról alkotott elmélete főképp a gyermekvédelemre adoptálható, ahol kifejezett probléma, hogy a gyermekvédelemben élő gyermekek perspektíva nélkül kerülnek a felnőtt világba úgy, hogy közben megkapják az ehhez tartozó jogokat, szabadságot és hatalmat. Azonban Guardini pont ezt hangsúlyozza, hogy a kor embere – jelen kontextus szerint a gyermekvédelemben élő gyermekek – nem kapott „használati utasítást” a hatalom helyes használatához. Hangsúlyozza, hogy annak érdekében, hogy az egyén a hatalmával jól tudjon sáfárkodni, az alábbi képességeket kell megszereznie: igazság után vágyakozás, bátorság, lemondás a hitbeli értékek és a közösség javára.

Arendt modellje a csoport, közösségre építi a hatalom hatékony működésének alapjait, ugyanis a közösségek képesek hatékonyan arra, hogy a politikai folyamatokat formálni tudják.

Elméleti kutatásom utolsó fejezeti között Foucault hatalomelméletét vizsgáltam, melyben mindjárt az elején „szemet szúrt” számomra, hogy milyen szoros egyezés fedezhető fel már a fogalmak terén is. Foucault gondoskodó hatalomról ír, amelynek egyik típusa a pasztorális hatalom, amelynek fő célja, hogy a rábízott népet (nyáját), közösséget a boldogság útjára terelje. Mindezt úgy, hogy az önös szempontok és az egyéni törekvés célokat a nyáj vezetője aszketikus módon feladja a közösség javára.²² A szociális terület új megnevezése, mint gondoskodáspolitikai talán ezért is hordozhat számos mélyebb tartalmat, azon túl, hogy már önmagában a szó is kifejez egy konkrét cselekvést. Azonban a gondoskodás, Foucault szerint, egy pásztori feladatot, vezetői felelősséget is jelent a csoport felett. Ezt a vezetést, kormányozhatóságként írja le Foucault, aminek a lényege, hogy képes

létrehozni egy olyan keretrendszert vagy körülményt, amely képes gondoskodni az egyénekről. Példaként a családfenntartói szerepet hozza, akinek feladata, hogy minden szükséges erőforrást megteremtse a családfenntartás érdekében.

Hivatkozások:

A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa, Szociáléleti Bizottsága. (2020. szeptember 24). Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa. (D. F. Vilmos, Szerk.) doi:ISBN 78-615-00-9376-5 (PDF)

Aquinói, S. T. (2011). A SUMMA THEOLOGIAE KÉRDÉSEI A JOGRÓL. (V. Csaba, Szerk., & T. T. János, Ford.) Budapest: Szent István Társulat. Letöltés dátuma: 2024. március 17, forrás: <https://mek.oszk.hu/14700/14746/14746.pdf>

Arendt, H. (1970). On Violence. New York: Harcourt, Brace and Word).

Arendt, H. (2017). 2000 Irodalmi és Társadalmi havi lap. Letöltés dátuma: 2024. február 12, forrás: www.ketezer.hu/2018/04/hannah-arendt-az-emberi-allapot/

Balázs, Z. (1998). Modern hatalomelméletek. Korona kiadó.

Barankovics, I. (2001). (K. K. Miklós, Szerk.) doi:ISBN 963 00 5552 X

Birher, N. (2019. december 8). A közigazgatás társadalmi megítélésnek változása a közigazgatási birói gyakorlat fényében. Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Közigazgatási Továbbképzési Intézet. Letöltés dátuma: 2024. 04 24, forrás: <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/16051/A%20kozizgazgatas%20tarsadalmi%20megitelesenek%20valtozasa.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

*Birher, N. (2021. január). Letöltés dátuma: 2024. március 17, forrás: *Deliberationes tudományos folyóirat*: <https://real.mtak.hu/133656/1/az-llami-s-nem-llami-ellt-szocilis-rendszerek-szolgatlatsainak-szolgatlatsi-szinergiinak-feltrsa-a-hatkonyabb-mkds-szemponjtbl.pdf>*

*Birher, N. (2021. 01). *researchgate*. doi:DOI:10.6094/UNIFR/221880*

Bullivant, S. (2018. 05 03). Europe's Young Adults and Religion Findings from the European Social Survey (2014-16) to inform the 2018 Synod of Bishops. St Mary's University, Twickenham, UK | Institute Catholique de Paris, France. Letöltés dátuma: 2024. 05 12, forrás: <https://research.stmarys.ac.uk/id/eprint/2280/1/>

²² Itt szoros egyezés van Foucault és Guardini elmélete között, mert Guardini is ezt említi, hogy a hatalom helyes használatához elengedhetetlen a lemondás más javára.

Europes%20Young%20Adults%20and%20Religions%20-%20report%20compressed.pdf

Czibere, K. (2021). AZ EGYHÁZAK SZOCIÁLIS MUNKÁJÁNAK JOGSZABÁLYI KÖRNYEZETE MAGYARORSZÁGON. Letöltés dátuma: 2024. 04 21, forrás: https://ajk.kre.hu/images/doc2021/doktori/Disszertacio_Czibere_Karoly.pdf

Dr. Tóth Tibor, F. P. (2024). Bevezetés a gondoskodáspolitikába. L Harmattan Kiadó.

EMMI. (dátum nélkül). TARTÓS ÁPOLÁS-GONDOZÁSRA VONATKOZÓ STRATÉGIA - 2030. Letöltés dátuma: 2024. 05 16, forrás: <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/c/c6/c68/c68381aafe390e0744e99b10df3a98b3bd67ce67.pdf>

Fábry, K. (2024. 01 30). 777blog.hu. Letöltés dátuma: 2024. 04 30, forrás: <https://777blog.hu/2024/01/30/egesen-mashogy-elunk-ha-tudjuk-hogy-a-legjava-meg-hatrvan-7-fontos-gondolat-fabry-kornel-atyatal/>

Ferenc pápa, F. (2015). LAUDATO SI'. (D. ISTVÁN, Szerk., & T. E. SP, Ford.) Budapest, Magyarország: SZENT ISTVÁN TÁRSULAT. Letöltés dátuma: 2024. február 27, forrás: https://nagymaros.katolikus.hu/wp-content/uploads/2016/08/ferenc_papa_laudo_si_enciklika.pdf

Foucault, M. (1998). A fantasztikus könyvtár. Budapest: Kossuth Nyomda Rt. Pallas Stúdió.

Főigazgatóság, S. é. (2018. 09). Az EFOP 2.2.2-17 Intézményi ellátásról a közösségi alapú szolgáltatásokra való áttérés fejlesztése – intézményi férőhely-kiváltás című felhíváshoz. Letöltés dátuma: 2024. 05 16, forrás: <https://tamogatottfejlesztések.szgyf.gov.hu/2014-20/index.php/szerzodesek-59?download=461%3Aefop-2-2-2-17-2017-00009-szakmai-terv>

Fülöp, A. (2020). Fülöp Attila: Fontos a közösséghez kötődés és bizalom kialakítása. KDNP. Letöltés dátuma: 2024. március 17, forrás: <https://kdnp.hu/hirek/fulop-attila-fontos-kozosseghoz-kotodes-es-bizalom-kialakitasa>

Fülöp, A. (2023. 12 09). MTI. Letöltés dátuma: 2024. 04 04, forrás: <https://hirado.hu/belfold/cikk/2023/12/09/fulop-attila-rendszervaltas-tortent-a-fogyatekossaggal-elok-ellatasaban>

Holló, B. (2021. 07 20). index.hu. Letöltés dátuma: 2024. 05 16, forrás: <https://index.hu/belfold/2021/07/20/idosek-otthonapolas-gondozo-onkormanyzat-egyhazi/>

Horváth, S. (2014). DEMOKRÁCIA ÉS POLITIKAI KÖZÖSSÉG Retorikai-dizkurzív értekezés (doktori disszertáció). Budapest. Letöltés dátuma: 2024. 04 04, forrás: https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/10831/20636/1/Disszertacio_HorvathSzilvia_EDIT.pdf

Juhász, I. (2009. január). Communicatio. Letöltés dátuma: 2024. február 22, forrás: Michel Foucault: A szexualitás története III. Törődés önmagunkkal: <https://www.communicatio.hu/doktoriprogramok/kommunikacio/belso/bevhumankomm/20082/lektorallas/juhaszifoucaultmhez.htm>

Juhász, P. L. (2023. 12 18). Folia Humanistica et Socialia. Forrás: <https://ojs.ppk.hu/fhs/article/view/1033>

Kis, N. (2020. 03). Tudásportál - NKE. doi: DOI: 10.32566/ah.2020.3.5

Kiss, L. A. (2012. augusztus 04). Liget Műhely. Letöltés dátuma: 2024. február 22, forrás: AZ ÉRTELMISÉG ROMLÁSÁRÓL 1.: <https://ligetmuhely.com/liget/kiss-lajos-andras-az-ertelmiseg-romlasarol-1/>

Laureen J. Hayes, L. O.-P. (2011. október 02). SciVerse Scien-

ceDirect. doi:10.1016/j.ijnurstu.2011.10.001

MIKE AQUILINA, J. L. (2019. 05 03). Catholic Exchange. Letöltés dátuma: 2024. 05 12, forrás: <https://catholicexchange.com/are-we-living-in-a-post-christian-world/>

Nagy, P. (2017). Nemzeti Közszerkeleti Egyetem. Letöltés dátuma: 2024. március 17, forrás: ÁROP-2.2.13-2012-2012-0001 Közigazgatási Vezetői Akadémia : <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/100169/442.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Nyitrai, I. (2018. 01 23). Hircenter.info. Letöltés dátuma: 2024. 05 02, forrás: <https://hircenter.info/os-az-emmi-szocialis-es-tarsadalmi-felzarkozasert-felelos-allamtitkarsaganak-kozleme-nye/4594440>

Nyitrai, I. (2020). A demens betegek szociális ellátásának szabályairól. (C. C. Boóc Ádám, Szerk.) Budapest. Letöltés dátuma: 2024. 05 11, forrás: https://real-j.mtak.hu/18877/2/Glossa_Juridica_2019_VI_3-4_.pdf

Papp, S. (2013. 03). Magyar Tudomány. Forrás: Elektronikus Periodika: http://epa.niif.hu/00600/00691/00114/pdf/EPA00691_mtud_2013_03_330-344.pdf

Prokk, B. (2019. 10 01). A cselekvő szeretet világi messianizmusa. Forrás: ELPIS Filozófiatudományi Folyóirat: <https://ojs.elte.hu/index.php/elpis/article/view/7639>

Radice, J. (2021. december 24). Medium. Letöltés dátuma: 2024. március 17, forrás: <https://medium.com/bending-the-arc/how-does-social-power-impact-the-use-and-dominance-of-metaphors-2af29987048f>

Schütz, C. (1993). A keresztény szellemiség lexikona. (D. B. József, Ford.) Szent István. Forrás: https://penta.hcbc.hu/ppk/konyvek/Christian_Schutz_A_kereszteny_szellemiseg_lexikona_1.pdf

Sense. (2021). Letöltés dátuma: 2024. 04 04, forrás: sense.org.uk: <https://www.sense.org.uk/media/latest-press-releases/loneliness-rises-dramatically-among-disabled-people/>

Sherwood, H. (2018. március 21). The Guardian. Letöltés dátuma: 2024. április 21, forrás: <https://www.theguardian.com/world/2018/mar/21/christianity-non-christian-europe-young-people-survey-religion>

Szokolczay, Á. (2005. január 1). eszmelet. Forrás: https://www.eszmelet.hu/szigeti_peter-a-hatalom-filozofusa-az-allamrol/

Székács, B. (2018. 10). IDŐSGYÓGYÁSZAT. (P. D. Béla, Szerk.) Letöltés dátuma: 2024. 05 10, forrás: <https://docplayer.hu/109575093-Szekacs-bela-bekoszonto.html>

The University of Tennessee, K. (dátum nélkül). Center for Behavioral Health Research. Letöltés dátuma: 2024. 04 27, forrás: <https://cbhr.utk.edu/osc/>

Thwaites, E. (2023. július 12). Campaign to End Loneliness. Letöltés dátuma: 2024. 07 12, forrás: <https://www.campaigntoendloneliness.org/disability-and-loneliness/>

Tömmel, T. (2024. február 12). Stanford Encyclopedia of Philosophy. Letöltés dátuma: 2024. március 17, forrás: <https://plato.stanford.edu/entries/arendt/#VitaActiLaboWorkActi>

Vágvölgyi, G. (2018. 01 18). 777blog. Letöltés dátuma: 2024. április 21, forrás: <https://777blog.hu/2018/01/18/posztkereszteny-korszak-konstrukcio-vagy-letezo-jelenseg/>

Zétényi, A. (2005). jesz.ajk.elte. Letöltés dátuma: 2024. február 22, forrás: https://jesz.ajk.elte.hu/zetenyi24.html#_ftnref16

Fametszet a 16. századból

Janó Evelin

A barátságokról vallott nevelési elvek és értékek generációk közötti továbbadásának jelentősége

Kulcsszavak: otthonról hozott értékek, nevelés, barátság, iskola

Absztrakt:

A tanulmányommal célom megvizsgálni, hogy a családból hozott barátkozással kapcsolatos nevelési elvek, értékek generációk közötti átadása miként befolyásolja a fiatalok társadalmi tőkéjének mennyiségét. A dolgozatban részleteiben egy hipotézist veszek elemzés alá. Elsőként a kutatási terepnek helyet adó középiskola négy végzős osztályának tanulóinak és szüleiknek barátságokat felmérő véleménykérdőívéből kivett főbb kérdések kvantitatív vizsgálata mentén vonok le következtetéseket, melyeket tovább erősítek egy újmodell felállításával és bemutatásával. A bemutatásra kerülő eredmények igazolják, egyben felhívják a figyelmet, hogy a szülők emberi kapcsolatokról, viszonyokról tovább adott nevelési értékeik befolyásolják gyermekük legjobb barátainak számát, és barátságaikban fontosnak vélt értékeiket, amely hosszú távon a gyermek társadalmi mobilitására, társadalmi integrációjára is hatással lehet.

Bevezetés

Az egyének különböző tényezők mentén csoportokat alkotnak, szociálpszichológiai értelemben pedig legalább három fő kell ahhoz, hogy csoportról beszélhessünk. Mivel az ember társas lény, fontos szükségletünk, hogy másokkal kapcsolatba legyünk. Szociológiai értelemben is alkotunk csoportokat, inkább rétegeket. Társadalmi réteget képez a vagyoni helyzet, munkaerő-piaci helyzet, iskolai végzettség,

etnikai hovatartozás, vallás, lakóhely, de még a hobbi is. Ezek a rétegek képző elemek a társadalmi rétegek hierarchikus sorrendjére is hatással vannak, hiszen mind egy sajátos életkörülményt, életmódot fog biztosítani (Smith-Mackie 2004; Andorka 2006).

A társadalmi hierarchiában való mozgás, vagyis a társadalmi mobilitás központi eleme már a felvilágosodás idejétől az intézményes keretek között való tanulás, vagyis az iskolába járás lesz (Németh-Pukánszky 2004). Az más kérdés, hogy az oktatási rendszerek újratermelik a társadalmi egyenlőtlenségeket és csak néhány egyént kiemelve közülünk bizonyítja, hogy általa van esély a társadalmi mobilitásra (Bourdieu 2008). De azt mindenképp elmondhatjuk, hogy az iskolai tanulmányokkal, teljesítéssel való felemelkedés hitét is az elsődleges szocializációs színterünkől hozzuk. Ennek példái azok a nevelési filozófiák szüleinktől, hogy: Tanulj, hogy sok pénzed legyen! Tanulj, hogy nagy ember lehess! stb. Hiszen feltételezzük, hogy a magasabb iskolai végzettség jobb munkaerő-piaci pozíciót, jobb anyagi helyzetet, hosszú távon boldogabb életérzést adhat az embereknek. A társadalmi mobilitást azonban nem csak a tárgyiasult lehetőségek képesek befolyásolni, hanem a társadalmi tőke mennyisége és minősége is, vagyis az emberi kapcsolatok, jelen munkám tekintetében a barátságok. Így feltételezhető, hogy nem csak rövid, de hosszú távon sem mindegy, hogy kikkel barátkozunk és építünk ki kapcsolatokat, melyre szintén hatással bír az elsődleges szocializációs színtér. Ez utóbbi gondolatot az itt bemutatásra kerülő kutatási eredményeimmel igyekszek alátámasztani.

A barátság, mint kapcsolódási forma, barátságbeli értékek, barátkozás családi mintái

Graham Allan (1979) véleményére hivatkozva a barátság viszonyt és nem kategóriát jelöl, mert a „barát” megnevezést valamilyen minőségű emberi kapcsolatra használjuk. Az viszont, hogy ebbe a kategóriába kapcsolataink közül kik kerülnek be, az a kapcsolat minőségétől függ. Az egyének személyes jóllétéhez sokat adnak hozzá a társas kapcsolatok, így a barátok léte is. A barátoknak a szocializációban, személyiségfejlődésben, önbecsülés kialakításában is fontos szerep jut. Ismerik, elfogadják, szeretik valós énünket, hasonlóan látják a világot, de lehetőséget biztosítanak arra, hogy mi egy másik egyént is segítsünk, befolyásoljunk, védjünk (Albert-Dávid 2007). Így lesz a barátom barátja is a közös hálózatunk tagja. Igance Lepp (1999) szerint különböző barátságaink által lehetőségünk van, hogy tökéletesen kifejlesszük minden intellektuális és érzelmi képességünket. Minél érettebb, összetettebb, nyíltabb valaki, annál több barátságban élhet egyidejűleg. Ha a másik különbözőségét elismerjük, elfogadjuk a baráti kapcsolatokban, az az igazi barátság. A társadalomtudományban nincs pontos meghatározása a barátságnak, jellemzően társadalmilag és kulturálisan meghatározott, az idő múlásával is változik, de egyes életszakaszokban is mást jelent (Albert-Dávid 2007). Természetesen elképzelése mindenkinek van erről az emberi viszonyról és él egy ideálkép is róla a fejünkben. A barátság az énből indul ki, arról árulkodik, én milyen vagyok. Az egyén a hozzá hasonló emberek társaságát szereti, ezért barátai is olyanok, mint ő maga (Albert-Dávid 2007). A baráti kötelek szötte kapcsolathálózat segíti elő az egyén integrációját a közösségbe és biztosítja az adott társadalom stabilitását is. A barátság, mint összetartó erő nélkül a társadalom darabjaira hullik (Albert-Dávid 2007).

Eibl-Eibesfeldt (1989) úgy véli a barátkozásra való képesség az evolúció során jött létre és az alapjai

az anya-gyermek szeretetkapcsolatban kereshetők. A barátság önkéntes jellegű, a barátok kölcsönösen, szabad akaratukból választják egymást, így ezek szerzett és nem előírt kapcsolatok. Ennél fogva a rokonságot nem tekinthetjük barátoknak (Albert-Dávid 2007). A többé-kevésbé azonos érdekek, értékek nem eleghendők a két ember között kialakuló barátság megmagyarázásához. A barátságoknak fontos jellemzője a viszonzosság, a szimmetria és a kölcsönösség, azaz a szereplők egyenlő felek ebben a kapcsolatban, egyik sem áll a másik felett státusz vagy tekintély mentén. Valakit annyiban vélünk barátunknak, amennyiben ő is annak tart minket (Albert-Dávid 2007). Az egymást kiegészítő eltérések, különbözőségek szintén nagyon szükségesek a szoros kapcsolat kialakításához a hasonlóság mellett. Sőt, akik teljesen eltérnek köztük is alakulhat ki barátság (Lepp 1999). Az, hogy kik között lesz barátság, ismét sok mindentől függ, de leginkább a környezeti tényezők, mint például a földrajzi közelsége az embereknek, az egyéni jellemzők, a helyzeti jellemzők és a két személy együttes jellemzői befolyásolják. Viszont érdekes, hogy nagyobb valószínűséggel kötünk ismeretséget barátaink kapcsolathálózatának tagjaival, ahogy jelenlegi barátaink véleményére is adunk a barátválasztásunk során (Fehr 1996).

1999/2000-ben egy 1007 fős holland adatbázis névgenerátor kapcsolatháló-elemzés eredményei is kiemelték, hogy különböző társadalmi kontextus, különböző kapcsolatokat hoz az egyén számára. Az a kontextus viszont, amiben találkozási lehetőségük van, az hatással van a barátok oktatási, nemi és vallási hasonlóságára, de az életkori hasonlóságot nem annyira befolyásolja. Tehát a társadalmi kontextus elősegíti a homogén személyes hálózatok megjelenését. A főbb eredményekről elmondható, hogy a barátok iskolázottság mentén jobban hasonlítanak az egohoz, mint az ismerősök és 75%-ban a barátok az egoval egyező neműek (Mollenhorst-Völker-Flap 2008).

Barátságbeli értékekről az egyik korai kutatásból ezt tudjuk: a megbízhatóság volt a legfontosabb az embereknek (55%), ezt követte az őszinteség (47%), a megértés (45%) és a bizalom (43%). Ezen értékek a mintába kerültek barátságaiban egészen a diplomájuk befejezéséig fontosak voltak (Tesch-Martin 1983). Az értékek viszont változnak az évek előrehaladtával. A baby boom generáció idős tagjai egy másik kutatásban barátságbeli értékek szerint a bizalmat, elkötelezettséget, tiszteletet, hűséget, toleranciát, vonzalmat, segítségnyújtást, odafigyelést tartották a legfontosabbnak (Felmlee-Muraco 2009).

A barátokkal való kapcsolattartás egyik eredménye kimutatta, hogy 2014-ben hazánkban 39,8%-ban találkoztak hetente személyesen barátaikkal az alanyok, 42,4%-a a mintának pedig hetente telefonon beszélt barátaival. Facebook-on és egyéb közösségi médiafelületen 15,9% hetente beszélt barátaival. 2014-ben személyesen naponta a minta 17,4%-a ápolta baráti kapcsolatait. Megmutatkozott, hogy minden lehetséges kapcsolatot az emberek 2014-ben főleg személyes találkozásokkal ápolták. A Facebook-on, egyéb chat felületen tartott kapcsolat a munkatársak és barátok esetén látszott dominánsnak (Pléh-Unoka 2016).

Jelen munkám szempontjából a gyerekbarátságokra külön pillantást tennék. Lepp (1999) szerint a gyerekek ritkán fogadják el azokat barátoknak, akiket a szülők választanak számukra, viszont akit ők maguk választanak, az a szülők tetszését nem feltétlen nyelik el. Jellemzően a 6-12 évesek azokat tekintik barátjuknak, akikkel közösen játszanak. 12-13 korban a közös érdeklődési kör, hasonló értékek és attitűdök, lojalitás és intimitás válik fontossá a barátkozásban. A tizenéves kor végére fejlődéslélektani tekintetben már egyre inkább tudnak magukhoz kevésbé hasonló barátot is választani a fiatalok. Megjegyzendő még, hogy a 9-15 évesek már képesek kívülről szemlélni kapcsolataikat és a barátságok egyre inkább a kölcsönös segítséget, személyes problémák megosztását is magukban foglalják. Felismerik, hogy ezek az em-

beri kapcsolatok nem önmaguktól adóttak, hanem a fenntartásuk, fejlesztésük erőfeszítést, valódi elkötelezettséget igényel. Az autonóm, független barátságok kialakulását 12 éves kortól a felnőtt korig lehet tenni, akik ide eljutnak, ők felismerik, hogy barátaik másokhoz is szorosan kapcsolódnak és így a barátságuk egy tágabb kapcsolathálózat részét adja. A fiataloknál az identitásképződésben egy igazán jó barát léte fontosabb, mint valamilyen felszínes kapcsolat ápolása (Cole-Cole 2003). 1998-ban a 12-18 évesek értékrendszerében a család, munka, önrányítás után a barátság, mint érték a negyedik helyen állt hazánkban, de szülőknél csak a hatodik legfontosabb érték volt (Tóth 2000). Akik gyerekkorukban barátok terén magányosok voltak, az a felnőttkori kapcsolatokra is bélyeget tehet (Cole-Cole 2003). A gyermekek közti barátságok a legtöbb társadalomban családon, rokonságon belül kötődnek (Weisner 1984). Emellett társkapcsolatainkhoz és barátságainkhoz is úgy állunk hozzá, amilyen mintákat erre környezetünkben, kimondottan a családukban láttunk. A homogenizációs tendenciák a barátságokban és szerelmi viszonyokban is működnek, hiszen ami ismerős, az megszokott és ami megszokott, az biztonságos (Kozma-Vízkeleti 2019). A kapcsolatok terén elővezetett homofilikus tendenciák mentén feltételezhetjük, hogy akár egy egész iskola, de egy iskolán belül egy osztályközösség is földrajzilag, életkor szerint, néha nemek szerint, családi háttér, etnikai hovatartozás szerint is homofilikus tendenciákat mutathat, így ezek gyorsan hoznak egyforma értékeket, attitűdöket. Shrum-Cheek-Hunter (1988) elég korán kimutatták alsó tagozatos gyerekeket vizsgálva, hogy a tanulók baráti kapcsolatainak 88%-a szintén a saját osztályból került ki. Más vizsgálatok szerint az iskolai évek alatt szerzett kapcsolatok közül mind a nemi, vagy etnikai hovatartozás szerint eltérő kapcsolatok hamarabb felbomlanak, mint a demográfiai jellemzők mentén hasonló kapcsolatok (Tuma-Hallinan 1979; Hallinan-Williams 1989). A hasonlóság észlelése az önfeltárás periódusában zajlik, amikor a kapcsolat résztvevői mesélnek magukról, fény derül az értéke-

ikre, a szokásaikra, a hiedelmeikre, azokra a küldetésekre, de a forгатókönyvekre is, rítusokra is, amimentén vezetik életüket. Ezekre mindre családi szocializációból, korábbi tapasztalatainkból hozunk egy mintát és egyeztetjük a másik ember mintáival. Minél több hasonlóságot fedezünk fel a különböző „valóságaink” egyeztetése során, annál erősebb lesz a szimpátia és a hasonlóság észlelése. Így a bizalom is szépen felépül egymás felé, sűrűsödnek a találkozók és kialakul a barátság vagy párkapcsolat. A sok hasonlóság megkönnyíti az együttműködést, hiszen kevesebb egyeztetést, kevesebb alkalmazkodást kíván és kevesebb a konfliktusforrás is (Kozma-Vízkeleti 2019). A gyerekek kortárs csoporton belüli helyét ismét a szülők is befolyásolják. Miszerint az otthon elsajátított interakciós módok viselkedésmódként szolgálnak, így a gyermekek csoportbeli helyzetét is jó vagy rossz irányba befolyásolják (Cole-Cole 2003).

A családi szocializáció szerepe a gyermekbarátságokban

A család az első nagy hatásrendszer, amelyben először találkozik a személyiség a társadalom normáival, szokásaival, értékeivel. Az ebben kialakuló kapcsolatokat személyesség és kölcsönösség jellemzi. A család az, amely legkorábban hat a fejlődésre, a család érzelmi kötelékei, kapcsolatainak erőssége és hosszan tartó hatásai alapvető érzelmi és viselkedési modelleket vésnek be a gyermek személyiségébe, amelyeket tovább is visz saját életében (Mészáros 2009). A családok tagjai kölcsönösen hatnak egymásra, működése interakciókra épül, összetartó erejét kölcsönös függőségi viszonyok és az együvé tartozás tudata adja (Balla-Nagy 2012).

A kutatók szerint a szülői nevelés befolyásolja a gyermek fejlődését. Darling és Steinberg (1993) szerint a szülői nevelési stílus és gyakorlat között különbséget kell tenni. A nevelési stílus a gyermek felé irányuló attitűdök konstellációja, amelyeket a szülők gyermekük felé kommunikálnak és ezzel olyan érzelmi kör-

nyezetet teremtenek, amelyben a szülői viselkedés kifejeződik. A nevelési gyakorlat már olyan specifikus, célorientált viselkedéseket foglal magába, amelyeken keresztül a szülők kifejezhetik nevelési elveiket (Cardona-Nicholson-Fox 2000).

A gyermek 14 éves korától egyre több időt tölt a kortárs csoporttal, akár egyszerre több saját korosztályi csoportnak is tagja lehet. Ezekben a csoportokban olyan viselkedésformák gyakorlására van lehetőség, amely a személyiséget fontos tapasztalatokkal gazdagítja. A kortárs csoport a szocializáció megjelenési stílusát adja, a család pedig a tartalmát alakítja ki. Ha sikeres a családi szocializáció, akkor a gyermek kortárs csoportjának értékei a családjáéval hasonlóknak lesznek (Ranschburg 1984). A kortárs csoportban egyenlőségen alapuló interperszonális kapcsolatokat tud kialakítani, gyakorolhatja az önálló választást és döntést, ezekben a családtól egészen eltér a közösség funkciója (Balla-Nagy 2012). A szülőknek közvetlenül és közvetetten is meghatározó szerepe van a gyermek szociális életének fejlődésében. A közvetlen, amikor irányítják a szülők gyermekük kortárs kapcsolatait, tanácsot adnak viselkedésformákról (Ladd 1992).

A gyermekek társas kapcsolatait befolyásolja a szülőkhöz való kötődési mintázata is. Bowlby (1965) szerint a hosszú ideig tartó szeparációnak lehet az a hatása, hogy szoros kötődéstől távol tartja magát a gyermek a későbbiekben, a csoport peremére sodródhat, őszinte, bizalmas kapcsolatokat nem képes átélni. A kutatások szerint a gondviselőkhöz biztosan kötődő serdülő gyermekeknek vagy egy-két jó barátja van, vagy sok barátja van és felületes kapcsolatokat ápol velük, a bizonytalan kötődésű fiatalok pedig gyakran félve az elutasítástól bizalmatlanok társaikkal (Grossman-Grossman 1991; Kienlen 1998). A szülők nevelési stílusa is meghatározza milyen kapcsolatokat épít ki a fiatal a kortársaival. Szoros kapcsolat van az anyák szociabilitása és a gyermekük szociális csoportokban elfoglalt pozíciója között is (Parke-Ladd 1992). A család egy olyan életkeret, amelyben pszichés fejlődésünk alapvető jegyei és individuális arcu-

lata bontakozik ki. A családi szocializáció zavarai abban is megmutatkoznak, hogy például a neurotikus személyiségvonások nemcsak a karrieresélyeket, de az interperszonális kapcsolatokban is hibákat hoznak magukkal, így a fiatalok kapcsolathálózatát is koordinálja (Balla-Nagy 2012).

A családi szocializáción belül a család, a szülők támogatása nemcsak a serdülőkre irányuló közvetlen támogatásban jelentős, hanem hatása van a gyerekkortárs-támogatás minőségére, kapcsolati hálóba való beágyazódás jellegére is. Az erős szülői támogatás szoros kapcsolatban van a barátok pozitív támogatásával, a gyenge támogatás a barátok negatív támogatásával függ össze. 2002-ben egy hazai kétgenerációs kutatás teljes, laza és kibillent egyensúlyú családokat határozott meg. Elég magas a kibillent egyensúlyú család csoport aránya, vagyis a szülők se egymást, se gyermekeiket nem támogatják. Az ilyen családban felnövő fiatalok, érzelmi nehézségekben kevésbé tudnak elérhető segítségre számítani. Akik a laza család típusba tartoztak, vagyis ahol a család tagjai nem együtt, hanem egymás mellett élnek, ott a fiatalok nagyon magas kortárs-kapcsolatot említettek és kevesebben éltek párkapcsolatban. Értékek mentén az anyák fontosnak tartották a gyerekeik társas képességeinek fejlődését, az apák kevesebb támogatást adtak (Horváth-Szabó-Dávid 2013). A család működésében az interakció minőségének és a család kohéziójának van jelentősége, ezek határozzák meg a serdülő kortárskapcsolatokon belüli státuszát, mások iránt érzett felelősséget, mások támogatására való készenléteket (Gardner-Cutrona 2004).

A kutatási eredmények bemutatása

A kutatási terepről

Kutatásom lefolytatásának egy vidéki nagyváros szakgimnáziuma és szakközépiskolájának négy végzős osztálya adott otthont. 2019/2020-as tanév végén 62 osztállyal, 1285 tanulóval működött a középiskola. Szakközépiskolai osztályba 732-en, szakgimnáziumi formába 553 tanuló járt. Iskolai szinten 161-en voltak SNI-sek, BTMN-esek 59-en, hátrányos helyzetűek voltak 35-en, halmozottan hátrányos helyzetűek 13-an. Ha ezeket a számokat összeadjuk, akkor látjuk, hogy 268 tanuló rendelkezik tanulási eredményt, iskolai pályafutást esetlegesen negatívan befolyásoló jellemzőkkel, vagyis az összes tanulói létszám 34%-a érintve van ebben.

Leszűkítve a vizsgált osztályok képzési formáira három évfolyamos szakképzési formában 376 tanuló tanult, melyből két végzős osztály került a mintába

Vizsgált osztályok	Tanult szakma	Hátrányos helyzetű tanulók	Roma tanulók	Osztálylétszám
11/1	hegesztő	2	1	12
11/3	villanyszerelő, ipari gépész	1	3	19
Kontroll osztályok				
2/14/D	épületgépész technikus, erős áramú elektrotechnikus	0	1	14
2/14/C	közszolgálati ügyintéző, központi fűtés- és gázhálózat rendszerszerelő	0	0	10

1. táblázat A minta¹ - saját szerkesztés

Ebben a képzési formában 94 tanuló volt SNI-s, 31 tanuló BTMN-es, 19 tanuló hátrányos helyzetű, 8 tanuló halmozottan hátrányos helyzetű. Ezeket az ada-

¹ A kutatásban külön kategóriát jelentett a hátrányos helyzet és a roma identitás. Az, hogy ki a roma diák az iskolai szociális munkások feljegyzéseiből derült ki számomra.

tokat összegezve a tanulók 40%-a volt érintett valamilyen az iskolai karrieresélyeket nehezítő tényezőben ebben a képzési formában. Kontroll osztályaimat két éves OKJ-s képzésből vettem, melyből szintén két végzős osztály került a mintába (1. táblázat). Ebben a képzési formában az érintett tanévben 339 tanuló volt nyilvántartásba véve. A két éves OKJ-s képzéseken 2019/2020-as tanévben 4 SNI-s tanulót, 1 BTMN-s tanulót tartottak számon, hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetűről nem tudtak. Máris látható hogy érettségi utáni tanulmányokban kevés tanulási nehézséggel küzdő tanuló tud részt venni.

A kutatás módszere²

2019/2020-as tanév tavaszán (február-március) a mintába került tanulók egy saját fejlesztésű véleménykérőívet töltöttek ki a barátságaikról és barátságbeli értékekről. Az 55 tanulóból 53 sikeres, értékelhető kitöltés történt. Szintén 2020 tavaszán szülői értekezletek keretében majd nyáron családlátogatások formájában a tanulók szülei is egy a tanulói kérdőívvel nagymértékű átfedésben lévő saját fejlesztésű papír alapú kérdőívet töltöttek ki, amiből 45 sikeres kérdőív lett. A kérdőívek generációk között összehasonlíthatóvá váltak, a kiértékelés

SPSS programmal történt. A kapott eredmények a vizsgált osztályok és a kontroll osztályok képzési típusaiban iskolai szinten tanuló fiúkra reprezentatív.

2 Jelen tanulmányban terjedelmi korlátok végett csak a kutatás módszerei és eredményeinek azon részét taglalom, amely írásom tárgyához szorosan kapcsolódik.

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	227,418	9	25,269	1,115	,383 ^b
	Residual	670,760	30	22,672		
	Total	898,177	39			

a. Dependent Variable: k2_katkozep

b. Predictors: (Constant), Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-baráti/ismerősi kapcsolatok keresése más, jellemzően jobb családi háttérű kortársak között, Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-őszinteség mások felé, Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-távolabbi baráti/ismerősi kapcsolatok fenntartása, Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-mások bizalmának elnyerése, Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-kapcsolatok számának tudatos növelése, Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-közeli baráti kapcsolatok ápolása, Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-segítőkészség mások felé, Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-megbízhatóság, Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-nyitottság a kortársak felé

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	19,842	11,230		1,767	,088
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-nyitottság a kortársak felé	1,260	1,899	,173	,664	,512
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-segítőkészség mások felé	-3,399	2,195	-,374	-1,548	,132
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-mások bizalmának elnyerése	1,668	1,251	,305	1,333	,193
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-megbízhatóság	-3,627	1,763	-,534	-2,058	,048
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-őszinteség mások felé	1,431	1,465	,266	,977	,337
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-közeli baráti kapcsolatok ápolása	,261	1,792	,031	,146	,885
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-távolabbi baráti/ismerősi kapcsolatok fenntartása	,658	1,129	,131	,583	,564
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-kapcsolatok számának tudatos növelése	-1,005	,833	-,262	-1,206	,237
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-baráti/ismerősi kapcsolatok keresése más, jellemzően jobb családi háttérű kortársak között	-,330	,798	-,089	-,414	,682

a. Dependent Variable: k2_katkozep

2. táblázat A gyerekek személyes találkozással ápolta legjobb baráti kapcsolatainak számának összefüggése a szülők nevelési elveivel (saját számítás)

Hipotézis: A szülők emberi kapcsolatokról, viszonyokról tovább adott nevelési értékeik befolyásolják gyermekük legjobb barátainak számát, és barátságukban fontosnak vélt értékeiket.

Az itt bemutatásra kerülő hipotézis kvantitatív vizsgálatához a gyerekek véleménykérdőívének második kérdését használtam fel.³ Az ebből a változóból létrehozott kategória közepekkel dolgoztam. Lineáris regressziót futtatva az alábbi 2. táblázatában látható, hogy a szülők nevelési elvei közül csak a megbízhatóság befolyásolja a gyerekek barátainak számát ($t=-2,058$ $p=0,048$), vagyis a szülőnek minél fontosabb a megbízhatóság értéke, a gyerekek annál több élő kapcsolattal ápolat legjobb barátja van.

Ezt követően a gyerekek véleménykérdőívének első kérdéséből létrehozott kategória közepei mentén is megnéztem, hogy a szülők nevelési elvei miként befolyásolják az interneten/telefonon tartott legjobb baráti kapcsolatok számát. Ismét lineáris regresszió modellel dolgoztam tovább. A következő 3. táblázatában látható, hogy a „nyitottság a kortársak felé” ($t=2,271$ $p=0,031$) és a „segítőkészség mások felé” ($t=-3,757$ $p=0,001$) szülői nevelési elvek meghatározzák a gyerekek interneten/telefonon tartott legjobb baráti kapcsolatainak számát, vagyis amely felnőtteknek ezek fontosabb értékek, ott a gyerekeknek több interneten/telefonon tartott legjobb baráti kapcsolata van.

A továbbiakban megnéztem, hogy a gyerekek távolabbi barátainak, ismerőseinek számát befolyásolják-e a szülők nevelési elvei. Itt is a kategória közepekkel dolgoztam.

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	870,266	9	96,696	2,505	,029 ^b
	Residual	1142,049	30	38,602		
	Total	2012,315	39			

a. Dependent Variable: k1_katkozep

b. Predictors: (Constant), Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-baráti/ismerősi kapcsolatok keresése más, jellemzően jobb családi háttérű kortársak között, Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-őszinteség mások felé, Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-távolabbi baráti/ismerősi kapcsolatok fenntartása, Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-mások bizalmának elnyerése, Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-kapcsolatok számának tudatos növelése, Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-közeli baráti kapcsolatok ápolása, Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-segítőkészség mások felé, Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-megbízhatóság, Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-nyitottság a kortársak felé

Coefficients						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	29,001	14,653		1,979	,057
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-nyitottság a kortársak felé	5,628	2,478	,515	2,271	,031
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-segítőkészség mások felé	-10,761	2,864	-,791	-3,757	,001
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-mások bizalmának elnyerése	-1,456	1,633	-,178	-,892	,380
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-megbízhatóság	-1,726	2,300	-,170	-,751	,459
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-őszinteség mások felé	1,309	1,912	,163	,685	,499
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-közeli baráti kapcsolatok ápolása	1,747	2,338	,141	,747	,461
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-távolabbi baráti/ismerősi kapcsolatok fenntartása	2,115	1,473	,281	1,436	,162
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-kapcsolatok számának tudatos növelése	-1,092	1,087	-,191	-1,004	,323
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-baráti/ismerősi kapcsolatok keresése más, jellemzően jobb családi háttérű kortársak között	-,156	1,041	-,028	-,150	,882

a. Dependent Variable: k1_katkozep

3. táblázat A gyerekek interneten/telefonon tartott legjobb barát létszámának összefüggése a szülő nevelési elveivel (saját számítás)

³ Hány olyan legjobb barátod van, akikkel hetente/hetente többször találkozol személyesen?

va viszont kimutathatóvá vált, hogy a távolabbi baráti/ismerősi kapcsolatok számára nem hatnak a szülők nevelési elvei. Példaként maradnék a nyitottság a kortársak felé és a segítőkészség mások felé változók ide kapcsolódó adatainak beemelésénél. A felállított lineáris regressziós modell magyarázó ereje elenyésző 17,2% volt.

A folytatásban a szülők nevelési elveit taglaló kérdőív kérdés és a gyerekek barátai között fontosnak vélt értékeinek k30-as változó összefüggéseit tekintem át. Már magában a korrelációs vizsgálat is öt esetben talált szignifikáns eltérést, így lineáris regresszióval dolgoztam tovább. A stepwise módszerével meggyorsítva a vizsgálatot azt láttam, hogy a szülők nevelési elvei közül a megbízhatóságra nevelés több barátságban lévő érték fontosságát befolyásolja a gyerekek körében. Ilyen volt a megbízhatóságra nevelés és a barátságban lévő értékek között a megbízhatóság fontosságának összefüggése. A modell 19,5%-os magyarázó erővel bírt az ide tartozó statisztika pedig $t=3,018$ $p=0,005$ (4. táblázat). Hasonlóan 24,7%-os magyarázó erővel a gyerek megbízhatóságra nevelése összefügg azzal, hogy a gyerek számára mennyire fontos a segítőkészség, mint baráti kapcsolatokat mozgató érték $t=3,508$ $p=0,001$. 20,7%-os magyarázó erővel bírt az a lineáris regressziós modell, amelyben szignifikáns kapcsolat mutatkozott a gyerek megbízhatóságra nevelése és az őszinteség,

mint barátságban lévő érték fontossága között a gyerekek kortárskapcsolataiban $t=3,136$ $p=0,003$.

Emellett az alábbi 5. táblázatban szignifikáns összefü-

4 Támogatja-e Ön gyermeke/gyermekei kortárs kapcsolatait a gyermeke jövője szempontjából? Maximum két válasz jelölhető! Válaszlehetőségek voltak:

1- igen, azokat, akik nem érdekből vannak a gyermekem mellett

2- igen, azokat, akik nincsenek rossz hatással gyermekem személyiségformálódására

3- igen, azokat, akik hosszú távon is tudnak majd segíteni a gyermekemnek (munkához, jó lehetőségekhez való hozzájutás, amit mi szülők nem tudunk megadni)

4- nem, mert a gyermekemnek elegendő lehetőséget biztosítunk mi szülők

5- nem, mert a gyermekem kapcsolatok nélkül is jól elboldogul

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,442 ^a	,195	,174	,348

a. Predictors: (Constant), Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-megbízhatóság

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1,101	1	1,101	9,107	,005 ^b
	Residual	4,543	38	,121		
	Total	5,644	39			

a. Dependent Variable: Mennyire fontosak az alábbi értékek számokra egy barátságban?-megbízhatóság

b. Predictors: (Constant), Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-megbízhatóság

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	3,681	,384		9,581	,000
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-megbízhatóság	,238	,079	,442	3,018	,005

a. Dependent Variable: Mennyire fontosak az alábbi értékek számokra egy barátságban?-megbízhatóság

4. táblázat A megbízhatóságra nevelés összefüggése a gyerekek baráti kapcsolataiban fontos értékek közül a megbízhatósággal (saját számítás)

gés mutatkozik a hasonló értékrend, mint barátságban lévő érték gyerekek körében való fontossága és a szülők nevelési elvei közül a „kapcsolatok számának tudatos növelése” $t=2,871$ $p=0,007$ és a „közelebbi baráti kapcsolatok ápolása” $t=-2,384$ $p=0,022$ között 22%-os magyarázó erővel.

Ezt követően a szülők véleménykérdőívének 39-es kérdésére⁴ adott válaszok összefüggéseit vizsgáltam meg a gyerekek interneten/telefonon, személyesen tartott legjobb barátainak számával, illetve a távolabbi barátainak/ismerőseinek számának kategória közepeivel. Az említett 39-es kérdésben öt válaszlehetőség volt, amelyből az első hármat választották a válaszadók, az utolsó kettőt senki sem választotta. A szülők véleménykérdőívének 39-es kérdésének má-

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,314 ^a	,099	,075	,996
2	,469 ^b	,220	,177	,939

a. Predictors: (Constant), Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-kapcsolatok számának tudatos növelése

b. Predictors: (Constant), Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-kapcsolatok számának tudatos növelése, Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-közeli baráti kapcsolatok ápolása

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	4,080	1	4,080	4,113	,050 ^b
	Residual	37,291	38	,992		
	Total	41,371	39			
2	Regression	9,093	2	4,546	5,153	,011 ^c
	Residual	32,278	37	,882		
	Total	41,371	39			

a. Dependent Variable: Mennyire fontosak az alábbi értékek számokra egy barátságban?-hasonló értékrend

b. Predictors: (Constant), Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-kapcsolatok számának tudatos növelése

c. Predictors: (Constant), Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-kapcsolatok számának tudatos növelése, Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-közeli baráti kapcsolatok ápolása

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.
		B	Std. Error			
1	(Constant)	2,577	,482		5,347	,000
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-kapcsolatok számának tudatos növelése	,258	,127	,314	2,028	,050
2	(Constant)	5,222	1,199		4,355	,000
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-kapcsolatok számának tudatos növelése	,370	,129	,450	2,871	,007
	Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során?-közeli baráti kapcsolatok ápolása	-,666	,279	-,374	-2,384	,022

a. Dependent Variable: Mennyire fontosak az alábbi értékek számokra egy barátságban?-hasonló értékrend

5. táblázat Hasonló értékrend barátságbeli érték megítélése gyerekek részéről összefüggése a tudatos barátkozás és a közeli baráti kapcsolatok ápolására helyezett hangsúllyal a szülők nevelési elvei közül (saját számítás)

sodik válaszlehetősége azokat a kortárs kapcsolatokat támogatja, akik nincsenek rossz hatással a gyermek személyiségformálódására. Lineáris regresszió segítségével ezt is összevettem a legjobb baráti kapcsolatok kategória közepeivel és a távolabbi baráti/ismerősi kapcsolatok kategória közepeivel. Hatást

egyetlen esetben találtam, melyet az alábbi 6. táblázat szemléltet. A gyerekek interneten/telefonon tartott legjobb barátainak számát befolyásolja az, hogy a szülő azokat a kapcsolatait pártolja, akik nincsenek személyiségfejlődésére rossz hatással $t=-3,512$ $p=0,001$. A magyarázó erő 24,7%-os ezen modell esetén.

Maradva a gyerekek kortárs kapcsolatainak támogatottságának felmérésénél a szülők már ismertetett 39-es kérdésének 3-as válaszlehetősége azt méri, hogy a szülő csak azokat a baráti kapcsolatokat támogatja gyereke számára, akik hosszú távon is segíteni tudnak majd neki. Az is érdekelt újabb regressziók futtatásával, hogy ez miként befolyásolja a gyerekek interneten/telefonon, személyesen ápolott legjobb baráti kapcsolatainak számát, a kategória közepekkel dolgoztam továbbra is. Szignifikáns különbség egy esetben mutatkozott, miszerint az interneten/telefonon tartott legjobb baráti kapcsolatok számát befolyásolja, hogyha a szülő azokat a gyerekbarátságokat pártolja, akik hosszú távon is segítik majd gyermekét $t=2,090$ $p=0,043$. A modell magyarázó ereje 10,4% volt (7. táblázat).

Összességében elmondható, hogy a hipotézist igazolni sikerült, miszerint több esetben a szülők nevelési elvei befolyásolják a gyerekek bizonyos típusú legjobb barátainak számát, a barátságról vallott értékeiket. Így tovább erősödik Ladd (1992) azon megállapítása napjainkban is, hogy a szülő közvetlenül képes alakítani a gyereke kortárskapcsolatait, ha tanácsot ad számára a viselkedési formákról. Konkrétan a megbízhatóságra, segítőkészségre, nyitottságra nevelés mások felé szülői személyiségfejlesztő elvek kapcsolatban állnak a gyerekek interneten/telefonon tartott legjobb baráti kapcsolatainak számával. Sőt, az, hogy a gyermek milyen jellegű kortárs kapcsolatokat támogatja a szülő szintén hatással van a gyerek legjobb barátainak számának alakulására. Ahogy láthattuk, ha a szülő a gyerekeknek azokat

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,497 ^a	,247	,227	6,34910

a. Predictors: (Constant), Támogatja-e Ön gyermeke/gyermekei kortárs kapcsolatait a gyermeke jövője szempontjából? Maximum 2 jelölhető-igen, azokat, akik nincsenek rossz hatással gyermekem személyiségformálódására

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	497,208	1	497,208	12,334	,001 ^b
	Residual	1515,107	38	40,311		
	Total	2012,315	39			

a. Dependent Variable: k1_katkozep

b. Predictors: (Constant), Támogatja-e Ön gyermeke/gyermekei kortárs kapcsolatait a gyermeke jövője szempontjából? Maximum 2 jelölhető-igen, azokat, akik nincsenek rossz hatással gyermekem személyiségformálódására

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.
		B	Std. Error			
1	(Constant)	13,665	2,016		6,777	,000
	Támogatja-e Ön gyermeke/gyermekei kortárs kapcsolatait a gyermeke jövője szempontjából? Maximum 2 jelölhető-igen, azokat, akik nincsenek rossz hatással gyermekem személyiségformálódására	-4,090	1,165	-,497	-3,512	,001

a. Dependent Variable: k1_katkozep

6. táblázat Kortárskapcsolatok támogatása szülő részéről, akik nincsenek rossz hatással a gyermek személyiségformálódására összefüggése a gyerekek interneten/telefonon tartott baráti kapcsolatának számával (saját számítás)

a kortárs kapcsolatait pártolja, akik nincsenek rossz hatással a gyerek személyiségfejlődésére, az a fiatal interneten/telefonon tartott legjobb baráti kapcsolatainak számára hatással bír. Ugyanígy az interneten/telefonon tartott legjobb baráti kapcsolatainak száma a gyerekek esetén kapcsolatban állt azzal, ha a szülő azokat a kortárs kapcsolatokat pártolja, akik hosszú távon is segíteni tudnak majd gyermekének.

A generációk közötti minták, értékek vándorlása

A továbbiakban a fent taglalt eredmények erősítését hipotetikus modellek, útmodellek felállításával tettem meg. A baráti kapcsolatok ápolása témakört érdemes offline és online kapcsolatokra bontani. A szülők és gyerekek véleménykérdőívének kérdéseiből tizenkét hipotetikus modellt, útmodellt vázoltam fel, azonban az alacsony mintaelemszám végett a legtöbb esetben megbízható eredmény nem volt felmutatható, egy modell viszont váratlanul magas magyarázóerővel bírt,

melyet az alábbiak mentén be is emelek munkámba.

A korábbi fejezetben említett összefüggés rendszer már megengedi azt a következtetést, hogy lehetnek olyan értékek és minták, amelyeket átöröklünk szüleinktől és akik gondolkodása, életvezetése hatással van gyerekeik minden napjaira. Az alábbiakban bemutatásra kerülő útmodell pedig megengedi azt a feltételezést, hogyha a szülők nevelési elvei befolyásolják gyerekeik barát számát, akkor vélhetőleg összefüggés mutatható ki nagyobb elemszám esetén a szülők barátszáma és a gyerekeik barátszáma között, hiszen lehet személyiségbeli, hozzáállásbeli hasonlóság az emberi kapcsolatokhoz szülők és gyerekeik között.

A sikeres útmodell bemutatásához fontos meghatározni, hogy a kérdőív mely kérdését tekintem a barátok létszámának mutatójának. A gyerekek és szülők véleménykérdőívének első két kérdése a legjobb barátok számára fókuszál,

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,323 ^a	,104	,080	6,92583

a. Predictors: (Constant), Támogatja-e Ön gyermeke/gyermekei kortárs kapcsolatait a gyermeke jövője szempontjából? Maximum 2 jelölhető-igen, azokat, akik hosszú távon is tudnak majd segíteni a gyermekemnek (jó lehetőségekhez való hozzájutás)

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	209,455	1	209,455	4,367	,043 ^b
	Residual	1802,860	38	47,967		
	Total	2012,315	39			

a. Dependent Variable: k1_katkozep

b. Predictors: (Constant), Támogatja-e Ön gyermeke/gyermekei kortárs kapcsolatait a gyermeke jövője szempontjából? Maximum 2 jelölhető-igen, azokat, akik hosszú távon is tudnak majd segíteni a gyermekemnek (jó lehetőségekhez való hozzájutás)

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.
		B	Std. Error			
1	(Constant)	5,824	1,372		4,246	,000
	Támogatja-e Ön gyermeke/gyermekei kortárs kapcsolatait a gyermeke jövője szempontjából? Maximum 2 jelölhető-igen, azokat, akik hosszú távon is tudnak majd segíteni a gyermekemnek (jó lehetőségekhez való hozzájutás)	1,601	,766	,323	2,090	,043

a. Dependent Variable: k1_katkozep

7. táblázat Kortárskapcsolatok támogatása szülő részéről, akik hosszú távon is segítik gyermekét, összefüggése a gyermek interneten/telefonon tartott legjobb barátainak számával (saját számítás)

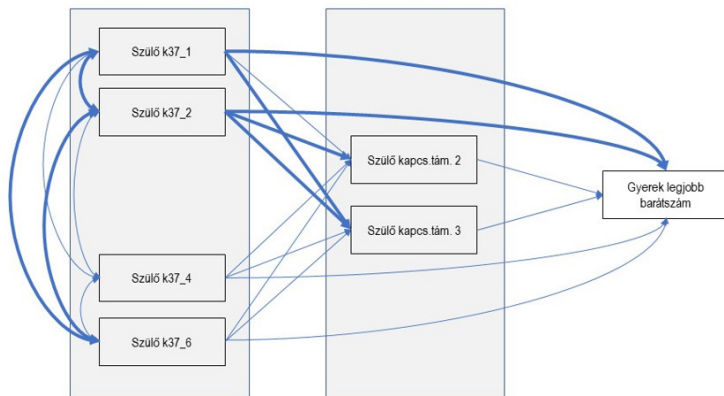
amelyből az egyik az interneten/telefonon történő kapcsolattartást veszi alapul a másik pedig az élő találkozókkal ápoltságokat. A két kérdést közös nevezőre hoztam abban a tekintetben, hogy feltételeztem, hogyha valaki legjobb barátaival tartja interneten/telefonon a kapcsolatot, velük élőben is találkozni szokott és fordítva. Az összevonás lehetőségét egyrészt Boase et al. (2006) eredményeivel is alá tudom támasztani, miszerint a legközelebbi ismerősökkel a kapcsolattartás személyesen és telefonon zajlik, és az ismerősök felé hetente találkoztak és telefonáltak is a megvizsgált alanyai. Subramanyam

szerint is az interneten/telefonon tartott legjobb barátok számának részét képezik az offline formában ápoltságok. Így az útmodellben a barátok számán a véleménykérdőív első kérdésére adott válaszok kategória középeit értettem, és ezzel dolgoztam.⁵

A vizsgált modellem alapvetően három egymással összefüggő tényezőcsoportból állt (1. ábra)

Az első tényezőcsoport a szülők gyerekeik kortárskapcsolatainak támogatottságát takarja, amely önmagában befolyásolhatja a gyerekek baráti kapcsolatainak számát⁶. A második tényezőcsoport a szülők gyerekneveléssel kapcsolatos értékeit takarja az emberi kapcsolatok kialakítása és fenntartása szempontjából, amely szintén hatással lehet a gyerek legjobb barátainak számára, ahogy arra is, hogy mely típusú baráti kapcsolatait pártolja a szülő gyermekének.⁷ Elsőként a

változók közötti összefüggések vizsgálatához egyváltozós varianciaanalíziseket futtattam, amely néhány tényező között szignifikáns összefüggést mutatott, amelyek a fenti 1. számú ábrán vastag fekete vonallal kerültek jelzésre, melyeket a továbbiakban részletesen ki is fejtek.

1. ábra Megvizsgált modell a szülők nevelési elvei, a szülők kortárs kapcsolatok támogatottságáról való vélekedése és a gyerekek legjobb baráti kapcsolatainak számának összefüggésére (saját szerkesztés)

et al. (2008) szerint is 50%-os átfedés van a mobil telefonon és személyesen tartott kapcsolatok, illetve a közösségi felületeken és személyes formában tartott kapcsolatok között. Reich-Subrahmanyam-Espinoza (2012) prezentálták, hogy középiskolások esetén 58%-ban szerepelt az offline baráti kör a leggyakoribb online kapcsolatok között, 48%-ban pedig nem volt átfedés. Tehát, más kutatók

A szignifikáns összefüggések vastag fekete vonalait értelmezve elmondható, hogy akik nyitottságra nevelik a kortársak felé gyermekeiket, ők azokat a kapcsolatait támogatják gyerekeiknek, akik hosszú távon is segítik majd a gyermek boldogulását ($\beta=0,38$). Továbbá a nyitottságra nevelés több legjobb barátszámmal jár a gyerek részéről ($\beta=0,47$). Amely szülő fontosnak tartja mások felé a segítőkészséget, ők szignifikánsan jobban

5 Hány olyan legjobb barátod van, akikkel hetente/hetente többször beszélsz telefonon, vagy az interneten keresztül?

6 szülő k37_2 jelentése: Támogatja-e Ön gyermeke/gyermekai kortárs kapcsolatait a gyermeke jövője szempontjából? - 39-es kérdés 2-es válaszlehetősége: „Igen, azokat, akik nincsenek rossz hatással gyermekem személyiségformálódására”

szülő k37_3 jelentése: Támogatja-e Ön gyermeke/gyermekai kortárs kapcsolatait a gyermeke jövője szempontjából? - 39-es kérdés 3-as válaszlehetősége: „Igen, azokat, akik hosszú távon is tudnak majd segíteni a gyermekemnek (munkához, jó lehetőségekhez való hozzájutás, amit mi szülők nem tudunk megadni)

7 szülő37_1 jelentése: Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során? Értékelje a felsorolt tulajdonságokat 1-5-ig! - 37-es kérdés 1-es válaszlehetőség: nyitottság a kortársak felé

szülő37_2 jelentése: Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során? Értékelje a felsorolt tulajdonságokat 1-5-ig! - 37-es kérdés 2-es válaszlehetőség: segítőkészség mások felé

szülő37_4 jelentése: Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során? Értékelje a felsorolt tulajdonságokat 1-5-ig! - 37-es kérdés 4-es válaszlehetőség: megbízhatóság

szülő37_6 jelentése: Mennyire tartja fontosnak az alábbi értékeket gyermekei nevelése során? Értékelje a felsorolt tulajdonságokat 1-5-ig! - 37-es kérdés 6-os válaszlehetőség: közeli baráti kapcsolatok ápolása

támogatják azokat a kortárs kapcsolatokat, akik hosszú távon is segítik a gyermeket ($\beta=0,24$) és azokat is, akik nincsenek rossz hatással a gyermek fejlődésére ($\beta=0,49$). Emellett a segítőkészségre nevelés több legjobb barátszámot is jelent a gyerekeknek ($\beta=-0,71$).

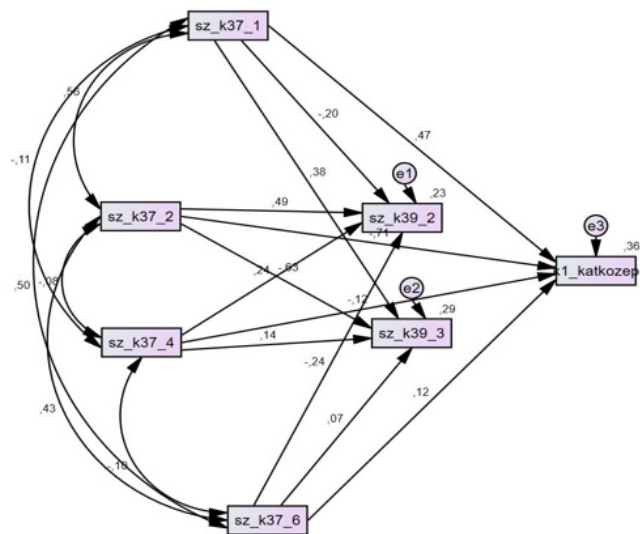
Emellett külön meg kell említeni, hogy a szülők nevelési elvei között is szignifikáns összefüggések mutatkoztak, melyhez kovarianciaelemzést alkalmaztam. Amely szülők nyitottságra nevelik kortársaik felé gyerekeiket, ők segítőkésznek is nevelik őket és fordítva ($\beta=-0,56$). Amely szülő fontosnak tartja a közeli baráti kapcsolatokat ápolását, ők a nyitottságot ($\beta=0,50$) és a segítőkészséget is fontosnak vélik ($\beta=0,43$) gyerekeik nevelése során.

Az alábbi 2. ábra már a hipotetikus modell struktúrára váltását szemlélteti, ahol a modell szereplői közötti összefüggések erőssége számszerűsítve leolvashatók. A teljes modell magyarázó ereje 36%, amely jelentős összefüggést jelent a szülők nevelési elvei, értékei, a kortárskapcsolatok szülők általi támogatottsága és a gyerekek legjobb baráti kapcsolatainak száma között. Érdemes megemlíteni, hogy azoknak a gyerekbarátságoknak támogatottsága, amelyek nincsenek rossz hatással a gyerek fejlődésére 23%-os erősséggel hat a gyerek legjobb barátainak számára. Azoknak a gyerekbarátságoknak támogatottsága, akik hosszútávon is segíteni tudnak majd a gyerekeknek az ábra szerint 29%-os erősséggel határozza meg a gyerekek legjobb barátainak számát.

Összegzés

Tanulmányomban egy pilot kutatás szűk témához tartozó eredményei kerültek bemutatásra, amelyek fényében makro szintű társadalmi következtetésként elmondható, hogy a társadalmi mobilitásban a kapcsolati tőkének jelentős szerepe van. Elsődleges bizodalmonk kortárskapcsolataink alakulása terén is- mint sok másban- az iskolában van, de úgy tűnik, hogy inkább mindenki a saját sorsának alakítója e

téren. Jellemzően a kapcsolathálózatokban betöltött szerepeket, pozíciókat az egyéni akarat, de a személyiségjegyei is befolyásolják. Az egyén jelleme viszont a családban és az iskolában egyaránt formálódik. Az, hogy miként és kikkel kapcsolódunk preferenciák és lehetőségek mentén alakul, de a családi nevelteté-

2. ábra A strukturális modell a szülők nevelési elvei, értékei, a gyerek barátságainak szülő általi támogatottságának és a gyerek legjobb baráti kapcsolatainak számának összefüggése tekintetében (saját szerkesztés)

sünk, sőt még egészen csecsemőkori gondozásunk is kihat rá. Eredményeim tükrében elmondható, hogy annak mintája, szüleink hogyan barátkoznak, milyen értékeket, elveket adnak át leszármazottaiknak e téren, a fiatal baráti kapcsolatainak mennyiségét és minőségét is befolyásolják. Megfigyelhettük, hogy a megbízhatóságra, segítőkészségre, nyitottságra nevelés mások felé szülői személyiségfejlesztő elvek kapcsolatban állnak a gyerekek interneten/telefonon tartott legjobb baráti kapcsolatainak számával. Sőt, az, hogy a gyermek milyen jellegű kortárs kapcsolatait támogatja a szülő, szintén hatással van a gyerek legjobb barátainak számának alakulására, de összefüggést mutat a felmenő barátsággal kapcsolatos nevelési elveivel is. Szemrevételezendő eredmény még, hogy a gondviselők nevelési elvei egymással is összefüggnek. Láttuk, hogy amely szülők nyitottságra ne-

velik kortársai felé gyerekét, ők segítőkésznek is nevelik őket és fordítva. Amely szülő fontosnak tartotta a közeli baráti kapcsolatok ápolását, ők a nyitottságot és a segítőkészséget is fontosnak vélték gyerekeik nevelése során. Úgy gondolom az iskolának jelentős szerepe van, a barátságok kialakításához szükséges kezdeményező-készség és kommunikációs képességek fejlesztésében, ezzel a kortárskapcsolatok alakulásában. Ugyanakkor előfordul, hogy ez utóbbit inkább iskolán kívüli területként kezelik, pedig a gyermek egészséges fejlődéséhez és jóllétéhez, hosszú távon a sikeres társadalmi integrációjához is elengedhetetlen.

Felhasznált irodalom

- Albert Fruzsina - Dávid Beáta (2007): *Embert barátjáról. A barátság szociológiája.* Budapest, Századvég Kiadó. Allan, Graham (1979): *A sociology of friendship and kinship.* London, George Allen Unwin. Andorka Rudolf (2006): *Bevezetés a szociológiába.* Budapest, Osiris. Balla Gábor T. - Nagy Márta (2012): *Nevelés és társadalom.* Gödöllő, Szent István Egyetemi Kiadó. Boase, Jeffrey-Horrigan, John B.- Wellman, Barry et al. (2006): *The Strength of Internet Ties.* Washington, Pew Internet & American Life Project. Bourdieu, Pierre (2008): *Az értelmiségi hagyomány és a társadalmi rend megőrzése.* In: Bourdieu, Pierre: *A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése.* Budapest, General Press Kiadó, 7-53. p.
- Bowlby, John (1965): *Child Care and the Growth of Love.* Harmondsworth, Penguin
- Cardona, Pablo G.- Nicholson, Bonnie C.- Fox, Robert A. (2000): *Parenting among hispanic and anglo-american mothers with young children.* *Journal of Social Psychology*, 140 (3), 357-366. p. DOI: <https://doi.org/10.1080/00224540009600476>
- Cole, Michael - Cole, Sheila R. (2003): *Fejlődéslélektan.* Budapest, Osiris.
- Darling, Nancy - Steinberg, Laurence (1993): *Parenting style as context: An integrative model.* *Psychological Bulletin*, 113 (3), 487-496. p. DOI: <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>
- Eibl-Eibesfeldt, Irenaus (1989): *Human Ethology.* New York, Aldine de Gruyter.
- Fehr, Beverley (1996): *Friendship processes.* Sage Series on Close Relationship. Thousand Oaks, Sage. DOI: <https://doi.org/10.4135/9781483327440>
- Felmlee, Diane - Muraco, Anna (2009): *Gender and Friendship Norms Among Older Adults.* *Research on Aging*, 31 (3), 318- 344. p. DOI: <https://doi.org/10.1177/0164027508330719>
- Gardner, Kelli A. - Cutrona, Carolyn E. (2004): *Social Support Communication in Families.* In: Vangelisti, Anita L. (ed.): *Handbook of Family Communication.* Mahwah, Lawrence Erlbaum, 495- 512. p.
- Grossman, Klaus E. - Grossman, Karin (1991): *Attachment Quality as an Organizer of Emotional and Behavioral Responses in a Longitudinal Perspective.* In: Parkes, Colin M- Stevenson-Hinde, Joan- Marris, Peter (eds.): *Attachment Across the Life Cycle.* London, Routledge, 93-114. p.
- Hallinan, Maureen T. - Williams, Richard A. (1989): *Interracial friendship choice in secondary schools.* *American Sociological Review*, 54 (1), 67-78. p. DOI: <https://doi.org/10.2307/2095662>
- Horváth-Szabó Katalin - Dávid Beáta (2013): *A családi és kortárs támogatás összefüggése serdülők körében.* In: Ittész Géza (szerk.): *Cura mentis - salus populi: Mentálhigiéné a társadalom szolgálatában: Ünnepi kötet Tomcsányi Teodóra 70. születésnapjára.* Budapest, Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet, 534-550. p.
- Kienlen, Kristine K. (1998): *Developmental and Social Antecedents of Stalking.* In: Meloy, J. Reid (ed.): *The Psychology of Stalking.* San Diego, Academic Press, 51-67. p. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-012490560-3/50022-0>
- Kozma-Vízkeleti, Dániel (2019): *Családi mintáink továbbélése párkapcsolatunkban.* In: Gutman, Bea (szerk.): *Othonról hoztuk. Családi mintáink és a párkapcsolatok.* Budapest, Kulcslyuk Kiadó, 63-103. p.
- Ladd, Gary W. (1992): *Themes and theories: Perspectives on processes in family-peer relationships.* In: Parke, Ross D. - Ladd, Gary W. (eds.): *Family-peer relationships: Modes of linkage.* London, Routledge, 3-34. p.
- Lepp, Ignace (1999): *A barátság pszichológiája.* Szeged, Ferences Könyvkiadó és Nyomda Kft.
- Mészáros, Ilona (2009): *A család változó szerepe a gyermekek szocializációjában.* In: Kállai, Ernő- Kovács, László (szerk.): *Megismerés és elfogadás. Pedagógiai kihívások és roma közösségek a 21. század iskolájában.* Budapest, Nyitott Könyvműhely, 67-73. p.
- Mollenhorst, Gerald- Völker, Beate - Flap, Henk (2008): *Social contexts and personal relationship: The effect of meeting opportunities on similarity for relationships of different strength.* *Social Networks*, 30(1), 60-68. p. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2007.07.003>
- Németh, András - Pukánszky, Béla (2004): *A pedagógia problémátörténete.* Budapest, Gondolat.
- Parke, Ross D. - Ladd, Gary W. (1992) (eds.): *Family-peer relationships: Modes of linkage.* London, Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315625928>
- Pléh, Csaba - Unoka, Zsolt (2016) (szerk.): *Hány barátod is van?* Budapest, Oriold és Társai Kiadó és Szolgáltató Kft.
- Ranschburg, Jenő (1984): *Szeretet, erkölcs, autonómia.* Budapest, Gondolat.
- Reich, Stephanie. M.-Subrahmanyam, Kaveri-Espinoza, Guadalupe (2012): *Friending, IMing, and hanging out face-to-face: Overlap in adolescents' online and offline networks.* *Developmental Psychology*, (2), 356-368. p. DOI: <https://doi.org/10.1037/a0026980>
- Shrum, Wesley- Cheek, Neil H. Jr. - Hunter, Sandra MacD

- (1988): *Friendship in school: gender and racial homophily*. *Sociology of Education*, 61 (4), 227-239. p. DOI: <https://doi.org/10.2307/2112441>
- Smith, Eliot R. - Mackie, Diane M. (2004): *Szociálpszichológia*. Budapest, Osiris.
- Subramanyam, Kaveri et al. (2008): *Online and offline social networks: Use of social networking sites by emerging adults*. *Journal of Applied Developmental Psychology*, (6), 420-433. p. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2008.07.003>
- Tesch, Stephanie A. - Martin, Robyn R. (1983): *Friendship Concepts of Young Adults in Two Age Groups*. *Journal of Psychology*, 115(1), 7-12. p. DOI: <https://doi.org/10.1080/00223980.1983.9923591>
- Tóth, Olga (2000): *Tizenévesek és szüleik*. *Család, gyermek, ifjúság*, 9 (3), 27-39. p. DOI: <https://epa.oszk.hu/03400/03457/00015/pdf/>
- Tuma, Nancy B. - Hallinan, Maureen T. (1979): *The effects of sex, race and achievement on schoolchildren's friendships*. *Social Forces*, 57(4), 1265-1285. p. DOI: <https://doi.org/10.2307/2577270>
- Weisner, Thomas S. (1984): *Ecocultural niches of middle childhood: A cross-cultural perspective*. In: Collins, W. Andrew (ed.): *Development during childhood: the years from six to twelve*. Washington, National Academy of Science Press, 335-369. p. DOI: <https://doi.org/10.17226/56>

Mikó F. László

Felnőttkori ADHD – Diagnosztika és Terápia

Kulcsszavak: Felnőttkori ADHD, Diagnosztika, Eye tracking, gyógyszeres kezelés, kognitív viselkedésterápia, művészetterápia, terápiás módszerek, életminőség

Absztrakt

A felnőttkori ADHD (figyelemhiányos hiperaktivitás-zavar) egy egyre inkább elismert állapot, amely jelentős hatással van a betegek életminőségére. Ez a tanulmány a felnőttkori ADHD diagnosztikai lehetőségeit és a különböző terápiai megközelítéseket vizsgálja, beleértve a hagyományos módszereket, mint a klinikai interjúk és önértékelő kérdőívek, valamint az innovatív eszközöket, például az eye tracking technológiát. A terápiás módszerek között szerepel a gyógyszeres kezelés, pszichoterápiák, beleértve a kognitív viselkedésterápiát, továbbá alternatív megközelítések, mint a művészetterápia. Az integrált kezelési tervek, amelyek a különböző módszerek szinergiájára építenek, javíthatják a felnőttek ADHD-val kapcsolatos tüneteit és azok kezelésének hatékonyságát.

Bevezetés

A figyelemhiányos hiperaktivitás-zavar (ADHD) nem csupán gyermekkorban diagnosztizálható állapot, hanem sok felnőttet is érint. A zavar tünetei, mint például a figyelemhiány, impulzivitás és hiperaktivitás, jelentős hatással lehetnek a személyes és szakmai életre.

Íme néhány ok, amiért a felnőttkori ADHD problémát jelenthet, és a szokásos megnyilvánulások:

Problémák

Munkahelyi nehézségek: Az ADHD-val küzdő felnőt-

tek gyakran tapasztalnak nehézségeket a munkahelyi teljesítményükben. Gyakran nehezen tudják figyelmüket összpontosítani, ami problémákat okozhat a munkahelyi teljesítményben, az időmenedzsmentben és a határidők betartásában. A figyelmetlenség, a feladatok befejezésének nehézségei és a szervezetlenség miatt előfordulhat, hogy nem teljesítik a várakozásokat, ami karrier béli visszaesést eredményezhet.

Kapcsolati konfliktusok: Az impulzivitás és a figyelemhiány befolyásolhatja a személyes kapcsolatokat. Ez feszültségekhez vezethet a családban, a barátok körében és párkapcsolatokban. Nehezebb lehet a kommunikáció, a konfliktuskezelés, és a partneri kapcsolatok megerősítése.

Mentális egészségügyi kihívások: Gyakori kísérő rendellenességek, mint a szorongás, depresszió vagy más pszichés problémák, amelyek felnőttkori ADHD-val küzdőknél gyakoribbak.

Önbecsülési problémák: A folyamatos küzdelmek és kudarcként megélt helyzetek miatt az ADHD-val élő felnőttek gyakran alacsony önbecsüléssel küzdenek, ami tovább rontja a helyzetüket.

Pénzügyi nehézségek: Az impulzivitás miatt a pénzügyi tervezés és a költségvetés készítése kihívást jelenthet, ami pénzügyi problémákhoz vezethet.

Mindennapi tevékenységek: Az ADHD miatt nehézségek támadhatnak a mindennapi tevékenységek elvégzésében, mint például a háztartási teendők, a programok betartása vagy a rutinszerű feladatok lebonyolítása.

Megnyilvánulások

Figyelmi nehézségek: Problémák a figyelem összpontosításával, könnyen elterelődnek, és nehézségeik vannak a részletekre való odafigyeléssel.

Impulzivitás: Gyors döntések hozatala, ami gyakran utólag megbánható cselekedetekhez vezet.

Hiperaktivitás: Bár felnőtteknél a hiperaktivitás gyakran nem nyilvánul meg olyan formában, mint gyermekkorban, a belső nyugtalanság és a mozgás igénye továbbra is jelen lehet.

Szervezetlenség: Problémák a feladatok tervezésével és nyomon követésével, zűrzavar a napi rutinban, és nehézségek a határidők betartásában.

Fáradtság: Gyakori kimerültség érzése a folyamatos küzdelem miatt a figyelem és az önszabályozás fenntartásáért.

Diagnosztikai lehetőségek

A felnőttkori ADHD diagnosztizálása alapvetően hagyományos diagnosztikai módszerekkel zajlik. Általában átfogó klinikai interjúkból, önértékelő kérdőívekből, valamint pszichiátriai vizsgálatokból áll. A pszichológusok és a pszichiáterek a beteg tüneteit és azok életminőségre gyakorolt hatásait vizsgálják (1). Részletes interjúkat folytatnak, amelyek során megismerik a páciens kórtörténetét, valamint a tünetek megjelenését és súlyosságát. Az önértékelő kérdőívek segítenek a pácienseknek saját tüneteik és viselkedésük értékelésében (2). Az érzelmi dysreguláció mérése érdekében különböző összefüggéseket vizsgáló kérdőívek használhatók (3). Ezek a módszerek meglehetősen szubjektívek, mind a vizsgáló, mind pedig a vizsgált alany szempontjából nézve.

A diagnosztikai eszközök fejlődése és a digitalizáció előrehaladása lehetővé tette olyan eszközök használatát, mint például az Eye Tracking technológia.

Az eye tracking technológia célja, hogy objektív adatokkal egészítse ki a hagyományos diagnosztikai módszereket. Az ADHD-s egyéneknél megfigyelhetőek bizonyos mintázatok a szemmozgásokban, mint például a csökkent tekintet fixáció és növekvő szemmozgási variabilitás. Az eye tracking lehetővé teszi, hogy a klinikusok kvantitatív adatokat gyűjthessenek, amelyek segíthetnek a pontosabb diagnózis felállításában.

A felnőttkori ADHD diagnosztizálása során, több kritériumot kell figyelembe venni:

Az American Psychiatric Association által kiadott DSM-5 (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 5th Edition) alapján az ADHD (Figyelemhiányos hiperaktivitás zavar) diagnózisához a következő kritériumok szükségesek (4):

1. *Figyelmi nehézségek:* gyermekek esetén legalább hat, felnőttek esetén legalább öt tünetnek kell fennállnia, a következő tünetekből:

- Figyelmetlen, hibázik az iskolai feladatokban, más tevékenységekben (munka)
- Nehezen tud a részletekre figyelni
- Nehezen követi az utasításokat
- Nem követi a feladatokat és a tevékenységeket, folyamatosan lemarad
- Gyakran elveszíti a dolgait
- Könnyen elvonják a figyelmét mások
- Kerüli a tartós figyelmet igénylő tevékenységeket

2. *Hiperaktivitás és impulzivitás:* Szintén minimum hat (vagy felnőtt esetén öt) tünetnek kell fennállnia a következő tünetekből:

- Állandóan mocorog, vagy a helyéről feláll, lábát mozgatja

- Nehezen tud csendben játszani vagy szabadidős tevékenységeket végezni
- Feleslegesen beszél
- Kiszól, vagy mások válaszait befolyásolja
- Nehezen várakozik a sorára
- Mások tevékenységeibe beleavatkozik, mondandójába beleszól

3. **Tünetek megjelenése:** A tünetek legalább 6 hónapon keresztül jelen kell lenniük, és meg kell figyelni őket az élet különböző területein (pl. otthon, iskolában vagy munkahelyen).

4. **Korai megjelenés:** A tünetek általában a 12. életév előtt kezdenek megnyilvánulni. a felnőttkori ADHD diagnosztizálásánál külön hangsúlyt kell fektetni a gyermekkor vizsgálatára.

5. **Funkcionális hatás:** A tüneteknek negatív hatással kell lenniük a társadalmi, iskolai vagy munkahelyi teljesítményre.

Tünetek Felmérése: Az ADHD diagnózishoz a következő tünetek részletes értékelése szükséges: *figyelmetlenség, hiperaktivitás és impulzivitás* (5).

A diagnosztika következő lépése a *többforrásos értékelés*. Ajánlott a diagnózis megerősítésére további források bevonása, mint például a családi anamnézis és a tanulmányi előzmények.

Kezelési lehetőségei

A felnőttkori ADHD kezelésére különféle lehetőségek adóttak, melyek a fennálló probléma súlyosságától és a diagnózist felállító team véleményétől és beállítottságától függenek.

Sok esetben a gyógyszeres kezelés javasolt, stimulánsok alkalmazásával, mint például a metilfenidát (pl. Ritalin, Concerta) és az amfetaminok (pl. Adderall, De-

xedrine) az ADHD első vonalbeli kezelési lehetőségei. Ezek a gyógyszerek segítenek a figyelem és a koncentráció javításában, valamint az impulzivitás csökkentésében. Egy 2018-as tanulmányban, amely a stimulánsok hatékonyságát elemezte, a résztvevők 70-80%-a számolt be a tünetek jelentős csökkenéséről a gyógyszeres kezelés hatására (Faraone et al., 2018).

Alternatívaként néhány nem stimuláns gyógyszer is rendelkezésre áll, mint például az atomoxetin (Strattera) és a guanfacin (Intuniv). Ezek a gyógyszerek főként a figyelem- és impulzuskontroll problémáira hatnak. Az atomoxetinnel kapcsolatos kutatások azt mutatták, hogy a betegek körülbelül 50%-a tapasztalta a tünetek javulását, amikor stimuláns kezeléssel nem rendelkeztek vagy nem tudtak tolerálni.

Mint kezelési lehetőség alkalmazhatók a pszichoterápia különféle módzatai, mint például a kognitív viselkedésterápia (CBT). A kognitív viselkedésterápia kifejezetten hasznos felnőttek számára, mivel segít az ADHD-val kapcsolatos negatív gondolkodási minták és viselkedések azonosításában és megváltoztatásában. A CBT célja a problémamegoldó készségek, a tervezés és a szervezés javítása. Több kutatás is alátámasztja a CBT hatékonyságát. Egy 2016-os tanulmány szerint a CBT kombinálása gyógyszeres kezeléssel jelentős javulást eredményezett a ADHD-s felnőttek tüneteibenél (Knouse et al., 2016).

Szóba jöhet, mint lehetőség a viselkedés terápia, mely a viselkedési problémák kezelésére összpontosít, javítva az időgazdálkodási és szervezési készségeket. A terápiás folyamat során a páciens konkrét, mérhető célokat tűz ki, és az elért eredményeket nyomon követi. A viselkedésterápia alkalmazásának egyik hatékony modellje a "tervezés és követés" módszer, amelyben a betegek saját napi tevékenységeiket követik nyomon, ezáltal fejlesztve az önfegyelműket és időbeosztásukat.

Léteznek alternatív terápiák is, mint például a művészetterápia. A művészetterápia segítséget nyújt az ADHD-s felnőtteknek az önkifejezésben, stresszke-

zelésben és a kreativitás irányításában. A művészeti tevékenységek során a betegek kifejezhetik érzéseiket és érzéseiket, valamint javíthatják a figyelmüket. Számos esetismertetések alapján a művészetterápia csökkentette a stressz szintet és javította az általános jólétet ADHD-val küzdő felnőtteknél (Kapitan et al., 2019).

Összegzés

A felnőttkori ADHD pontos diagnózisa elengedhetetlen, mivel csak így válik lehetővé a megfelelő kezelési stratégia kialakítása. A diagnózis révén az érintettek megérthetik a tüneteik okait, ami segíthet a személyes küzdelmek kezelése során. A diagnózis megállapítása a figyelemhiányos hiperaktivitás zavar specifikus jellemzőinek, mint a figyelmetlenség, impulzivitás és hiperaktivitás értékelésével történik.

A megfelelő kezelés, amely gyógyszereket, pszichoterápiát vagy a kettő kombinációját foglalhatja magában, jelentős mértékben javíthatja az életminőséget. A kezelés révén a felnőttek képesek lehetnek jobban kezelni a mindennapi kihívásokat, javítani a munkateljesítményüket, és erősíteni a személyes kapcsolataikat. Hatásosak az olyan alternatív kezelések, mint például a művészetterápia.

Az ADHD-val küzdő felnőttek kezelése segíthet a munkahelyi teljesítmény javításában. Ez nemcsak az egyén számára előnyös, hanem a munkaadó számára is, hiszen növeli a termelékenységet és csökkenti a fluktuációt.

A diagnózis és a kezelés segít az ADHD-val élőknek a kapcsolatainak javításában. A jobb kommunikációs készségek és impulzuskontroll révén a társadalmi kapcsolatok erősödhetnek, ami a közösség összetartó erejét is növelheti.

Az ADHD gyakran kísérő mentális egészségügyi problémákkal jár, mint például szorongás vagy depresszió. A helyes diagnózis és kezelés ezek kezelésében is segíthet, ezáltal csökkentve a társadalmi feszültségeket.

Az ADHD-val élő felnőttek kezelésének költségei és a kezelt tünetek társadalmi szintű hatása csökkentheti a gazdasági terheket. A sikeres kezelések révén csökken a betegséggel összefüggő egészségügyi kiadások, visszafordítva a fluktuációs és kiesési költségeket a munkahelyeken.

A felnőttkori ADHD diagnózisának és kezelésének előmozdítása hozzájárulhat a társadalmi tudatossághoz, csökkentve a stigma és a tévhitek által okozott problémákat. Ez elősegíti az ADHD-val élők társadalmi elfogadását és integrációját.

Összegzésül, a felnőttkori ADHD diagnózisának és kezelésének fontossága nemcsak az egyének, hanem a társadalom számára is jelentős pozitív hatásokkal bír. Segít a problémák megértésében, valamint lehetőséget teremt a jobb életminőség elérésére, ezzel hozzájárulva egy szolidárisabb és egészségesebb társadalom kialakításához.

Szakmai Segítség Keresése: Ha úgy érzi, hogy ADHD-val küzd, konzultáljon egy szakemberrel, akiknek tapasztalata van a felnőtt ADHD diagnózisával és kezelésével kapcsolatban.

Hivatkozások

1. Hivatkozás: Barkley, R. A. (2011). "Deficient Emotional Self-Regulation: A Core Component of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder". **Journal of ADHD and Related Disorders**
2. Hivatkozás: Kooij, J. J. S., & Francken, M. H. (2010). "The Adult ADHD Self-Report Scale (ASRS)". **International Journal of Psychiatric Medicine**
3. Hivatkozás: Young, S., & Bramham, J. (2007). "The emotional and behavior difficulties of adults with ADHD". **BMC Psychiatry**
4. Hivatkozás: American Psychiatric Association. (2013). "Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (5th ed.)". Arlington, VA: American Psychiatric Publishing.
5. Hivatkozás: Faraone, S. V., & Biederman, J. (2016). "The Science of Adult ADHD". **The Journal of Attention Disorders**

ABSZTRAKTOK

Domestic Grant Sources Serving the Equal Opportunities of People with Disabilities and Reduced Work Capacity

Author: Péter Daczi

Keywords: grant resources, equal opportunities, people with disabilities, employment inclusion

Summary

The Slachta Margit National Social Policy Institute (hereinafter: NSZI), as a background institution of the Ministry of Interior (hereinafter: BM) and on its behalf, provides support to an average of 450 organizations annually to ensure access to various services and promote the equal opportunities of people with disabilities. This support amounts to an average of 8.5 billion HUF per year.

In my article, I present the grant resources provided by the BM and NSZI for disability-related purposes, with a focus on approaches aimed at improving the coordination and synergistic effects of these resources. Additionally, I examine how these efforts contribute to enhancing employment opportunities for individuals with disabilities.

Occupational Rehabilitation, EMPLOYMENT2024

"Support for Occupational Rehabilitation Services Facilitating the Labor Market Integration of People with Reduced Work Capacity – 2024"

Author: Jolán Ilona Kundraþ

Keywords: occupational rehabilitation, employment inclusion, labor market integration, disability support programs

Summary

Supporting people with reduced work capacity and disabilities is a priority for the government. In 2024, the Slachta Margit National Social Policy Institute, at the request of the Ministry of Interior, announced grant programs worth over 300 million HUF. In this article, we focus on occupational rehabilitation, introducing the EMPLOYMENT2024 grant program and its winning applicants.

Before diving into the details, let's discuss the importance and objectives of occupational rehabilitation.

Over the past decade, following the transformation of the disability benefits system, the term "occupational rehabilitation" has become increasingly common. Many people ask me what exactly I do, and since it's not something that can be explained in a single sentence, I always try to provide a clear yet concise answer. However, I often feel that the concept is not fully understood.

In a previous article, I discussed how we, as regulatory professionals, see individuals with reduced work capacity or disabilities, who are prepared for employment, as a valuable labor force reserve for the country. But what is necessary for a person with reduced work capacity or a disability to successfully enter the open labor market and maintain their job in the long run?

Conceptual and Institutional Framework of Care Policy: The Role of the Church in the Relationship Between Power and Care

Author: Péter Himberger

Keywords: care policy, pastoral power, church-state cooperation, social service governance

Summary

At the core of my research lies a social and public policy question: During the Orbán administration (2010–2023), strategic cooperation between the church and the state in the social sector (rebranded as care policy in 2022) significantly expanded. The government created opportunities for churches to contribute their unique values and added expertise to strengthen social services. However, during this period, limited academic research examined whether this cooperation proved to be effective and successful. This led to my central research question: Has church-based social service provision improved institutional outcomes compared to state-run services?

Romano Guardini's theory of Christian power is particularly relevant to child protection, where a key issue is that children in care transition into adulthood without guidance, despite receiving rights, freedoms, and authority. Guardini emphasizes that modern individuals—here, children in the care system—lack an instruction manual for the proper use of power. He argues that to manage power responsibly, individuals must develop: a desire for truth, courage, self-denial for faith-based values and the common good.

Hannah Arendt's model views power as rooted in group

dynamics and community formation, emphasizing that communities effectively shape political processes.

In the final chapters of my theoretical research, I analyzed Foucault's theory of power and immediately noted striking conceptual similarities. Foucault describes "pastoral power", a form of caring power where the leader sacrifices personal ambitions for the well-being of the collective. This aligns with the rebranding of social policy as care policy, as the term implies both action and leadership responsibility. According to Foucault, care represents a governability framework—a system ensuring the well-being of individuals. He illustrates this with the role of a family provider, responsible for securing all necessary resources for the household.

FREEDOM

Author: Péter Farkas

"A person can never think of their own will as anything but free." (I. Kant)

Keywords: freedom, responsibility, autonomy, equal opportunities

Summary

For many, freedom is the most fundamental value that defines human existence.

"Freedom (independence from the coercive arbitrariness of others), as long as it can coexist with the freedom of any other person under a universal law, is the one original right that belongs to every human being by virtue of their humanity."

The concept of freedom can hold multiple meanings. It may refer to the ability to shape our own destiny, freedom from coercion in meeting our needs, or the respect for another person's freedom.

Freedom can be analyzed from different perspectives, including individual, social, and economic freedom.

One approach to individual freedom examines the role of external interference in determining how "unfree" a person is in their actions. According to this view, "positive freedom"—freedom to do something—concerns what a person is capable of doing within their means. For instance, if someone is unable to walk freely in a park due to a disability, their positive freedom is limited.

Conversely, "negative freedom" highlights the absence of restrictions. If someone cannot walk in the park because they fear being attacked by hooligans, this violates both positive and negative freedom. True freedom requires both aspects, as both are crucial for different reasons.

The concepts of social and economic freedom are closely tied to the rights that protect and enable them.

The Significance of Intergenerational Transmission of Educational Principles and Values Related to Friendships

Author: Evelin Janó

Keywords: intergenerational transmission, educational values, social capital, friendships

Abstract

The aim of my study is to examine how the intergenerational transmission of family-based educational principles and values related to friendships affects the social capital of young people. In this thesis, I analyze a specific hypothesis in detail. First, I draw conclusions from the quantitative analysis of key questions taken from an opinion survey conducted among students and their parents in the four graduating classes of the high school where the research was carried out. These findings are further supported by the development and presentation of a path model.

The results highlight the significant impact of parental educational values regarding human relationships and friendships on their children's number of close friends and the values they prioritize in their friendships. In the long run, these influences may also affect a child's social mobility and social integration.

Adult ADHD – Diagnosis and Therapy

Author: Ferenc László Mikó

Keywords: adult ADHD, diagnosis and therapy, eye-tracking technology, cognitive behavioral therapy (CBT)

Summary

Adult Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) is an increasingly recognized condition that significantly affects patients' quality of life. This study explores the diagnostic approaches for adult ADHD, including traditional methods such as clinical interviews and self-assessment questionnaires, as well as innovative tools like eye-tracking technology.

Therapeutic approaches include medication, various psychotherapies—such as cognitive behavioral therapy (CBT)—and alternative treatments, including art therapy. Integrated treatment plans that combine multiple strategies can enhance symptom management and improve the effectiveness of ADHD treatment in adults.

SZERZŐINK

- **Daczi Péter** munkaügyi szervező, igazgató Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet Pályázati Igazgatóság
- **Farkas Péter** szociológus, teológus tudományos tanácsadó, főszerkesztő, Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet Szociálpolitikai Intézet Pályázati Igazgatóság
- **Himberger Péter** közgazdász, politikai marketing és kommunikációs szakember, kormányfőtanácsos BM Gondoskodáspolitikáért Felelős Államtitkársági Kabinet
- **Dr. Janó Evelin** szociológus, szociálpolitikus, tanársegéd PPKE BTK Gondoskodáspolitikai Intézet
- **Kundráth Jolán** személyügyi szervező, TB tanácsadó, irodavezető Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet Fogvatékosságügyi Igazgatóság Szakmafejlesztési Iroda
- **Mikó F. László** képzőművész, újságíró, Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet Gondoskodás folyóirat szerkesztőségi tag

Lektorálta:

Dr. Gönczi Rita, Dr. habil Tóth Tibor, Dr. Birher Nándor, Farkas Péter

